T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ANTALYA KENTİ İÇİNDEKİ PARKLARDA YER ALAN DONATI ELEMANLARININ ESTETİK VE FONKSİYON AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ceren Yıldırım

YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

2011

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ANTALYA KENTİ İÇİNDEKİ PARKLARDA YER ALAN DONATI ELEMANLARININ ESTETİK VE FONKSİYON AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ceren Yıldırım

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

Bu tez …../…./2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından (…....) not takdir edilerek Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Yard. Doç. Dr. Reyhan ERDOĞAN (Danışman)

Yard. Doç. Dr. Berrin SİREL

Yard. Doç. Dr. Tahsin YILMAZ

ÖZET

ANTALYA KENTİ İÇİNDEKİ PARKLARDA YER ALAN DONATI ELEMANLARININ ESTETİK VE FONKSİYON AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ceren YILDIRIM

Yüksek Lisans Tezi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Danışman: Yard. Doç. Dr. Reyhan ERDOĞAN
Şubat 2011, 132 Sayfa

Günümüzde tasarımcılar, estetik değerlere sahip, modern kentler oluşturabilmek için yeni araştırmalar yapmaya yönlenmektedir. Donatı elemanları konusundaki araştırmalar da bu kapsamda önem taşımaktadır. Bu tez çalışmasının amacı, Antalya kentindeki parklarda yer alan donatı elemanları uygulamalarının incelenmesi, tasarımların uzmanlar tarafından yorumlanması, kentli ihtiyaçlarının belirlenmesi ve çıkan sonuçlar doğrultusunda uygulamalarla ilgili karar verici rol üstlenen yerel yönetimlerin bu analizlerden haberdar edilerek gelecekteki uygulamalar için yararlanacakları bir çalışmanın oluşturulmasıdır. Çalışmanın sonuç kısmında, Antalya'nın farklı belediyelerine ait parklarda yer alan donatı elemanlarının kullanıcı beğeni düzeyleri saptanmış, donatı elemanları ile ilgili sorun ve eksiklikler belirlenmiş ve çözüm önerileri getirilmiştir. Sonuçlara göre donatı elemanlarının en yüksek beğeni düzeyinin bile orta seviyede olması belediyelerin donatı elemanları kapsamında yeni düzenlemeler ve yeni tasarım çalışmalarına gereksinim duyduğu anlaşılmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Donatı Elemanı, Kent Parkı, Estetik, Fonksiyon
JÜRİ: Yard. Doç. Dr. Reyhan ERDOĞAN
Yard. Doç. Dr. Berrin SİREL
Yard. Doç. Dr. Tahsin YILMAZ

ABSTRACT

THE EVALUATION OF AESTHETICS AND FUNCTION OF URBAN FURNITURES IN THE CİTY OF ANTALYA PARKS

Ceren YILDIRIM

M.Sc. in Landscape Architecture
Adviser: Asst. Prof. Dr. Reyhan ERDOĞAN
February 2011, 132 pages

Changing living conditions with rapid urbanization in our country, involve designers carry out new researches to create asthetic and modern cities which responsive to human needs. Urban furnitures are important in this situation. The aim of this thesis, evaluation of the applications of urban furnitures in city of Antalya parks, interpretations of designs by experts, determination of the urban needs and accordance with the results by inform the municipal employees and the other local governments, guiding the applications of the future.

Deficients, failures and solutions of urban furnitures in the city of Antalya parks which belong different municipals and the level of user regards are tried to find and at the result of the study. As is also understood by results even the highest point of user regards is average .Because of this the municipals need more original and functional designs and studies.

KEY WORDS: Urban furniture, Urban Park, Aesthetics, Function

COMMITTEE: Assist.Prof. Dr. Reyhan ERDOĞAN
Assist.Prof. Dr. Berrin SİREL
Assist.Prof. Dr. Tahsin YILMAZ

ÖNSÖZ

Gelişmiş ülkelerde çok önceleri başlamış olan ve son yıllarda ülkemizde de ortaya çıkan "kamu mekânlarının yeniden düzenlenmesi" çalışmalarının amacı, kent insanı için daha yaşanabilir çevreler oluşturmaktır. Kent ortamlarında daha yaşanabilir çevreler oluşturmak için kentsel donatı elemanları kullanılır. Kent mobilyaları, kentsel donatı elemanları, şehir imajına mekansal ve alansal boyutlarda katkıda bulunurlar. Donatı elamanlarının doğru tasarlanması, doğru yerleştirilmesi ve bakımlarının düzenli bir şekilde yapılması önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, kent parklarını kullanan kullanıcıların Antalya kent parklarındaki donatı elemanları konusundaki düşüncelerini ve beğeni düzeylerini araştırarak bu konudan sorumlu yerel yönetimlerin kullanıcı görüşlerinden haberdar bir şekilde daha iyi çalışmalar yapabilmesi için katkı ve öneriler sunmaktır.

Beni bu konuya yönelten ve çalışmalarım süresince değerli görüş ve eleştirileriyle bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan danışman hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Reyhan Erdoğan'a sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca, çalışmanın her aşamasında değerli yorumları ile katkıda bulunan Sayın Arş. Gör. Ekin Oktay'a ve Arş. Gör. Burcu Ertan'a, Sayın Kemal Gürsoy' a, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'ndeki tüm hocalarıma ve yüksek lisans öğrenimim boyunca emeği geçen eşime ve aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... İ
ABSTRACT ..... İİ
ÖNSÖZ ..... İİİ
İÇİNDEKİLER ..... İV
ÖZGEÇMİŞ V
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... Vİ
ÇİZELGELER DİZİNİ ..... İX
1. GİRİŞ 1
2. KURAMSAL BİLGİLER ve KAYNAK TARAMALARI 3
2. 1. Kuramsal Bilgiler 3
2.1.1. Kent parklarının tanımı 3
2.1.2. Kent parkları ile ilgili kalite kriterleri 5
2.1.3. Kent parklarında görsel peyzaj algısı 8
2.1.4. Donatı elemanı kavramı 11
2.1.5. Donatı elemanlarının tarihsel gelişimi 14
2.1.6. Donatı elemanlarının sınıflandırılması 15
2.1.7. Çalışma kapsamında değerlendirilen donatı elemanları ve özellikleri 18
2.1.8. Donatı elemanlarının kullanım süreci 52
2.1.9. Estetik kavramı 54
2.1.10. Fonksiyon kavramı 55
2.2. Kaynak Taramaları 56
2.2.1. Kentsel mekanlara ve kent parklarına yönelik çalışmalar 56
2.2.2. Donatı elemanlarına yönelik çalışmalar 59
3. MATERYAL ve METOD 65
3.1. Materyal 65
3.2. Çalışma Alanı Olarak Seçilen Parklar 68
3.2.1. Büyükşehir Belediyesi 68
3.2.2. Konyaaltı Belediyesi 72

3.2.3. Muratpaşa Belediyesi 75
3.2.4. Kepez Belediyesi 78
3.3. Metod 81
3.3.1. Anket çalışması 83
3.3.2. Veri analiz teknikleri 85
4. BULGULAR 86
4.1. Demografik Özelliklere Ait Bulgular 86
4.2. Donatı Elemanlarının Kalite Puanlarını Etkileyen Kriterlere Ait Bulgular 88
4.2.1. Cinsiyetin donatı puanları üzerine etkileri 104
4.2.2. Mesleğin donatı puanları üzerine etkileri 104
4.2.4. Halk-uzman-karar vericilerin (seviye) donatı puanları üzerine etkileri 104
4.2.5. Kullanılan malzemelerin donatı elemanlarının kalitelerine etkileri 105
4.2.6. Üretim tiplerinin donatı elemanlarının kalitelerine etkileri 105
5. TARTIŞMA 109
6. SONUÇ 117
7. KAYNAKLAR 122
8. EKLER 128
ÖZGEÇMİŞ

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2. 1. Mekanı İyi Yapan Nedir?....8
Şekil 2. 2. Farklı tiplerde çöp kutusu örnekleri....20
Şekil 2. 3. Oturma elemanı örnekleri, Alnarp....22
Şekil 2. 4. Renkli asfalt örnekleri....26
Şekil 2. 5. Kesme taş döşeme örnekleri....27
Şekil 2. 6. Tuğla döşeme örneği....28
Şekil 2. 7. Mozaik döşeme örnekleri....29
Şekil 2. 8. Dış mekanda ahşap döşeme....29
Şekil 2. 9. Bilgilendirme levhası, Brüksel....33
Şekil 2. 10. Bilgilendirme levhası, Hong Kong....33
Şekil 2. 11. Plastik eleman Varşova ve Antalya örnekleri....35
Şekil 2. 12. Çeşme örneği, Barselona....36
Şekil 2. 13. Çeşme örneği, İngiltere....36
Şekil 2. 14. Su donatısı örnekleri, Brüksel ve Kopenhag....38
Şekil 2. 15. Orijinal çocuk oyun alanları-Kopenhag ve Alnarp....41
Şekil 2. 16. Orijinal kuşatma elemanı örnekleri, Brüksel ve Kopenhag....42
Şekil 2. 17. Orijinal bağımsız pergola örnekleri, Alnarp ve Baltimore....46
Şekil 2. 18. Bir kenarında yapıya bağlı pergola örneği....46
Şekil 2. 19. Asma-germe pergola örneği 1....47
Şekil 2. 20. Asma-germe pergola örneği 2....47
Şekil 2. 21. Mekanlar geceleri aydınlatma ile daha dikkat çekici hale gelmektedir....49
Şekil 2. 22.Dış mekan aydınlatması ile gece de güvenli kullanım sağlanmaktadır....49
Şekil 2. 23. Orijinal aydınlatma elemanı, Kopenhag....50
Şekil 2. 24. Yerden aydınlatma örneği....50
Şekil 2. 25. Oturma elemanları ile birlikte tasarlanmış çiçeklikler....52
Şekil 2. 26. Çevresiyle uyumlu orijinal çiçeklikler, Brüksel....52

Şekil 3. 1. Antalya'nın ve ilçelerin haritadaki konumu 65
Şekil 3. 2. Çalışma alanı olarak seçilen parkların harita üzerindeki yerleri.....67
Şekil 3. 3. Atatürk Kültür Parkı genel görünümü 68
Şekil 3. 4. Atatürk Kültür Parkı'nda görüntüler 69
Şekil 3. 5. Yavuz Özcan Parkı'ndan görüntüler 70
Şekil 3. 6. Yavuz Özcan Parkı'ndan görüntüler 70
Şekil 3. 7. Karaalioğlu Parkı genel görünüm 71
Şekil 3. 8. Karaalioğlu Parkı genel görünüm 71
Şekil 3. 9. 23 Nisan Ulusal Egemenlik Parkı'ndan görüntüler.....72
Şekil 3. 10. 23 Nisan Ulusal Egemenlik Parkı'ndan görüntüler.....72
Şekil 3. 11. Mehmet Akif Ersoy Parkı genel görünüm 73
Şekil 3. 12. Şehit J.Kd.Uzm.Çvş. Ali Rıza Altın Parkı genel görünüm.....74
Şekil 3. 13. Aydın Kanza Parkı.....75
Şekil 3. 14. Bayındır Parkı genel görünüm.....76
Şekil 3. 15. Bayındır Parkı'ndan görüntüler 76
Şekil 3. 16. Manavoğlu Parkı'ndan görüntüler.....77
Şekil 3. 17. Sakarya Parkı'ndan görüntüler 78
Şekil 3. 18. Şehitler Parkı'ndan görüntüler.....79
Şekil 3. 19. Şehitler Parkı'ndan görüntüler.....79
Şekil 3. 20. Osmanlı Bahçesi'nden görüntüler 80
Şekil 3. 21. Osmanlı Bahçesi'nden görüntüler 80
Şekil 3. 22. Çalışmanın akış şeması.....82
Şekil 4. 1. Cinsiyet dağılımı grafiği 86
Şekil 4. 2. Yaş dağılımı grafiği 86
Şekil 4. 3. Ankete katılanların eğitim durumu grafiği 87
Şekil 4. 4. Ankete katılanların gelir dağılımı grafiği 87
Şekil 4. 5. Uzmanlar ve karar vericiler grubunun meslek durumu grafiği.....87
Şekil 4. 6. Farklı belediyelerde kullanılan çöp kutuları 91
Şekil 4. 7. Farklı belediyelerde kullanılan oturma elemanları 92
Şekil 4. 8. Farklı belediyelerde kullanılan döşeme elemanları 93
Şekil 4. 9. Farklı belediyelerde kullanılan bilgilendirme ve yönlendirme levhaları 94
Şekil 4. 10. Farklı belediyelerden plastik eleman örnekleri.....95

Şekil 4. 11. Büyükşehir Belediyesi'nin orijinal çeşmesi 96
Şekil 4. 12. Farklı belediyelerde kullanılan su donatıları.....97
Şekil 4. 13. Farklı belediyelerde kullanılan çocuk oyun alanı donatıları.....98
Şekil 4. 14. Farklı belediyelerde kullanılan kuşatma elemanları 99
Şekil 4. 15. Farklı belediyelerde kullanılan pergolalar 100
Şekil 4. 16. Farklı belediyelerde kullanılan aydınlatma elemanları.....101
Şekil 4. 17. Soldan sağa Büyükşehir, Muratpaşa çiçeklikler 102
Şekil 4. 18. Büyükşehir, Kepez, Konyaaltı ve Muratpaşa bld. standart aydınlatma.....107
Şekil 5. 1. İspanya'dan bank örneği.....109
Şekil 5. 2. Konyaaltı Belediyesi'nin kullandığı bank 109
Şekil 5. 3. New York High Line Park 110
Şekil 5. 4. Aydın Kanza Parkı.....110
Şekil 5. 5. Avustralya'dan bir çeşme örneği.....111
Şekil 5. 6. Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin kullandığı çeşme 111
Şekil 5. 7. New York Paley Park 111
Şekil 5. 8. Büyükşehir Belediyesi'nden yönlendirici rol üstlenen döşeme örnekleri 112
Şekil 5. 9. Gelişigüzel yerleştirilmiş plastik elemana örnekler 113
Şekil 5. 10. Plastik elemanlar bulundukları alanın ruhunu yansıtan elemanlardır.....114
Şekil 5. 11. Kepez Belediyesi Osmanlı Bahçesi'nden su donatısı örneği 114
Şekil 5. 12. Antalya parklarında hatalı tasarlanmış su donatısı örnekleri 115

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3. 1. Çalışma alanı olan parkların kapladıkları alanlar ve bulundukları bölgeler ...66
Çizelge 4. 1. Belediyelerin ortalama donatı elemanı puanları 89
Çizelge 4. 2. Donatı Elemanlarınun belediyelere göre oluşturduğu gruplar.....103
Çizelge 4. 3. Donatı elemanlarının değerlendirme kriterleri arasındaki korelasyon.....104
Çizelge 4. 4. Seviyeye Göre Ortalama Donatı Puanları.....105
Çizelge 4. 5. Donatı Elemanı Genel Ortalamalarının Seviyeye Göre Kıyaslanması 105
Çizelge 4. 6. Standart, Özel ve Tasarım Ürünlerinin Avantajları ve Dezavantajları 106
Çizelge 4. 7. Donatı Elemanlarında Kullanılan Materyallerin Karşılaştırması 107

1. GİRİŞ

Ülkemizde yaşanan hızlı kentleşme, toplum yapısının, kentlerin dolayısıyla da yaşam şartlarının değişmesi, teknolojideki çok hızlı gelişmeler, kentlerin gelişimleri, planları ve görünümleri üzerinde etkili olmaktadır. Bu bilinçle tasarımcılar insan ihtiyaçlarına cevap veren, estetik değerlere sahip, çağdaş kentler oluşturabilmek için yeni araştırmalar yapmakta ve çalışmalarını, hizmetlerini bu araştırma sonuçlarına göre yönlendirmektedir. Kent parklarında yer alan donatı elemanları konusundaki araştırmalarda bu kapsamda önem taşımaktadır.

Kent parkları, kentsel yaşam kalitesinin arttırılmasında önemli bir etkendir (Yücel ve Yıldızcı 2006). Bir parkı yaşanabilir ve algılanabilir kılan donatı elemanlarının her biri park açısından çevreyi tanımlayan, belirleyen ve özelleştiren nitelikleri nedeniyle önemlidir. Belirli bir düzen içinde ele alınan, bulundukları çevre ile bütünleşerek parkın bir öğesi haline gelen donatı elemanları birbirleri ile kurdukları dil birlikteliği aracılığı ile bir park kimliğinin oluşmasına katkı koyan en önemli araçlardandır. Bu nedenle donatı elemanlarının birer tasarım ürünü olarak ele alınmalarını sağlayacak, birbirleri ve yer aldıkları mekânlar ile doğru ilişki kurmalarını olanaklı kılacak bazı yaklaşımlara gerek duyulmaktadır.

Antalya kenti her yıl ağırladığı binlerce turist ile Türkiye'nin dış ülkelere tanıtımında ciddi bir katkıya sahiptir. Bu özelliğinden dolayı Antalya'nın yeşil alanlarının doğru tasarlanmış olması gerekliliği göz ardı edilemez bir konudur. Donatı elemanları ise bu konunun en önemli bileşenlerinden biridir. Belediyelerce uygulanan parklardaki donatı elemanlarında gözlenen tek düzelik, sıradanlık, sürdürülebilirlikten uzak ve bütüncül olmayan uygulamalar bu konudaki eksikliğin en önemli kanıtlarıdır.

Çoğu zaman ekonomik kaygılarla, bazen de uygulayıcılar tarafından yapılan yanlış seçimler ve uygulamalar sonucu kötü görünüşlü, özelliğini yitirmiş, çevresiyle uyumsuz ve kullanışsız donatı elemanları, kullanıcılarda yarattığı olumsuz etkileri dolayısıyla peyzaj mimarlığı meslek disiplini açısından ele alınması gereken bir konudur.

Bu çalışmanın amacı, Antalya kent parklarındaki donatı elemanlarını sıklıkla kullanan halk, donatı elemanları hakkında detaylı fikir sahibi olan uzmanlar ve bu donatıların seçiminde ve uygulamasında yer alan karar vericilerin kent parklarındaki donatı elemanları hakkındaki görüşlerini öğrenmektir. Ayrıca Antalya'nın kentsel kimliğine etki edeceği düşünülen donatı elemanlarının tasarım ve kalitesinin iyileştirilmesine katkı koyacak öneriler getirmektir. Araştırma kapsamında kullanıcı, uzman ve karar vericilerin görüşleri karşılaştırmalı olarak incelenmekte, donatıların kalite kriterlerinde nelerin ön plana çıktığı belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla Antalya'daki farklı belediyelerdeki kent parklarında olası kalite farklılıkları da ortaya konulmuş, donatı elemanlarıyla öne çıkan belediyenin örnek oluşturması açısından belirlenmesine çalışılmıştır.

2. KURAMSAL BİLGİLER ve KAYNAK TARAMALARI

2. 1. Kuramsal Bilgiler

2. 1. 1. Kent parklarının tanımı

Kent parkları, kent mekanı içinde fiziksel ve sosyal çevrenin niteliğini belirleyen, eğitimsel, kültürel ve rekreasyon amaçlı kullanımlara olanak tanıyan ve toplumun tüm bireylerinin kullanımına açık olan kamu mekanlarıdır. Kent parklarının, kentsel fonksiyon alanlarından biri olmalarına bağlı olarak, kent mekanı içinde ürettikleri birçok fayda vardır. Kentin çevresel kalite standardının belirlenmesinde etkinliği olan ve bir kentsel alt sistemi oluşturan kent parklarının faydalarını "fiziksel mekan-sosyal çevre bakımından ürettikleri faydalar" ve "fiziksel çevre kalitesinin sağlanması, artırılması ve kontrolü bakımından ürettikleri faydalar" olmak üzere iki ana başlık altında toplamak mümkündür (Alkay ve Ocakçı 2003).

Fiziksel ve sosyal çevre ekseninde sağladıkları faydalara karşın, Türkiye'deki kentlerde, kent parklarının nitelik ve nicelik bakımından yetersizliği önemli sorunlardan biridir. Yetersizliğin yansıması niteliğindeki sorun, planlarda yasanın belirlediği standarda uygun alan büyüklüğünün ayrılmasındaki güçlükler, kentsel yeşil alan olarak öngörülen yerlerin uygulamasında karşılaşılan başarısızlıklar ve mevcut kentsel yeşil alanların sürekliliklerinin sağlanmamasından kaynaklanan sorunlar olmak üzere genelleştirilebilir. Tanımlı kent boşlukları olarak işlev gören kent parkları, insanları bir araya getiren yerler ve simgeler olmaları nedeniyle birey ile toplum arasında iletişimin sağlanmasına yardımcı olurlar. Birden fazla insanın aynı mekanda bir araya gelmesi her an bir sosyal aktivite oluşturmaktadır. Bu kapsamda, insanların kentsel açık mekanda geçirdikleri süre ne kadar çok olursa, diğer kentlilerle karşılaşma olasılığı o kadar artacaktır. Bu karşılaşmalar, kutlamalar, eylemler, konserler, gösteriler ve pasif iletişim olarak niteleyebileceğimiz hareketlerle gerçekleşebilmektedir. Diğer insanlarla bir arada bulunmak, onları izlemek ve onlardan etkilenmek yalnız kalmaya oranla daha olumlu etkiler ve deneyimler sağlamakta ve arzu edilen kentli kimliğinin oluşmasına neden olabilmektedir (Özdemir 2009, Chiesura 2004).

Zaitzevsky'nin "Boston Park System" adlı kitabında belirttiği gibi modern toplumlarda, planlı kentsel yeşil alanların ilk tanımlaması, Amerikalı peyzaj mimarı Frederick Law Olmsted tarafından 19. yüzyılda Boston Park Sistemi'nin oluşturulması ile yapılmıştır. Bu planda, New York'ta Central Park ile başlayan doğanın kent içine taşınması yaklaşımına paralel olarak rekreasyonel kent planlamasında öncü adımlar atılmıştır. Planlamalarda jeologlar, mühendisler ve halk sağlıkçılarıyla beraber çalışılarak kent insanının daha sağlıklı ve rahat yaşayabilecekleri mekanlar yaratma yoluna gidilmiştir. Olmsted' in tanımlamasına göre kent parkı, konut bahçelerinden daha geniş, daha sade ve doğal görünmeli ancak bir koruluk ve orman gibi yoğun bir yeşil dokuya sahip olmamalıdır. Bu tanımlamaya göre kent parkları, kent halkının zihninde oluşan yapaylığı alıp götüren ve unutturan doğal elemanlar ve kompozisyonlar içermelidir (Özdemir 2009).

Olmsted, parkları sadece yeşil alanlar olarak tanımlamamış, parklarda kentlinin demokratik kent yaşamına katılımını özendirici rekreasyonel faaliyetler barındırmalarını önermiştir. Bir zamanlar kentlerin dış çeperlerinde geniş alanlarda yer alan yeşil alanların, kent merkezlerine taşınmasıyla kentlinin sosyal iletişiminin sağlanması hedeflenmiştir. Bu açıdan parklar, salt yeşilin bulunduğu alanlar olmanın ötesinde sosyal yaşamın güçlenmesine ve yüz yüze iletişimin gerçekleşmesine olanak tanır (Özdemir 2009).

Ekosistemin ve çevre sağlığının korunması açısından önemli bir yer tutan yeşil alanlar, kentlerde insan yaşamı ve gereksinimleri açısından birçok işlevi yerine getirmektedir. Kentlerin fiziksel yönden dengesini sağlama, kent gelişimini sınırlandırma, kente mikroklimatik özellikler kazandırma, rekreasyon olanakları sağlama, kent estetiğini zenginleştirme bu işlevlerden bazılarıdır. Bu özellikleri nedeniyle açık ve yeşil alanlar kent planlamanın önemli unsurlarıdır. Hızlı kentleşmeyle birlikte yerleşmelerdeki değişim ve gelişim, nüfus yoğunluğunu arttırmış bu gelişim süreci ekolojik düzenin değişmesine, işlevsel alanlar ve doğa arasındaki dengenin bozulmasına yol açmıştır. Bu nedenle kentsel alan içindeki yeşil mekanların önemi daha da artmıştır (Ortaçeşme ve ark. 2007).

Kültürlerin doğaya bakışları ve değer yargıları, kentsel yeşil alanların kullanımlarını etkilemektedir. Türk toplumu, alışkanlıkları ve doğaya yakınlığı nedeniyle kentsel mekanlarda yeşil alanlara önem vermiştir. Örneğin, Osmanlı döneminde mesire yerleri olarak tanımlanan açık ve yeşil alanlar, bireylerin boş zamanlarını değerlendirmesi ve doğadan yararlanması için oluşturulan geniş yeşillikler olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise kent merkezlerinde Avrupa'daki emsallerine benzer oluşturulan parklar, kentlinin kamusal yaşama katılımının ve modern kentsel yaşam biçiminin göstergesi olmuştur (Özdemir 2009).

2. 1. 2. Kent parkları ile ilgili kalite kriterleri

Kentlerde yaşayan insanlar, kentli olmanın getirdiği toplumsal, sosyolojik, ekonomik ve psikolojik baskıları üzerlerinde hisseder. Yaşamlarını kendilerine sunulan ortamlarda sürdürürler. Apartman blokları, trafik yükü, kirlilik vb. gibi faktörler kentsel ortamın bileşenlerindendir. Kent ortamının kırsala bakan yüzü olan kentsel yeşil alanlar, kentte yaşamanın getirdiği olumsuz koşulları iyileştirici etkiye sahiptir. Yeşil alanlar bina, mahalle, semt, kent ve bölge ölçeğine kadar değişik kademelere sahiptir. Kent parkları, kentsel yaşam kalitesinin arttırılmasında önemli bir etkendir. Kaliteli kent parkı çevrelerinin başarısı; planlama, tasarım, uygulama ve bakım koşullarından etkilenecektir (Yücel ve Yıldızcı 2006).

Bir kent parkının kalite düzeyini belirleyici kılan kriterler; *aktivite ve kullanımlar* (alt kriteri: çeşitlilik), *ulaşılabilirlik* (alt kriteri: okunaklılık), *konfor ve imaj* (alt kriterleri: güvenlik ve bakım) ve *sosyallik* (alt kriteri: sahiplik hissi) şeklinde sıralanabilir. Bu kriterlerin tanımını doğru bir biçimde yapmak önemlidir (Yücel ve Yıldızcı 2006).

Aktivite ve Kullanımlar: Aktiviteler, mekanların temel yapı taşlarıdır ve insanları parklara çeken sebeplerdir. Herhangi bir parkla ilgili aktivite ve kullanımların değerlendirilmesi sürecinde aşağıdaki konuların göz önünde tutulması gereklidir (Yücel ve Yıldızcı 2006);

- Kullanıcılara park içerisinde farklı aktivitelere katılma imkânları verilmeli,
- Park içerisinde değişik kullanıcı (çiftler, aileler, arkadaşlar vs.) gruplarına hitap edilmeli,
- Park, günün ve yılın farklı zamanlarında ziyaret etmek için ilgi çekici hale getirilmeli,
- Parkın fiziksel tasarımı ve düzenlemesi parkın gece boyunca kullanımını da teşvik edebilmeli,
- Parkta bir yönetim varlığı olmalı ve kullanıcı parkla görevli herhangi bir kimseyi tanıyabilmelidir.

Ulaşılabilirlik:

Bir parkın ulaşılabilirliğinden bahsedildiğinde öncelikle park alanına dışarıdan rahat ve kolay bir ulaşımın olması, bunun yanında park alanının okunaklığının kolay algılanması da önemlidir. Park alanlarına yaya, özel oto, bisiklet veya otobüs gibi değişik ulaşım araçlarıyla ulaşımın sağlanması gerekir.

Konfor ve imaj:

Konfor ve imaj, insanların bir yeri kullanırken bireysel tecrübelerinin yansımasıdır. Güvenlik ve bakım gibi konular park konforu ve imajının şekillenmesinde etkilidir. Herhangi bir parkla ilgili "konfor ve imaj" kriterlerinin değerlendirilmesi sürecinde aşağıdaki konuların göz önünde tutulması gereklidir (Yücel ve Yıldızcı 2006);

- Park iyi bir ilk izlenim vermeli,
- İnsanlar fotoğraf çekebilmeli, fotoğraf çekmek için fırsatlar oluşturulmalı,
- Park alanı içerisindeki yapısal tasarımlarda uygun malzemeler seçilmeli,
- Aktivite alanları tasarlanırken uluslararası standartlara dikkat edilmeli,
- Oturmak için yeterli sayıda yerler olmalı, oturma yerleri uygun olarak yerleştirilmeli,
- Park alanında su elemanının farklı şekillerde kullanımlarına yer verilmeli,
- Park içerisindeki bitkisel tasarımlarda çocuklar, yaşlılar ve özürlüler gibi değişik kullanıcı grupları göz önünde tutulmalı,
- Kullanıcılara güneş, gölge ve rüzgardan korunma olanakları sunulmalı,

- Park içerisinde yönetim varlığı veya alanla görevli kimseler olmalı,
- Park güvenli hissettirmeli, park içerisinde bir güvenlik personeli olmalıdır.

Sosyallik:

Sosyallik her topluluk için önemli bir bileşendir. İnsanlar arkadaşları ile bir araya geldikleri, komşularını gördükleri ve selamladıkları veya yabancılarla bile rahat ilişkiler kurabildikleri yerlerde (ki bu yerlerden birisi de kent parklarıdır), topluluklarına karşı daha kuvvetli bir mekan hissi veya bağlılık hissi duyarlar. Herhangi bir parkla ilgili "sosyallik" kriteri değerlendirilirken aşağıdaki konulara dikkat edilmesi gereklidir (Yücel ve Yıldızcı 2006);

- İnsanlar park içerisinde gruplar halinde olabilmeli, birbirleriyle konuşma ortamı bulabilmeli,
- İnsanlar gülümsüyorlar mı, insanlar birbirleriyle göz teması kurmakta mıdırlar dikkat edilmeli,
- Aktivite alanları parkın çevresinden görülebilmeli,
- Her aktivite alanında ve park girişlerinde oturma yerleri sağlanmalı,
- Park içerisinde toplanma noktaları oluşturulmalı,
- İnsanlar gördükleri çöpleri toplama eğiliminde midirler dikkat edilmelidir.

Mail ve Hannah (2009)'a göre dünyadaki binlerce kamusal alanı değerlendiren "Kamusal Alanlar Projesi (Project for Public Spaces – PPS), mekanı iyi yapan 4 anahtar özelliğe sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir (Şekil 2.1). Ayrıca donatı elemanlarının, mekanların anahtar özelliklerini destekleyen manevi değerlere katkıda bulunduklarını da vurgulamışlardır.

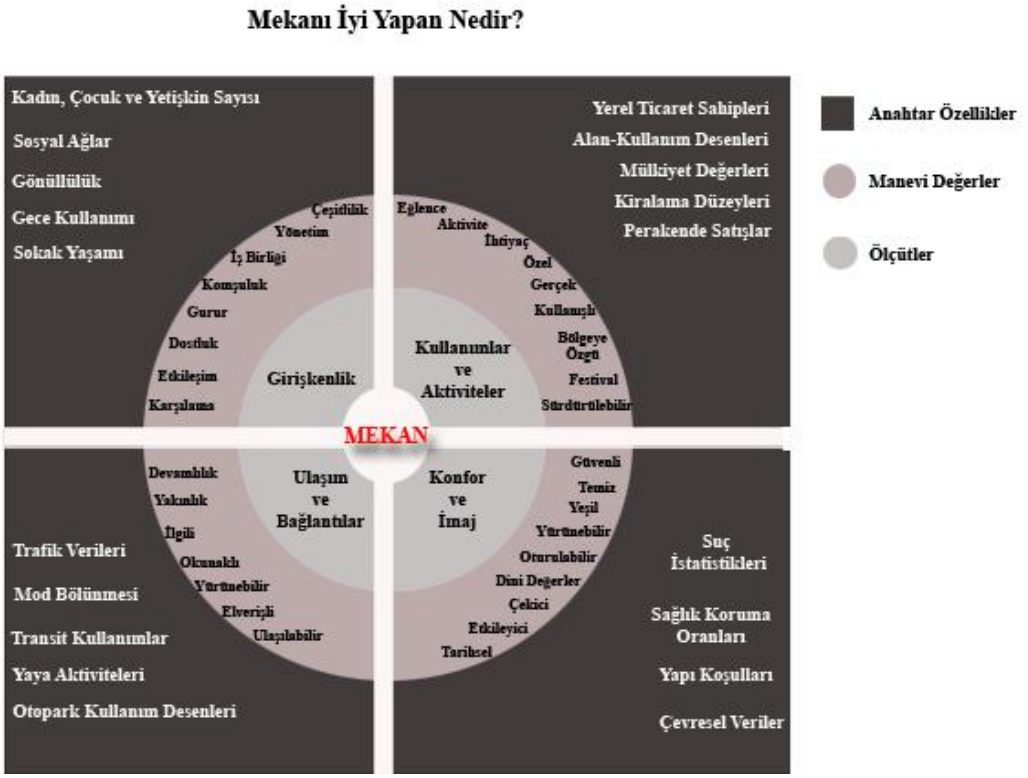

Şekil 2. 1. Mekanı İyi Yapan Nedir? (Mail ve Hannah 2009)

2.1.3. Kent parklarında görsel peyzaj algısı

Parsons ve ark.'na göre peyzaj algısına yönelik çalışmalar temel olarak peyzaj değerlendirmesinin bir parçasıdır. Peyzaj değerlendirmesi bir peyzajın belirlenen bir takım ölçütleri ne kadar karşıladığını sorgular. Peyzaj algısı değerlendirmelerinde ise bu ölçütler genel olarak estetik ya da peyzaj tercihleridir. Porteous'a göre de estetik kavramı rasyonel plancılar tarafından genellikle göz ardı edilmiştir (Çakcı ve Çelem 2009).

Temel planlama yaklaşımlarına zıt olarak, görsel değerlendirme çalışmaları estetiği planlama, tasarım ve yönetim ile bütünleştirmeye çalışır. Bu konudaki araştırmalara daha çok çevre psikolojisi, kırsal sosyoloji ve coğrafya bilim dallarından olmak üzere sosyal bilimciler önayak olmuşlardır. Bu çalışmalardaki temel ilgi alanı peyzaj ya da çevre özelliklerini tanımlamak ve değerlerini ölçmektir (Çakcı ve Çelem 2009).

Appleton, peyzaj algısı ve peyzaj tercihleri kavramlarının tanımlanabilmesi için öncelikle peyzajın tanımlanması gerektiğini belirtmiştir. Peyzaj kavramı birçok farklı şekilde ifade edilebildiği gibi, farklı dillerde farklı anlamlar ortaya koyabilmektedir. Appleton'a göre peyzaj "çevre" kelimesi ile eş anlamlı değildir, ancak "görsel olarak algılanan çevre" yi tanımlar. Türkiye tarafından da imzalanan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'nde ise peyzaj; "insanların algıladığı şekliyle; özellikleri, doğal ve/veya insan etkenlerinin etkileşimi ve faaliyeti sonucunda oluşan alanlardır" olarak tanımlanmıştır (Çakcı ve Çelem 2009).

Algı, duyular yoluyla alınan bilginin seçilmesi, düzenlenmesi ve yorumlanması süreci olarak tanımlanabilir. Fiziksel çevrenin algılanması birçok yolla ve farklı düzeylerde gerçekleşir. Algı, pasif değil aktiftir ve çevre ile iki yönlü olarak ortaya çıkar. Bununla birlikte algı sadece fizyolojik bir olgu değildir. Aynı zamanda bireyin geçmiş deneyimleri, sosyal ve kültürel etkenler de algı üzerinde etkilidir. Çevrenin algılanması birkaç duyu (görme, işitme, duyma ve dokunma) yardımıyla gerçekleşirken bunların en önemlisi görme duyusudur. İnsanın duyusal girdisinin % 80'inden fazlası görme duyusundan sağlanır. Bu nedenle çevre algısı büyük bir ölçüde görsel olarak ortaya çıkar. Tercih, kişinin "beğenme" temelli deneyimi ile ilişkili bir düşüncedir. Tercihlere ilişkin çalışmaların ortak amacı belirli bir çevrenin estetik değerinin ya da kalitesinin belirlenmesidir. Bunu da araştırmacı, bu konuda uzman olmayan bireylerden aldığı cevaplar doğrultusunda gerçekleştirir (Çakcı ve Çelem 2009).

Kaplan ve Kaplan'a göre insanın evrimsel süreci göz önüne alındığında, tercihler temel gereksinimlerle yakından ilişkilidir, bir başka deyişle tercih edilen çevreler insanın daha etkin olduğu ve gereksinimlerinin en fazla karşılandığı mekanlar olacaktır Bilişsel psikologlar Kaplan S. ve Kaplan R. insanların mekan tercihlerini öngören bir model ortaya koymuşlardır. Ungar (1999)'a göre de teorinin temeli, insanın mekan tercihlerinin evrimsel süreci ile ilişkili olduğu görüsüne dayanır. Bu görüşe göre, insanlar kolay anlaşılabilir, kendileri ile ilişkili bilgi sağlayan (yön bilgisi, yiyecek bilgisi gibi) mekanlar ararlar. Kaplan ve ark. çalışmalarının sonucunda çevresel tercihleri ortaya koyan dört temel etken tanımlamışlardır (Çakcı ve Çelem 2009):

Tutarlılık/ uygunluk (*Coherence*): Bir manzarayı oluşturan öğelerin düzenlilik ya da organizasyon seviyesidir. Tutarlı bir mekanın organizasyonu düzenlidir. Mekanı oluşturan farklı alanlar açık ve net biçimde algılanabilmektedir. İnsan, bu farklı alanları kolaylıkla ayırt edebilmektedir, bu da mekanı anlamayı ya da anlam çıkarmayı kolaylaştırmaktadır.

Okunaklılık (*Legibility*): Bir manzaranın elemanlarını sınıflandırma ve işleme kolaylığı ya da bireyin kaybolmadan çevreyi keşfetme kolaylığıdır. Mekanın okunaklılığı ile ilgili olarak en önemli konu belirginliktir. Bir mekanın okunaklılığını artırmak için, görüntünün odak noktası ya da nirengi barındırması gerekir. Bu elemanlar yönlenmeyi kolaylaştırırlar. Okunaklı bir mekanda birey yalnızca bir varış noktasına doğru değil aynı zamanda geldiği noktaya doğru da yolunu rahatlıkla bulabilir.

Karmaşıklık (*Complexity*): Manzaradaki elemanların çeşitliliği, bireyi ilgili ve meşgul tutacak yeterli bilgiye sahip olmasıdır Çeşitlilik, keşfetme dürtüsünü harekete geçirir.

Gizemlilik (*Mystery*): Manzaranın yeni bilgi temin etme potansiyeli ya da merak uyandırma ve daha fazla bilgi sunma derecesidir. Örneğin düz bir yol yerine, kıvrımlı bir yolun bulunması keşfetme dürtüsünü artıracaktır. Ancak engellenmiş manzaralar ya da görüş alanları gizemlilik yaratmazlar. Bir alanın gizemlilik duygusu yaratabilmesi için bireyin merakını uyandıracak şekilde parçalı perdelemeler ya da gizli alanlar yaratılması gerekir.

Bu dört etkenin yeterlilik seviyesindeki artış, mekanın tercih edilebilirliğini de artırmaktadır. Kaplan ve Kaplan, bu etkenleri insan-bilgi ilişkisinin iki yönünü temsil eden iki alana ayırmıştır. İlk alan insanın "anlama " ve "keşfetme" gereksinimlerini içerir. İkinci alan ise bilginin ne kadar hazır olduğu ile ilgilidir; "anlık" (*immediate*) düzeyde bilgi doğrudan algılanır, çıkarsanmış (*inferred*) ve tahmini (*predicted*) düzeyde ise bilgi anlık görünümün gerisinde yer alabilir. Berlyne ise insanların çevre tercihlerine ilişkin dört etken tanımlamıştır:

- Karmaşıklık (C*omplexity*): Bir çevre içindeki unsurların çeşitliliği.
- Yenilik (*Novelty*): Yeni unsurların varlığı.
- Uyumsuzluk (*Incongruity*): Unsurlar arasındaki uyuşmazlık derecesi.
- Şaşırtıcılık (*Surprisingness*): Beklenmedik unsurların varlığı.

Berlyne' nin çalışmasına göre, insanların estetik yargıları, yukarıda belirtilen etkenlerin orta derecede bulunduğu çevrelerde olumlu yönde gelişmektedir. Olumsuz yargılar ise bu etkenlerin çok düşük ya da çok yüksek derecede olduğu çevrelerde ortaya çıkmaktadır. Berlyne'nin teorilerine dayanarak Wohlwill, estetik yargılarla ilgili daha karmaşık bir desen önermiştir. Wohlwill'in kuramına göre insanlar belirli bir çevresel uyarı seviyesine alışkın hale gelirler (uyum seviyesi) ve bu seviye dışındaki uyarı değişimleri etkide değişimlere neden olur. Özellikle az miktardaki değişimler (artma ya da azalma) olumlu etkiye neden olurken, yüksek derecede değişimler olumsuz etkiye neden olurlar (Çakcı ve Çelem 2009).

2.1.4. Donatı elemanı kavramı

Herhangi bir peyzaj alanında ya da kent mekanında, kullanıcıların konfor, bilgi, dolaşım kontrolü, koruma, eğlenme gibi ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde yerleştirilmiş elemanlar "Donatı Elemanları" veya "Kent Mobilyası" adı altında toplanır (Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu 1992).

Hacıhasanoğlu (1991)'nun tanımlamasına göre donatı elemanları, kente ait tüm açık alanlarda, kullanıcısının belirsiz olduğu, çeşitli açık alan işlevlerine yönelik, çoğunlukla sabit hizmet ekipmanı ve yapıları olarak adlandırılmaktadır ve kent kavramı ile birlikte, belirli süreçler sonucu, kullanıcıların gelişen ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ürünlerden oluşan bir sistemdir (Akyol 2006).

Park düzenlemelerinde kullanılan donatı elemanları, kent mobilyaları; kent aksesuarları, çevre düzenleme öğeleri, biçiminde çeşitli başlıklar altında ele alınabilmektedir.

Donatı elemanı deyimi, 1980 yılından bu yana ülkemizde tasarımcılar, peyzaj mimarları, mimarlar ve çevre bilimciler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Açık alan düzenlemelerinde kullanılan elemanlar, çeşitli çalışmalarda farklı isimler altında tanımlanmıştır. Donatı elemanları yerine kent mobilyaları, kent aksesuarları, çevre düzenleme öğeleri gibi deyimler de kullanılmakla birlikte bunların anlamları farklıdır. Kent donatı elemanları deyimi, altyapıyla ilişkili iken, çevre düzenleme öğeleri daha çok peyzaj ağırlıklıdır, kent aksesuarları ise sadece dekoratif öğeleri kapsayan bir anlam taşımaktadır.

Donatı elemanlarında genel olarak bilinmesi gereken özellikleri şöyle sıralayabiliriz;

- Fonksiyonellik
- Estetik olma
- Maliyetlerinde parasal kaynaklara uygunluk,
- Çabuk bulunup kolayca uygulanabilirlik,
- Yüksek fizibilite ve sağlamlık,
- Standartlara uygunluk,
- Ergonomiklik,
- Tasarımcının özgün çizgilerini taşıma,
- Vandalizm'e dayanıklılık,
- Bakım kolaylığı,
- Taşınabilirlik, monte ve yedek parça bulmada kolaylık,
- Malzeme ve işçilik seçimine uygunluktur (Yazıcı 2007).

Bu bağlamda, üretilecek donatı elemanları, her zaman park içinde hareketi kolaylaştırıcı ve insanları rahatlatıcı olabilecektir. Kısacası, donatı elemanı amacına uygun üretilecek ve doğru yerde kullanılacaktır.

Donatı elemanları için kentin kimliği ile ilişkilenebilecek bir kültürel boyutun yanında ölçek, renk, malzeme, form v.b. gibi özellikleri içeren fiziksel bir boyuttan da söz edilmektedir. Sosyal, kültürel ve ekonomik özellikler gösteren donatı elemanları, öncelikle kentlilerin farklı gereksinimlerine cevap verecek işlevlere uygun bir biçimde

tasarlanmak zorundadır. Donatı elemanları parkın yerine, büyüklüğüne ve anlamına uyumlu olmalı, içinde yer aldığı çevrenin karakterini yansıtmalıdır.

Donatı elemanları aynı zamanda kullanıcılara psikolojik rahatlık sağlamaları açısından da ele alınmalıdır. Donatı elemanlarının kullanıcıların farklı gereksinimlerinin ötesinde toplumun kültürel, sosyal ve ideolojik yapısına referansla düşünülmeleri gerekmektedir. Kullanıcıların kültürünü anlamak için üç yapısal katmandan söz edilmektedir. İç düzeyde geleneksel, kültürel değerler, tercihler, hayaller; orta düzeyde davranış, dil ve aktiviteler; dış düzeyde objeler ve malzemeler bulunmaktadır. Dolayısı ile donatı elemanları kullanıcıların kültürünü yansıtan birer kültür nesnesi olarak da değerlendirilmektedir.

Parkı yaşanabilir ve algılanabilir kılan donatı elemanlarının her biri kullanıcılar ve park açısından farklı bir anlama ve öneme sahiptir. Kullanıcılar açısından bu elemanların önemi kullanıcıların parkla kurdukları görsel ve fiziksel ilişkinin öncelikle donatı elemanları aracılığıyla olması nedeniyledir. Park açısından ise bu elemanlar bulundukları çevreyi tanımlayan, belirleyen ve özelleştiren nitelikleri nedeniyle önemlidir. Belirli bir düzen içinde ele alınan, bulundukları çevre ile bütünleşerek parkın bir öğesi haline gelen donatı elemanları birbirleri ile kurdukları dil birlikteliği aracılığı ile bir kentin kimliğinin oluşmasına katkı koyan en önemli araçlardandır. Bu nedenle kentsel donatı elemanlarının birer tasarım ürünü olarak ele alınmalarını sağlayacak, birbirleri ve yer aldıkları kentsel mekânlar ile doğru ilişkiler kurmalarını olanaklı kılacak bazı yaklaşımlara gerek duyulmaktadır (Bayraktar ve ark. 2008).

Bu kapsamda donatı elemanları, kentlinin günlük yaşamında; hayatı kolaylaştırmak, ona yardımcı olmak, olabilecek olumsuzlukları önlemek ve insanların olumlu etkilere sahip olmasını amaçlayan ve parkın uygun noktalarına yerleştirilmiş unsurlardır. Donatı elemanları, toplumların çeşitli özelliklerine bağlı olarak tarih boyunca sürekli bir gelişim içindedir.

2.1.5. Donatı elemanlarının tarihsel gelişimi

Donatı elemanları öncelikle İngiltere'de, sonra Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da yaygın kullanıma geçmiş ve kısa bir dönemde kentsel mimarinin önemli elemanları olmuşlardır.

Endüstriyel ürün kapsamındaki ilk donatı elemanı örneklerinin 1790 yılında İngiltere'de aydınlatma amacıyla kullanılan gaz lambaları olduğunu görmekteyiz. Bu dökme demir ayaklı aydınlatma elemanları, gotik formları ile devrin klasik çizgisini çok iyi bir şekilde yansıtmaktadırlar. Bu klasik gaz lambaları, işlevlerini 1880'lere kadar başarı ile sürdürmüşler ve elektriğin yaygın olarak kullanıma başlaması ile yerlerini, elektrikli lambalara bırakmışlardır.

Teknolojik gelişmelerin hızla arttığı 1850-1900 yılları arasında, motorlu taşıtların da devreye girmesi ile yeni ihtiyaçlar doğmuş ve " Donatı Elemanı " kavramına da yeni elemanlar eklenmiştir. Özellikle kentsel çevrelerde, bu gelişmelerin doğal sonucu olarak, yaşamın korunması ve düzenlenmesi giderek önem kazanmaya başlamıştır. Kent içinde motorlu taşıtların yaygın olarak kullanılmaya başlanması ve ulaşım yoğunluğunun hızla artması ile birlikte, ilk trafik düzenleme işareti olarak, yarı mekanik ve yarı aydınlatılmış eleman 1868 yılında Londra'da kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca araçların gelişmesi ile yol kaplamaları geliştirilmiş ve farklılaşmıştır. 1886 yılında Londra'da ilk metronun devreye girmesi ile birlikte" Donatı Elemanı " kavramına yeni boyutlar eklenmiştir. Diğer taraftan 1884 yılında Amerika'da ilk şehirlerarası telefon hattının devreye girmesi ve toplumsal kullanıma açılması da bu kavramın gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. İletişim olanaklarının artması ile reklâm panoları, telefonlar ve bilgi iletişim panoları donatı elemanları olarak geliştirilmiştir (Feyizoğlu 2008).

Sokak ve meydanların sadece trafik yolu haline geldiğinin görülmesi üzerine, kentlerin özellikle alışveriş bölgelerinde yaya alanları oluşturulmuş ve bu alanlar, kullanıcılarına tüm kentsel hizmetleri sunan elemanları içerir hale getirilmiştir. İngiltere' de bu gelişmeleri daha sağlıklı olarak değerlendirebilmek amacıyla 1920'li yıllarda ilk

çalışmalar başlatılarak, günümüze kadar 3000 adet elemanın standardizasyonu gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar, İngiliz kentlerinin ketsel elemanlarının seçimi, uygunluğu ve kalitesini sağlamak amacıyla amacı doğrultusunda yapılan çalışmaların sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu ürünlerin seçimi ve uygulaması ile ilgili olarak oluşturulan komisyonlar arasında İngiliz Kraliyet Güzel Sanatlar Kurulu'na bağlı olarak, Sokak Mobilyaları Danışma Komitesi (Street Fumiture Advisory Commitee), Kraliyet Kent Planlama Enstitüsü (Royal Town Planning Institute), İngiltere Tasarım Konseyi (British Design Council) en belli başlılarıdır. Bu komiteler, ürünlerin planlamasından, değerlendirilmesine ve uygulamasına kadar olan bütün süreçleri denetleyerek, kentsel çevrenin sağlıklı gelişmesine katkıda bulunmaktadırlar. Ayrıca kullanıcıların gerek tepkisel gerekse de eğitsel olarak bu ürünlerin seçimine ve oluşturulmasına katkıda bulunmalarını sağlayarak ve yayınlar yaparak bu süreçlerin sağlıklı bir biçimde geliştirilmesini sağlamaktadırlar (Durmuş 2008).

Zülfikar (1998)'e göre donatı elemanları, şehircilik, kentsel tasarım, planlama, mimari tasarım ve endüstri ürünleri tasarımı ile ilişkilidir. Her obje ve fiziki sistemin ortaya çıkış nedeni gibi, donatı elemanlarının da ortaya çıkış nedeni ihtiyaçların oluşması ve geçirdiği tarihsel oluşum süreci de, ihtiyaçların zaman içinde gelişmesine bağlıdır (Durmuş 2008).

2.1.6. Donatı elemanlarının sınıflandırılması

Donatı elemanı dediğimizde, içerisine çok farklı karakterlere sahip farklı elemanlar girmektedir. Bu elemanlar farklı özelliklere sahip olduklarından farklı gruplandırmaların yanında farklı bakış açılarına göre de sınıflandırmalar yapılabilmektedir (Akyol 2006).

Montaj biçimlerine göre sınıflandırma

- Hareketli donatı elemanları: Yerinden kolaylıkla kaldırılabilir ve taşınabilir donatı elemanlarıdır.
- Yarı hareketli donatı elemanları: Yerleri değiştirilemeyen fakat bulundukları yerlerde kolayca hareket ettirilebilen donatı elemanlarıdır.

- Sabit donatı elemanları: Yerleri hiçbir şekilde değiştirilemeyen donatı elemanlarıdır (Akyol 2006).

Kullanım türlerine göre sınıflandırma

- Geçici kullanım: Dış mekanın belli bir noktasını kentlinin bir an için geçerken kullanıyor olması. Bu tür kullanım akla ulaşım tekniklerini getirir.
- Sürekli kullanım: Kentlinin dış mekanın belli bir noktasını belli bir zaman harcayarak kullanıyor olması. Bu tür kullanım, daha çok alış veriş ve oturmak, durmak, beklemek, vakit geçirmek gibi etkinliklerden kaynaklanır.
- İşlevsel kullanım: Belli işlevlere dönük etkinlikleri değil, doğrudan kentlinin dış mekanı kullanırken oluşacak gereksinimlerine dönük işlevlere ilişkin kullanımlar bu sınıfa girmektedir. Bu çerçevede kentlinin iletişimsel, fizyolojik gereksinimlerinden bahsedilebilir.
- Yan kullanımlar: Diğer üç tür kullanımın gerçekleşmesi sırasında oluşan etkinliklere servis verecek kullanımlardır. Bunların düzenleme servisleri, güvenlik servisleri, bakım servisleri gibi fiziksel karşılığı olduğu gibi çevresel estetiğe dönük karşılıkları da olabilir (Akyol 2006).

Üretim şekillerine göre sınıflandırma

- Seri üretim: Endüstriyel olarak seri bir biçimde üretilmeye açık olan donatı elemanlardır.
- Prototip üretim: Özel durumlarda bulunduğu yerde sanatsal bir obje niteliği taşıyan donatı elemanlarıdır (Akyol 2006).

Mekana yerleştiriliş biçimlerine göre sınıflandırma

Donatı elemanları işlevlerine göre birbirinden çok farklı gruplar içinde yer almaktadırlar. Ancak bu tür bir sınıflandırmanın yapılabilmesi için, öncelikle parklarda yapılan eylemlerin iyi tanımlanması gerekmektedir. Parklarda, yayaların ve araçların dolaşımına, yayaların dinlenmesine, beklemesine, yayaların ve ulaşım araçlarının hizmet almasını, peyzaj elemanlarından yararlanmasını sağlaması ile ve görsel, işitsel, sosyo-kültürel iletişim oluşturması ile tanımlanabilen eylemleri şu amaçlar takip etmektedir;

- Koruma amaçlı,
- Bilgi verme amaçlı,
- İşaret etme amaçlı,
- Süsleme amaçlı,
- Barındırma amaçlı,
- Eğlenme, oyun, dinlenme amaçlı,
- Satış yada alış-veriş amaçlı. (Akyol 2006).

Parklarda kentsel estetiğe göre sınıflandırma

Donatı elemanları, kentsel yaşamı daha zevkli hale getirmek ve anlamlı kılmak, kentsel konfor ve estetiği oluşturmak için kullanılan elemanlar olarak da şu şekilde sınıflandırılabilir;

- Sınırlandırıcılar (bariyerler, caydırıcılar, sınırlayıcılar vb.).
- İşaret ve bilgi levhaları (yönlendiriciler, yer belirleyiciler, bilgi iletişim panoları, reklamlar, posterler, ticari tabelalar, sokak levhaları).
- Zemin kaplamaları (beton, taş, ahşap, asfalt, tuğla vb.).
- Sanatsal objeler (heykeller).
- Üst örtü öğeleri (duraklar, gölgelikler, pergolalar).
- Bitkisel öğeler (ağaçlar, çalılar, çiçekler, yer örtücüler).
- Aydınlatma elemanları (yol aydınlatıcılar, alan aydınlatıcılar).
- Oturma birimleri (banklar, sandalyeler, grup oturma yerleri).
- Satış birimleri (kiosklar, sergi pavyonları, büfeler vb.).
- Su öğesi (süs havuzları, çeşmeler, tulumbalar, kanallar, yangın musluğu vb).
- Diğer öğeler (bayrak direkleri, çöp kutuları, posta kutuları, umumi tuvaletler, çiçeklikler, bilet otomatları, bisiklet park yerleri, saatler, parkmetreler vb) (Akyol 2006).

<u>Alt yapıya bağlı olup olmama durumuna göre sınıflandırma</u>

- *Alt yapıya bağlı olan donatı elemanları:* Alan ve yol aydınlatıcıları, aydınlatma kolonları, trafik lambaları ve aydınlatmalı trafik kolonları, telefon kabinleri, meydan saatleri, bilgi iletişim panoları, reklam panoları, parkmetreler, bilet otomatları, satış

birimleri, toplu taşıma durakları, su oyunları ve çeşmeler, ızgaralar, alt yapı tesisleri bakım kapakları, yangın musluğu şeklinde sayılabilir.

- *Alt yapıya bağlı olmayan donatı elemanları:* Zemin kaplamaları, caydırıcı ve sınırlayıcılar, yaya ve trafik bariyerleri, geçici trafik lambaları, geçici engelleyiciler, yönlendirici ve yer belirleyiciler, bilgi iletişim panoları, reklam panoları ve posterler, ticari tabelalar, sokak levhaları ve numaraları, trafik işaretleri, üst örtü öğeleri, oyun alanı elemanları, bayrak ve flama direkleri, oturma elemanları, çiçeklikler, çöp kutuları şeklinde sayılabilir. (Akyol 2006).

2.1.7. Çalışma kapsamında değerlendirilen donatı elemanları ve özellikleri

Bu çalışmada değerlendirilecek donatı elemanları; araştırma konusu olan parklarda bulunabilme özelliği dikkate alınarak çöp kutuları, oturma birimleri, döşeme elemanları, bilgilendirme ve yönlendirme levhaları, plastik elemanlar, çeşmeler, su donatıları, çocuk oyun elemanları, kuşatma elemanları, pergolalar, aydınlatma elemanları ve çiçeklikler olarak belirlenmiştir.

Çöp kutuları

Çöp insan yaşamında her zaman var olan ve var olacak bir olgudur. Zaman içinde üretim ve tüketim miktarlarının artması ile çöp miktarında da artış gözlenmektedir ve çöpler çevre sağlığı için tehlike arz etmektedir. Kentlerimiz için tehlike oluşturan çöp sorununun çözümü ise, iyi tasarlanmış kaliteli malzemeden üretilmiş, doğru yerleştirilmiş ve iyi kullanılan çöp kutularının kullanımı ile mümkündür. Aksi halde çöpler, kentsel mekanları fiziksel ve görsel olarak bir çöplüğe dönüştürebilirler. Ayrıca çöplerin yaydığı koku ve pislik, hastalıklara sebep olabilmektedir (Feyizoğlu, 2008) .

Donatı elemanı olarak çöp kutularının görevleri, parklarda insanların ürettiği çöplerin biriktirilmesi ve gerekli araçlarla naklinin yapılacağı zamana kadar korunmasıdır.

Çöp kutuları işlevsel nitelikli ve insanlara kolaylık sağlayan donatı elemanları oldukları için kolay erişilebilir ve fark edilebilir olmalıdırlar. Onlara en çok gereksinim duyulacak noktalara yerleştirilmelidirler. Hoş olmayan bir görüntü oluşturmamaları ve göze batmayan bir görüntü oluşturmaları için çöp kutuları, oturma öğeleri ve aydınlatma elemanları gibi diğer öğelerle gruplandırılmalı veya düzenlemede tek başlarına yer almaları yerine duvar, direk ya da parmaklık gibi daha büyük bir elemana monte edilmelidirler. Yerleştirilmeleri açısından çöp kutuları üç şekilde sınıflandırılmaktadır

- Bir yere bağlanmış çöp kutuları,
- Serbest, yere oturmuş çöp kutuları
- Zemine bağlanmış çöp kutuları.

Ağzına kadar dolu kutuların görüntüsü ve yerlere taşmış çöplerin görüntüsüne engel olabilmek için bu öğelerin hem sayıları hem de kapasiteleri hesaplanıp ona göre yerleştirilmelidirler. Çöp kutularının yerleştirilme sıklıkları bölgenin özelliğine, yoğunluğuna, çöp kutularının boyutlarına ve toplanma sıklıklarına bağlıdır.

Çöp kutularının tasarımında ne sıklıkta boşaltılacağının iyi bilinmesi gerekmektedir. Çünkü çöp kutularının boyutları, boşaltılma sıklıkları ile bağlantılıdır. Ayrıca boşaltılma sıklığı çöp kutusunun tipinin belirlenmesinde de etkilidir. Örneğin çöp kutularının her gün boşaltılması düşünülüyorsa, bunlar kapaksız olabilir. Ancak boşaltma seyrek yapılacaksa, çöplerin yağmurla ıslanabileceği ayrıca çürüyüp sineklerin üşüşmelerine neden olabileceği göz önüne alınarak menteşeli ve dış etkilere dayanıklı kapak yapısına sahip türdeki çöp kutusu tercih edilmelidir. Çöp kutularının tasarım açısından yerleştirildiği çevre ile uyumlu olası da önemlidir (Şekil 2.2). Çöp kutularını kullanım özelliklerine göre üç gruba ayırmak mümkündür;

- Ağzı açık olan çöp kutuları: Kullanımı kolay olmasına rağmen kar ve yağmur sularını biriktirmesi açısından dezavantajlıdır.
- Ağzı yarı açık olan çöp kutuları: Kar ve yağmur suyunun girmesini engellerler.
- Menteşe kapaklı çöp kutuları: Kullanımı kolaydır uzun süre için dayanıklıdır, çöp kokusunu engeller, kar ve yağmur suyu almaz.

Şekil 2. 2. Farklı tiplerde çöp kutusu örnekleri (Anonim 2010a)

Çöp Kutularında Kullanılabilecek Malzemeler

Çöp kutuları sert ve kötü kullanımlara karşı dayanıklı malzemelerden yapılmalıdır. Bu malzemelere örnek olarak; dökme beton, cam takviyeli beton, ağır alaşımlı çelik, alüminyum, düşük yoğunluklu polietilen, plastik ve ahşap örnek verilebilir. Çöp kutularında kullanılan diğer malzemeler ise (Akyol 2006),

- Galvanize sac
- Armatürlü beton
- Emaye boyanmış çelik
- Polietilen kaplı çelik
- Galvanize tel sepet
- Ağır alaşımlı tel sepet
- Galvanize paslanmaz çeliktir.

Çöp Kutularının Bakımı ve Onarımı

Çöp kutularının bakımı basit alet ve malzeme kullanılarak yapılabilmektedir. Eğer çöp kutuları iyi bakılırsa Vandalizm ve kötü kullanım azalacaktır. Vandalizm'e maruz kaldıktan sonra onarılmaması daha fazla eylemi çekici kılacaktır. İyi bakım ve onarım çöp kutularının kullanımını teşvik edecektir ve çevrenin de temiz kalmasını sağlayacaktır.

Oturma elemanları

Parkın kalitesini yükseltmek için oturma eylemi adına daha fazla ve iyi olanakların sağlanması her zaman en iyi fikir olmuştur. Kolay ulaşılır, rahat, iyi

sabitlenmiş ve doğru yerde konumlandırılmış oturma elemanı, mekan yaratma başarısında çok önemlidir.

Yücel ve Bilici (1995)' ye göre oturma öğesi, göze hoş görünme ve rahat olmanın yanında dayanıklılık ve bakımla ilgili problemleri en aza indirecek biçimde sağlam ve basit olmalıdır. Oturulan bölümün çabuk kuruyan ve suyu emmeyecek biçimde ve sıcak bir malzemeden yapılmış olması kullanım açısından önemlidir. Özellikle kuzey bölgelerde bu tür elemanların yapımında ahşap malzeme kullanılmalıdır. Donatı elemanlarında malzeme seçiminde iklim faktörleri göz önünde tutulması gereken önemli bir husustur. Ahşabın oturma elemanlarında kullanılmasını sağlayan bir takım olumlu özellikleri vardır. Bunlar;

- Hafif ve dayanıklı bir malzemedir,
- Kolay işlenir çivilenir ve vidalanır,
- Doğal renkleri sıcak ve çekicidir,
- Vücut ısısını korur.

Oturma elemanlarının boyutları ve kullanıcı arasındaki uyumun sağlanması için oturma elemanları insan ergonomisine uygun olarak tasarlanmalıdır. Bunun için insanın antropometrik boyutları kullanılmaktadır.

Hacıhasanoğlu'na göre oturma elemanları kentsel tasarım süreci içerisinde çeşitli yan eylemler birlikte düşünülerek konumlandırılmalıdır. Örneğin, alışverişe yönelik yaya bölgelerinde yapılan düzenlemelerde, oturma elemanlarını yaya akışını engellemeyecek biçimde konumlandırılırken, gezinti ve seyir alanlarında izlenecek yöne uygun olarak ve yine yaya akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmelidir. Ayrıca oturma elemanları, aydınlatma elemanları, çöp toplama elemanları ve çiçeklikler ile bir bütün oluşturmalıdırlar (Feyizoğlu 2008).

Booth'a göre oturma elemanlarının konumlandırılmasında sosyo-kültürel özelliklere de dikkat edilmelidir. İnsanların sosyal ilişkilerini geliştirmeye yardımcı olacak biçimde yerleştirilmelidir. Üçten fazla kişinin aynı lineer oturma elemanını paylaşması tercih edilmemektedir. Daha çok insanın aynı doğru üzerinde sosyal iletişim

kuramaması bu yaklaşımın temel nedeni olmaktadır. Birbirine dik olarak veya dairesel olarak yerleştirilmiş oturma elemanları insanları birbiri ile iletişim kurmalarını kolaylaştıracaktır. İnsanların kısa süreli olarak kullanacakları oturma elemanlarının veya sohbet köşesi oluşturmak amacıyla yerleştirilmiş oturma elemanlarının birbirine yakın olması gerekirken insanların daha uzun süreli olarak kullanacağı ve yalnız kalmayı tercih ettiği zamanlarda kullanabileceği düşünülen oturma elemanları birbirine çok yakın olmamalıdır (Feyizoğlu 2008).

Günümüzde oturma elemanları bazı özel mekanlarda oturma elemanı görevinin dışında sadece görsel amaçlar için de yerleştirilmektedirler. Bu amaçlarla yerleştirilen bir oturma birimi, belki insanlar tarafından oturma birimi olarak kullanılmayacaktır, ama o mekana estetik olarak katacağı görsel etki son derece önem taşımaktadır. Oturma elemanlarında, beton, çelik, ahşap, fiber, pvc gibi malzemeler kullanılmaktadır. Kullanılan malzemelerin tümü dış etkenlere karşı dayanıklı olmalıdır (YTÜ Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu 1992) (Şekil 2.3).

Şekil 2. 3. Oturma elemanı örnekleri, Alnarp (Orijinal 2009)

Döşeme elemanları

Döşemeler araç yolu, yaya yolu ve meydanlarda, araç ve yaya sirkülasyonundan kaynaklanan yükleri karşılayacak biçimde düzenlenmiş farklı mekanlarda malzemede yapılan değişimlerle, mekansal eylemsel alan tanımlamalarına yönlendirme ve doğrultu oluşturma gibi kentsel alan gereksinimlerinin çözümlenmesine olanak tanıyan elemanlardır.

Cochrane, döşeme elemanları ile oluşturulan dokular sayesinde, odak noktaları, akslar, merkezler gibi farklı noktalar tanımlanabilmekte ve böylece algılama yolu ile kullanıcılara mesajlar iletilebilmektedir, ayrıca oluşturulan dokular ve kullanılan malzemeler ile kullanıcıların yürüme hızları ve dolayısıyla da çevre ile ilgi süresine etki edebilmektedir diye belirtmiş ve döşeme elemanlarının işlevlerini şu şekilde sıralamıştır;

- Kullanım ile oluşan aşınmaya karşı koyma,
- Alt zemini koruma,
- Üzerine gelen yükleri zemine aktarma,
- Uzun ömürlü, kaymayan ve hava koşullarına dayanıklı bir yüzey oluşturma,
- Biçimi ve deseni ile yayalara yön gösterme, vurgulama, farklı işlevlere sahip alanları tanımlama,
- Çevre karakterini yansıtacak, yapıları ve mekanları birbirine bağlayan çekici bir görüntü oluşturmadır (Feyizoğlu 2008).

Döşeme elemanı seçimi yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar da şöyledir;

Dayanıklılık*;* herhangi bir döşeme malzemesinin dayanıklılığı pek çok etkene bağlı olarak değişmektedir. Bu etkenler;

- İklimsel etkenler,
- Kullanılan malzemenin özellikleri,
- İşçilik kalitesi, şeklinde sıralanabilir (Littlewood 2001a).

Güvenlik; kullanılan döşeme malzemesinin güvenliği, özellikle genel kullanıma açık olan alanlarda son derece önemli bir konudur. Güvenlik açısından yüzeyler hem ıslak hem de kuru iken kaymaya neden olmayacak şekilde düzenlenmelidir. Bu amaçla bazı alanlarda yüzeyin dokulu (giriş rampalarında veya buzlanma riski olan yerlerde), bazı alanlarda da yüzeyin daha pürüzsüz (tekerlekli araçların kullanacağı alanlar gibi) olmaları gerekmektedir. Genelde pürüzsüz yüzeylerde ıslaklık kaymaya neden olur. Bu nedenle döşeme tasarımı yapılırken yıl içindeki yağış miktarının uzun periyotlu olduğu ve dolayısıyla zeminin uzun dönem ıslak olacağı tahmin edilen alanlarda pürüzlü döşeme yüzeyleri tercih edilmelidir. Döşeme malzemesinin kötü döşenmiş olması da güvenlik açısından sorun oluşturabilir.

Maliyet; döşeme maliyetleri hesaplanırken uzun ve kısa dönem maliyetleri göz önünde bulundurulmalıdır. Kısa dönem maliyetleri olarak, ilk yapım aşamasındaki üretim, taşıma ve uygulama masrafları dikkate alınırken bakım, dayanıklılık ve onarım gibi özellikler uzun dönem maliyetleri hesaplanırken dikkate alınmalıdır.

Çevreye Uygunluk; tüm donatı elemanlarında olduğu gibi döşeme elemanları da kullanılacağı park ve çevresindeki diğer elemanlarla uyum içinde olmalıdır. Tüm malzemeler birbirini tamamlayıcı ve bütünlük oluşturucu nitelikte olmalıdır. Çünkü birbirini iyi tanımlayan bir birlik oluşturan malzemeler uygunluk, rahatlama ve konfor duygusunu oluştururlar. Döşeme malzemesindeki birlik duygusu, tek bir malzemenin hem döşeme hem merdiven hem de duvarda kullanımı ile veya seçilen farklı malzemelerin ortak özelliklere (renk, doku gibi) sahip olması ile sağlanabilir.

Görünüş; tasarımlarda görünüş açısından döşeme malzemesinin renk, ölçü ve doku özellikleri önem taşımaktadır. Açık renkli döşemeye sahip alanların, koyu renkli alanlara göre daha büyük görünmesi de rengin boyut algılama üzerindeki etkisi olarak örnek gösterilebilir (YTÜ Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, 1992).

Döşeme Tipleri

Beton: Günümüzde tasarımcılar ve uygulayıcılar tarafından özellikle belediyelerce en yaygın biçimde kullanılan döşeme tipidir. Beton döşeme; prekast döşeme ve yerinde dökme döşeme şeklinde kullanılabilmektedir. Prekast beton döşeme, betondan imal edilmiş olan beton plak ve beton blok elemanlardır. Mevcut prekast, beton döşemeler içinde maliyeti en düşük olan elemandır. Hem yaya hem de araç yollarında kullanılabilmektedir. Beton plaklar kullanılacakları yere göre farklı ebatlarda üretilebilmektedirler. Yerinde dökme beton, dökme döşeme malzemeleri genellikle şekil verilebilen ve yapışan malzemelerden oluşur. Dökme beton iyi uygulanırsa ucuz, çekici ve sağlam bir döşeme kaplaması oluşturulabilir. Dökme beton doğrudan doğruya araç yolları, yaya yolları, meydanlar ve merdivenler için döşeme malzemesi olabileceği gibi diğer döşeme malzemeleri için de temel tabaka malzemesi olarak kullanılabilir. Dökme

betonun yük taşıma kapasitesi zeminin yapısına ve betonun kalınlığına bağlıdır. Değişik yüklerde bu kalınlık 10 cm ile 30 cm arasında değişmektedir (Seçkin 1997).

Asfalt: Beton gibi dökme bir malzeme olup eğrisel formlu tasarımlar için çok uygundur. Asfalt döşeme araç yolları, yaya yolları, bisiklet ve atlı yolları, oyun alanları ve koşu yolları gibi çok farklı alanlarda kullanılabilmektedir. Ayrıca prekast beton kaplamalar veya tuğla kaplamalar için temel tabakası olarak da kullanılabilmektedir. Asfalt döşemenin birçok üstün özelliği vardır. Öncelikle asfalt döşeme geniş alanlarda en düşük maliyet ile tesis edilebilecek kalıcı bir döşeme malzemesidir. Asfalt dökümünde, malzemenin dökümü ve sıkıştırılması için özel makineler geliştirilmiş olduğu için hiçbir el işçiliğine gerek yoktur. Ayrıca yakın çevrede bulunan agrega kullanılabileceği için asfalt kaplamanın maliyeti düşük olmaktadır. Bunun yanında eskimiş asfalt kaplamaları yeniden işlenip kullanışlı hale getirilerek asfalt kaplamanın maliyeti uzun zamanda da düşürülebilmektedir (Harris ve Dines 1988).

Asfalt döşeme asit, alkali ve tuz etkilerine karşı dayanıklıdır. Asfaltın bu niteliği buzlanmanın önlenmesi için kaplama yüzeylerinde kimyasal maddelerin kullanıldığı yerlerde özellikle önem taşımaktadır (Harris ve Dines 1988).

Tüm bu olumlu özelliklerin yanında asfalt döşeme bazı dezavantajlara sahiptir. Asfalt döşeme benzin gibi petrol ürünleri tarafından eritilebildiği için kolay zarar görebilir. Ayrıca yüksek sıcaklık koşullarında asfalt yumuşama eğilimi göstermekte ve zaman zaman otomobil lastiklerine veya ayakkabılara yapışabilmektedir. Asfalt koyu renkli olduğu için güneşten gelen ısı enerjisinin büyük bir kısmını emerek hava sıcaklığının ve kaplama yüzeyinin daha sıcak olmasına neden olmaktadır. Son olarak asfalt kaplamalar basınca beton kaplamalar kadar dayanıklı değildirler ve yüzey zararlarına karşı çok daha hassastırlar. Asfalt kaplamada daha başarılı olabilmek için ağaçlık alanlarda uygulanmalıdır. Ağaçlar sayesinde güneşten korunacağı için daha az ısınacak ve daha dayanıklı olacaktır (Seçkin 1997).

- *Renkli Asfalt*: Günümüzde parklarda alışılagelmiş ve durağan görüntüler yerine, canlı ve rutin dışı çalışmalara gereksinim duyulmaktadır. Renklendirilmiş asfalt, bu

alışılagelmişliğin dışına çıkan ve asfaltın soğuk yüzünü değiştiren özelliği ile modern bir kentsel yer döşemesidir. Renkli asfalt üretimi yurt dışında 20 yılı aşkın bir süredir yaygın olarak kullanılırken, Türkiye'de son yıllarda tanınmaya başlanmıştır (Şekil 2.4).

Asfalt temel olarak üç ayrı teknik kullanılarak renklendirilmektedir. Siyah bitüme renk verici madde katılarak asfaltın renklendirilmesi sentetik bitüm (yapay bitüm) ile yapılan renkli asfaltlar veya renkli agrega uygulaması ile asfaltın renklendirilmesi şeklindedir (Ilıcalı ve ark. 2001).

Şekil 2. 4. Renkli asfalt örnekleri (Anonim 2010b)

Doğal taş: Doğal taşlar hemen her yerde bulunabilmeleri nedeni ile ilk çağlardan beri dünyanın her yerinde en yaygın biçimde kullanılan bir malzemedir. Günümüzde özellikle parklarda doğal taş malzemenin kullanımı giderek azalmaktadır. Bunun nedenleri, doğal taşın hazırlanması ve uygulanması sırasında iyi işçilik gerektirmesi, taşın çıkarıldığı yerden kullanılacağı yere taşınırkenki masrafının yüksek oluşu ve her ne kadar da doğal taşın yaptığı etkiye sahip olmasalar da doğal taş yerine kullanılabilecek başka malzemelerin üretilmiş olması ve bu malzemelerin daha ucuza mal olması şeklinde özetlenebilir. Taş kaplamalar ya kaynaklarından çıkarıldıkları gibi doğal olarak ya da çıkarılıp işlenmiş kesme taş olarak kullanılmaktadır. Park düzenlemelerinde kullanılan doğal taşlar, döşeme plakları, parke taş, mozaik parke taş, dere çakılları, kırma taş ve kum şeklinde olmaktadır (Feyizoğlu 2008).

Döşeme plakları, döşeme elemanı olarak kullanılacak taşların ince plaklar haline getirilmesi ile oluşur. Döşeme plakları, kullanılacak taşın tipine arzulanan tasarıma bağlı olarak taşın doğal formuyla kullanılabileceği gibi testere veya diğer taşçı aletlerinin

yardımıyla belli formlarda kesilerek de kullanılabilir. Doğal olarak kullanılan döşeme plaklarının en bilinen örneği kayrak taşıdır. Kesme taş döşeme plakları, mekanik olarak yontulmuş veya kesilmiş bir taş olup, her boyutta ve şekilde olurlar (Seçkin 1997) (Şekil 2.5).

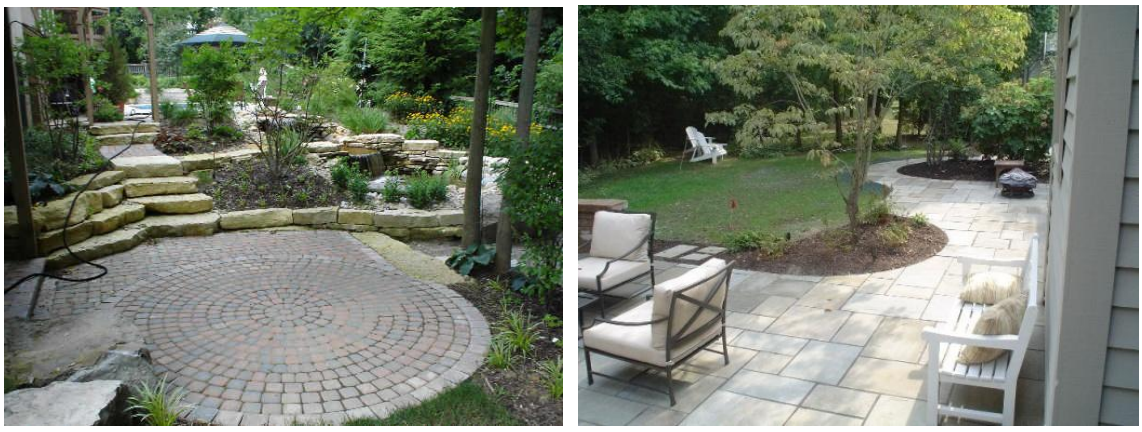

Şekil 2. 5. Kesme taş döşeme örnekleri (Anonim 2010c)

Parke taş ve mozaik parke taş, granit veya bazalt esaslı taşlardan elde edilir. Granit parkeler genelde dikdörtgen şekilli olup, 20×14×10 cm boyutlarındadırlar. Kayma direncinin sağlanması için bu taşların yüzeyleri yontulur veya testere ile kesilir. Granit parke taşlar, esnek bir temel ve döşeme yatağı üzerin kum dolgu derzli olarak döşenebilmektedirler. Mozaik parke taşlar ise, kare şekilli olup 10×10×10 cm boyutlarındadırlar. Mozaik parke taşlar daha küçük boyutlu olmaları nedeni ile granit parke taşlara göre daha sert bir temel ve döşeme yatağı üzerine döşenir. Trafik yükünün fazla olmayacağı yerlerde mozaik parke taşlar esnek bir temel üzerine de döşenebilir (Littlewood 2001b).

Çakıl mozaik döşemeler; deniz kıyısı veya dere yatağından toplanarak doğal şekli ile kullanılan çakıl taşlarının beton üzerine serilmiş harç içine yerleştirilmesi sonucu oluşturulan bir döşeme şeklidir. Çakıl mozaik kaplama için seçilen taşların ölçülerinin orantılı olmasına dikkat edilmelidir (Seçkin 1997).

Kırma taş ve kum; genellikle fazla yoğun olmayan yolların kaplanması için kullanılırlar. Kırma taş ve kum doğrudan doğruya serilerek serbest kırma taş ve kum döşeme şeklinde kullanılabildikleri gibi sıkıştırılarak da kullanılabilirler. Serbest haldeki

kırma taş veya kum hareketi yavaşlatmaktadır. Bu nedenle serbest haldeki kırma taş ve kum döşeme hareketi engellemek veya yavaşlatmak istenilen bölgeler ile üzerinde dolaşımın istenmediği bölgelerde kullanılmalıdır (Harris ve Dines 1988).

Tuğla: İnsanoğlu tarafından en eski bilinen inşaat malzemesi olan tuğlalar dayanıklı olmaları çok değişik renk, doku ve ölçüde olmaları ve değişik desenler oluşturmaya fırsat vermeleri açısından hazır prekast malzemeler arasından en yaygın kullanılan döşeme malzemeleridir (Seçkin 1997). Döşeme elemanı olarak kullanılan tuğlalar, dolu tuğla olup diğer yapı tipleri için kullanılan delikli tuğlalardan daha fazla sertlik kazanacak şekilde pişirilir ve değişik boyut ve şekillerde kesilip üretilir (YTÜ Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu 1992) (Şekil 2.6).

Şekil 2. 6. Tuğla döşeme örneği (Anonim 2010d)

Mozaik: Çimento, mermer pirinci ve suyun karıştırılması ile elde edilen harcın belli kalıplara dökülüp sıkıştırılması ile oluşturulan döşeme elemanlarıdır. Mozaik harcının belli ölçüdeki üzeri yivli bir kalıba dökülmesi ve sıkıştırılması ile kara simon denilen kaplama elemanı oluşturulmaktadır. Kara simon yüzey sularının ayağımızı ıslatmadan yivli kısımların içinden akmasını sağladığı için özellikle yaya kaldırımları için ideal sayılabilecek bir döşeme tipidir. Sağlam bir altyapı ile uzun yıllar

kullanılabilirler (YTÜ Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu 1992) (Şekil 2.7).

Şekil 2. 7. Mozaik döşeme örnekleri (Anonim 2010e)

Ahşap: Ağaç malzeme, kolay işlenebilen, spesifik direnci yüksek, kimyasal maddelerden fazla etkilenmeyen, çeşitli birleştiricilerle (tutkal, çivi, vida vb.) kolaylıkla bir araya getirilebilen ısı ve ses yalıtkanlığı iyi vernik ve boya işlemlerine elverişli, estetik, hijyenik, tamir ve bakımı kolay ve uygun şekilde kullanıldığında uzun ömürlü olması gibi birçok üstün özelliklerinden dolayı döşemelerin kaplanmasında yaygın olarak kullanılmaktadır (Şekil 2.8).

Şekil 2. 8. Dış mekanda ahşap döşeme (Anonim 2010f)

Ahşap döşeme, bitkilerle olan uyumu sayesinde doğal bir görünüşe sahiptir. Ancak ahşap döşeme malzemesi toprakla temas ettiği zaman çürümektedir. Ahşap döşemenin toprakta dayanma süresini uzatabilmek için bakteri ve zararlılara karşı önlemler alınmalı ve kullanılan ağaç türünün dayanıklı olmasına dikkat edilmelidir. Çünkü ahşap döşeme malzemesinin dayanıklılığı, kullanılan ağaç türüne göre değişmektedir. Kestane, meşe, bazı sedir ve çam türleri diğer ağaç türlerine göre daha uzun süre dayanmaktadır. Ayrıca günümüzde ahşabın korunması ve ömrünün uzatılabilmesi amacıyla geliştirilmiş birçok yöntem ve ürün kullanılmaktadır. Bu koruyucu ürünler, ahşabı korumanın yanında değişik renk olanakları da sunmaktadır.

Ahşap kaplamalar iç mekanda kullanıldığı tarzda dış mekanda da kullanılabilmektedirler. Bu tür bir kullanım yer altı sularının yüksek olduğu ve yaya geçişinden başka geçişin mümkün olmadığı yerlerde çok uygun bir döşeme tipidir (Seçkin 1997).

Bilgilendirme ve yönlendirme levhaları

Fiziksel ve sosyal çevre içinde yaşamını sürdüren insanoğlu, çevresi ile sürekli bir bilgi alışverişi içerisindedir. İnsan topluluklarının en ilkel yaşam biçimlerinden, günümüz gelişmiş toplumlarına kadar geçirdiği tüm evrelerde, değişik bilgi iletişim yöntemlerinin kullanıldığı ve bunların farklı kültürlerde, farklı anlamlar içerdiği bilinmektedir (Akyol 2006).

İster şehrin içinden bir araçla geçsinler, ister toplu taşıma araçlarının rotasını takip etsinler ya da yürüyerek binaların arasında dolaşsınlar, insanlar kafalarında kendilerini çevreleyen mekanlardaki konumlarına ve gitmek istedikleri yöne dair değerlendirme yapma ihtiyacı hissederler. Bu anlamda yön bulma duygusu insanları bir mekandan diğerine yönlendiren bir aktivite olarak tanımlanabilir. İnsanlar kendilerini çevreleyen bir mekanda, o an nerede olduklarına, gitmek istedikleri yere nasıl ve ne kadar bir süreçte ulaşabileceklerine dair görsel ipuçları arama eğilimindedirler. Bu da bir peyzaj mimarlığı meslek disiplinine kentsel açık alanlar olan parklar ile ilgili tasarımlarında, görsel olarak yol gösterme ve rehberlik sorumluluğunu yüklemektedir (Özsüle ve ark. 2001)

Bu konuda insan davranışlarına ve isteklerine dair çalışmalar ilk olarak şehir plancısı Kevin Lynch tarafından yapılmıştır. Lynch, "Image of the City" adlı kitabında, insanların yollarını bulabileceklerine dair güven duymaya başladıkları zaman, bulundukları alanı daha iyi tanımak ve keşfetmek için daha hevesli olduklarından bahsetmektedir. Lynch, ayrıca, insanların bir şehrin imajını zihinlerinde oluştururken yollar, landmarklar, önemli işaretler, bölgeler, sınırlar ve kesişme noktalarını tasvirleme eğiliminde olduklarını ifade etmektedir (Lynch, 1960).

Yönlendirme ve bilgilendirme levhaları kapsamında parklarda, bulunduğu yer ve yönle ilgili bilgileri içeren panolar (kent haritaları, otobüs veya diğer toplu taşım araçlarının güzergahlarını gösteren haritalar, sokak isimleri ve numaraları), çeşitli uyarıları içeren panolar (trafik işaretleri, sınırlayıcı işaretler, çeşitli duyuralar gibi) yer almaktadır. Yönlendirme ve bilgilendirme panoları farklı açılardan, farklı şekillerde sınıflandırılabilir (Özaydın 1989).

Algılama biçimlerine göre;

- Çok uzaktan algılananlar (çatı üstü büyük reklam panoları),
- Yakından algılananlar.

İşlevlerine göre;

- Yönlendirici,
- Yer belirleyici,
- Bilgi verici,
- Sınırlayıcı.

Amaçlarına Göre;

- Toplum Yararları Güden Yönlendirme ve Bilgilendirme Levhaları
  - Kent bilgi haritaları,
  - Ulaşım güzergahı haritaları,
  - Kültürel amaçlı afişler.
- Toplum Yararı ve Kar Amacı Güden Yönlendirme,

- Tiyatro ve sinema afişleri,
- Politik amaçlı afişler,
- Resmi nitelikli afişler.

- Kar Amacı Güden Bilgilendirme Levhaları,
- Reklam panoları,
- Afişler,
- Ticari tabelalar,
- Duvar resimleri.

Yerleştirildikleri Konuma Göre;

- Tek Başına, Bağımsız,
- Taşıyıcısı kendisi olan,
- Taşıyıcısı kendisi olmayan.

- Bir Fon Üzerinde Yer Alan,
- Zemin katta yer alan tanıtım levhaları,
- Pencere altı panoları,
- Cam üzerindeki yazılar,
- Bina boyunca yer alan panolar,
- Duvar resimleri ve yazıları,
- Duvar afişleri,
- Konsol çıkan tabelalar,
- Çatı üstü tabelaları.

Yönlendirme ve bilgilendirme levhalarının yerleştirilmesinde maksimum görünebilirlik ve açıklık tüm düzen içinde en başta düşünülmesi gereken konulardır. Bu amaçla araç ve yaya yollarında bu levhaların yerleştirilmesine yönelik yasa ve yönetmelikler bulunmaktadır. Bu yönetmelikler doğrultusunda, araç yollarına yerleştirilen levhaların trafiği kötü yönde etkilemesinin önüne geçilmesi ve yaya yollarında görünebilirliği ve algılamayı sağlamak için insan göz seviyesine uygun yerleştirilmesi gerekmektedir (Akyol 2006).

Bilgilendirme ve yönlendirme levhalarının ortak özellikleri:

- Anlatım sadeliği,
- Kullanım ve imalat kolaylığı,
- Amacına uygunluk,
- Ölçülerde standartlaşma,
- Çevreyle uyum,
- Birbirleriyle uyumdur.

Yönlendirme ve bilgilendirme levhaları ahşap, metal, fiberglas ve doğal taşlar gibi birçok farklı malzemeden yapılabilmektedir. Bu levhalar ışıklı ışıksız olabilmektedir. Bu bakımdan da hem altyapıya bağlı hem de altyapıya bağlı olmayan kent mobilyaları kapsamına girmektedir (Akyol 2006) (Şekil 2.9 ve 2.10).

Şekil 2. 9. Bilgilendirme levhası, Brüksel (Orijinal 2009)

Şekil 2. 10. Bilgilendirme levhası, Hong Kong (Anonim 2010g)

Plastik elemanlar

Peyzaja anlam ve özellik kazandıran estetik yönü ağır basan elemanlardır. Çeşitli malzemelerden imal edilebilen plastik elemanlar başka bir adıyla heykel olarak da güzel sanatların en eski ve evrensel dalıdır.

Heykel, taş, tunç, kil, demir, alçı, ahşap, fildişi gibi malzemelerden yontularak, kalıba dökülerek veya yoğrulup pişirilerek meydana getirilen 3 boyutlu sanat eseri, yontu veya plastik obje olarak tanımlanmaktadır (Feyizoğlu 2008).

Heykeller tarih boyunca dini amaçlarla, anıt kurma amacı ile veya süsleme amacı ile yapılmışlardır. Geçmişten günümüze yapılan dış mekan süslemelerinde, klasik anlamdaki heykellerin yanında bir heykel gibi biçimlendirilmiş ve bulunduğu mekanda bu anlamda kullanılmış elemanlar da mevcuttur. Bunlara örnek olarak İtalyan bahçelerinde çeşmeleri, İngiliz bahçelerinde tapınakları, Japon bahçelerinde kaya grupları, taş lambaları, su sarnıçları ve özellikleri nedeni ile tek başlarına veya gruplar halinde kullanılan ağaçlar gösterilebilir.

Açık alanda, özellikle kamusal alanda yer alan plastik sanat eserlerinin beklenen işlevleri yerine getirebilmesi için, bir takım ilkeler doğrultusunda tasarlanıp mekânla bütünleşmesi gerekmektedir. Kentsel tasarımda da belirleyici olan bu ilkeler; birlik, denge, uyum, ritim, zıtlık, egemenlik, denge, hiyerarşik yapıdır. Bu ilkeler plastik elemanların çevresi ile olan fiziksel ve toplumsal ilişkileri de ortaya çıkarmakta ve tasarım sürecini yönlendirmektedir (Kurtaslan 2005).

İnsanların yaşadığı çevrede, halka açık mekânlarda yer alan plastik sanat eserleri, kentin kültür simgeleri olmaktadır. Kent kültürüne yeni anlamlar ekleyen, kent açık mekânlarında kullanılan plastik sanat eserleri yaşanan dönemin kültür ve gereksinimlerine göre farklı amaçlarda kullanılmaktadır (Başer 2006).

Plastik elemanlar bir odak noktası oluşturmak, ilgi çekmek, insanlara mesaj vermek gibi amaçlarla konumlandırılırlar. Bu amaçların, diğer insanlar tarafından doğru algılanabilmesinde, plastik elemanın doğru olarak konumlandırılmış olması büyük önem taşımaktadır (Şekil 2.11).

Şekil 2. 11. Plastik eleman Varşova ve Antalya örnekleri (Orijinal 2009)

Çeşmeler

Çeşmeler, bilinen ilk donatı elemanlarındandır. Çeşme, herkesin yararlanması için düzen altına alınan bir suyun akıtıldığı yapı olarak tanımlanmaktadır.

Türk kültüründe mahalle çeşmeleri, sokak ve meydanların ayrılmaz parçaları olarak gelişmişlerdir. Batı kültüründe de çeşme, mekansal ve sosyal odaklaşmanın olduğu yerlerde kullanılmıştır. Çeşmeler, eskiden beri kent dokusu içinde toplumsal etkileşimi sağlayan noktaları oluşturmaktadır. Bu nedenle eskiden çeşmelere çok önem verilmiştir ve çeşmeler birer anıt niteliği kazanmışlardır. Bugün ise çeşmeler ne yazık ki işlevini yerine getiremez durumdadırlar (Hacıhasanoğlu 1991).

Çeşmeler, yaya yollarının uygun yerlerinde parkların dinlenme köşelerinde, spor ve çocuk oyun alanlarının yakınlarında bulunması gereken kentsel donatı elemanlarıdır (YTÜ Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu 1992).

Bulundukları yere ve yapılış nedenlerine göre çeşmeler şu şekilde sınıflandırılmıştır,

- Meydan çeşmeleri,
- Köşe başı çeşmeleri,
- Sokak çeşmeleri,

- Sebilli çeşmeler,
- Anıtsal çeşmeler,
- Oda çeşmeleri.

Çeşmeler, yerine göre taş, mermer, beton, dökme demir ve paslanmaz çelik gibi farklı malzemelerden değişik formlarda yapılabilmektedir. Özellikle su içme çeşmelerinde sağlıklı kullanım şartlarını oluşturmak için farklı özelliklere sahip çeşmeler tasarlanmaktadır (Zorlu 1992) (Şekil 2.12 ve 2.13).

Şekil 2. 12. Çeşme örneği, Barselona (Anonim 2010h)

Şekil 2. 13. Çeşme örneği, İngiltere (Anonim 2010i)

Su donatıları

Su, kültür seviyeleri ne olursa olsun, insanların her zaman ilgi duyduğu bir obje olmuştur. Su elemanlarının kullanımı, yoğun beton yapılarının ağırlığını hafifletmesi, insanların dinlenme, serinleme ve psikolojik olarak rahatlamalarını sağlaması, tüm canlılar için bir doğal ortam oluşturması açısından önemlidir. Oturma gruplarına yakın olarak tesis edilen bir su donatısı trafik gürültüsünün perdelenmesi ve dikkati üzerine çekmesi açısından da önemli bir özelliktir. Tasarım elemanı olarak su objesi, her tasarım elemanında olduğu gibi estetik özellikler yanında, aynı zamanda fonksiyonelliği açısından da kullanılan kentsel donatı elemanlarıdır.

Suyun Kullanımında Estetik Faktörler

Su bazen su aynaları şeklinde tasarlanabilir. Böylece mekan olduğundan daha da büyük olarak algılanabilir. Havuzlarda yansımayı sağlamanın yöntemi, havuzun dış ortama göre daha koyu olması veya suyun hareketsizliği ile sağlanabilir. Tasarım içinde su daima bir odak noktası oluşturur.

Görsellik**:** Tasarımcılar genellikle su öğesini, alanda görsel bir element olarak kullanırlar. Ancak estetik kalitesi, klimatik değişiklikler, ses yaratan ve bir fiziksel faktör ve metafor olarak suyun, kanıtlanmış psikolojik etkilerinden dolayı görsel bir manzara olmanın ötesindedir. Ses ve suyun kenarında olmakla veya dokunmakla oluşan serinlik, biz insanların doğadaki suya karşı olan duygusal tepkilerimizin bir parçasıdır (Haris and Dines 1998).

Bir su görüntüsü, parkın odak noktası olarak görev görmesinin yanı sıra o parkın karakterini oldukça yumuşatan bir özelliğe sahiptir. Sakinlik ve sükunet duygusu hafif bir akıntıda veya bir durgun suda yaşanırken, heyecan ve drama duygularına hızlı hareketler, yoğun sıkışmalar veya güçlü dikey görüntülerle ulaşılabilir. Formalliğin derecesi, görüntülerin ve havuzların biçimlerinden etkilenir ve modu da aydınlatmanın sağlanmasıyla tanımlanabilir ya da desteklenebilir.

Psikolojik: Nehir boylarına, göl kıyısına veya deniz kenarına gitmek, insanoğlunun temel davranışlarındandır. Ayrıca insanoğlu suyun kenarında yaşama veya boruları, kanalları kullanarak suyu yaşadığı yere getirme çabasındadır. Suyu görmek ya da temas halinde olmak, insanın büyüyüp yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bir besin kaynağı gibidir (Haris and Dines 1998).

İşitsel: Bir su öğesinin oluşturduğu sesin yoğunluğu ve şiddeti, sakinlik ya da heyecan duygularını oluşturmada kullanılabilir, ayrıca istenmeyen ve rahatsız edici sesleri maskeler (Haris and Dines 1998).

Suyun Kullanımında Fonksiyonel Faktörler

Rekreasyon: Havuzlar, sığ suda oynamak, yüzmek, balık avlamak, botla gezinti yapmak veya havuz öğesinin varlığıyla sadece su oyunları oynamak için dizayn edilebilirler (Haris and Dines 1998).

Sirkülasyon Kontrolü: Havuzlar, güvenliği veya emniyeti sağlamak amacıyla trafiği yönlendirmek veya kesmek için kullanılabildikleri gibi basitçe alana gidişin ilgi çekici hale gelmesini sağlarlar (Haris and Dines 1998).

Fayda Sağlama: Su öğeleri için pratik uygulamalar, alan drenajının depo havuzu veya havayı serinletme aracı, mekanik aparat olarak yangınla mücadele veya sulama rezervuarları kullanımını içerir (Haris and Dines 1998).

Günümüzde su elemanlarının kullanımı, diğer tarihi dönemlerde olduğu gibi mekanın içinde yer aldığı duruma uygun olarak çeşitli form ve ölçülere göre bazen durgun havuzlar, göl veya göletler şeklinde; bazense hareketli kanallar, dereler, fıskiyeler, su perdeleri, kaskatlar, çağlayanlar veya çeşmeler şeklinde bulunabilirler (Uzun 2001, Littlewood 2001d) (Şekil 2.14).

Son yıllarda, teknik açıdan bakıldığında su kullanımında önemli gelişmelerin olduğu açıktır. Bu gelişmelere ses ve ışık özelliklerinin de eklenmesi ile su donatıları, tasarım ve uygulamada en etkin donatı elemanları olarak yerlerini almaktadırlar (Uzun 2001).

Şekil 2. 14. Su donatısı örnekleri, Brüksel ve Kopenhag (Orijinal 2009)

Çocuk oyun elemanları

Çocuk eskiden, her yaştan bireylerin bir arada bulunduğu geniş bir ailede yaşar, evinin bahçesinde sokakta veya boş arazilerde arkadaşları ile birlikte, oyun araçlarını kendi yaratarak ya da kendi hayal dünyasındaki oyun aletlerini doğal öğelerden yararlanıp çevreyi zihinsel olarak düşünüp kendi gelişimini sağlayan oyunlar oynardı. Kırsal yörelerde bugün hala devam etmekte olan bu oluşum, günümüz kentlerinde dolayısıyla parklarda yok olmaktadır (Erdem 2001).

Çocuk oyun alanları tasarımı mimarlık, pedagoji, ergonomi, psikoloji, peyzaj mimarlığı ve mühendisliklerle bağlantılı olan meslekler arası (multi-disipliner) bir konudur. Diğer taraftan, çocuk oyun alanı donatıları ve onların tasarımı peyzaj mimarlığı alanında özel konulardır. Oyun çeşitleri, özel oyun tipleri ve onların konstrüksiyonu için güvenlik açısından, estetik, bakım kolaylığı, ekonomiklik gibi özellikleri göz önünde bulundurularak uygun karar verilmelidir. Çocuğun ruhsal ve fiziksel gelişiminde okulda veya evde iç mekandaki oyunların yanı sıra açık hava oyunlarına da olanak sağlayan mekanlara ihtiyaç vardır. Bu tarz yerler yoğunlaşan kent nüfusuyla orantılı olarak parklarda en çok ihtiyaç duyulan alanlar haline gelmişlerdir. Bu nedenle çocuk oyun alanları ihtiyaç doğrultusunda dikkatlice ele alınmalı ve tasarlanmalıdır (Erdem 2001).

Çocuk için yaratılacak bu mekanda, tasarlanan mekanın güvenlik ve sağlamlık açısından çocuğun sağlığına zarar vermemesine özen gösterilmelidir. Tasarımlarda esnekliliğe, çeşitliliğe, yaratıcılığa yer verilmeli, çocuğa doğa ve çevre hakkında bilgiler verebilecek şekilde düzenlemelere gidilmelidir. Bu şekilde çocuğu bir nebze olsun şehrin suni ortamından uzaklaştırmış olunacaktır (Erdem 2001).

Eğer mekan içinde genç bireylere de yer verilmesi düşünülüyorsa, çocuklarla iç içelikten biraz ayırarak onların da bir mekana ait oldukları hissini verecek tasarımlar yapılmalıdır (Erdem 2001). Ayrıca tasarlanacak çocuk oyun alanlarının konumu ne binalar arasında sıkışıp kalmalı ne de ulaşılması güç mesafede olmalıdır. Bu alanların ulaşılabilirliği aynı zamanda da şehrin yoğunluğundan uzaklığı sağlanmalıdır ve ebeveynler için kontrol olanağı da düşünülmelidir.

Oyun mekanı ve oyun çeşitliliği açısından çocuk oyun alanlarının planlanmasında çocuklar okul öncesi (0-6 yaş) ve okul çağı (7-14 yaş) olmak üzere iki ana gruba ayrılabilir. Okul öncesi çocuklar 0-3 yaş ve 4-6 yaş arası, okul çağı çocukları ise 7-9 yaş ve 10-14 yaş arası olmak üzere ayrılabilirler. Bu yaş grubu ayrımları çocuk oyun elemanlarının biçimlendirilmesinde, konumlandırılmasında ve malzemelerinin seçiminde tasarımcılara yardımcı olmaktadır (Erdem 2001).

Çocuk Oyun Elemanlarının Özellikleri ve Tasarımı

Parklarda kullanılan oyun elemanları, gelişim basamakları boyunca çocuğun hareketlerine düzen getiren, zihinsel, bedensel ve psiko-sosyal gelişimlerine yardımcı olan, hayal gücünü ve yaratıcı yeteneklerini geliştiren oyun araçlarıdır (Bayazıt ve Çelik 2001).

Piaget'in oyun elemanları konusundaki görüşüne göre, "oyun elemanları tasarımında tasarlanan ürün, gerçek hayattaki hayal gücünden yararlanarak ortaya çıkan fantezilerdir. Oyun elemanları bazen çok basit formlarda çocukların kolayca algılayabileceği türden olabileceği gibi, bazen de bir eşyanın tüm özelliklerini içeren karmaşık formlara da sahip olabilir" (Bayazıt ve Çelik 2001).

Oyun elemanı çocuğun kolayca algılayabileceği, çocuğa zarar vermeyecek, hayal gücünü geliştirecek özelliklere sahip olmalıdır. Renklerin ve formların dikkatlice kullanımı çocuğun renk kavramının gelişimi, oyun motivasyonu ve eğitimi açısından önemlidir. En heyecan verici oyun aracı basit ve kolay anlaşılabilen olanıdır. Bir oyun elemanından beklenen özellikler ise aşağıdaki gibi sıralanabilir (Bayazıt ve Çelik 2001);

- Çocuğa özgürlüğü tattırmalı,
- Oyun çeşitliliğine sahip olmalı,
- Sosyal etkileşime elverişli olmalı,
- Güvenilir olmalı (yutulacak parçalar ve keskin köşeler içermemeli),
- Koşmak, dönmek, zıplamak gibi hareket çeşitliliği getirmeli,
- Çevreyi ve çevre faktörlerini algılamaya yardım etmeli,
- Yaratıcılığa olanak sağlamalı,

- Antropometrik ve psikolojik veriler göz önüne alınarak uygun yaş grubuna seslenmeli,
- Malzeme olarak çevre dostu ve zehirsiz malzemeler kullanılmalıdır.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer konu ise çocuk oyun elemanlarının oturtulduğu zeminin döşeme tipidir. Bu alanlarda döşeme seçimi yapılırken çocukların oyun esnasında düşebilecekleri ihtimaline karşılık kum, kauçuk, tartan gibi daha yumuşak ve esnek yapıdaki döşeme tiplerine yer verilmesi yaralanma risklerini minimuma indirecektir. Şekil 2.15'te ise çeşitli çocuk oyun elemanlarından örnekler verilmiştir.

Şekil 2. 15. Orijinal çocuk oyun alanları-Kopenhag ve Alnarp (Orijinal 2009)

Kuşatma elemanları

Yer düzlemi ya da döşemeden sonra mekanı tanımlayan ikincil hacim öğesi kuşatma elemanlarıdır. Yer düzleminin döşemeye dönüşümü ile başlatılan çevre düzenleme çalışmaları kuşatma elemanlarının devreye girmesi ile üçüncü boyutu

kazanır. Çatı elemanı olmasa da gökyüzü ve ağaç taçları parkın üçüncü boyutunun eksikliğini hissettirmez (Başal ve ark. 1997) (Şekil 2.16).

Farklı kullanım alanlarını birbirinden ayıran, caydırma, gizleme, engelleme, yönlendirme, belirleme, perdeleme, sınırlama işlevlerini yüklenen, yapı malzemelerinin yanı sıra bitkisel malzemeyle de oluşturulabilen kuşatma elemanları, tasarımın iki temel amacı olan estetik ve fonksiyona hizmet edecek çeşitlilik ve potansiyele sahiptir (Sakal 2007).

Parmaklıklar, kafes tel, dikenli tel, ahşap ve metal çitler, kafes ve paravanlar, taş, tuğla, beton bloklar, çakıl dolgu kafesler ile perdeleme, istinat ve oturma amacıyla oluşturulan duvarlar, ayrıcalıklı mekanların bölünmesi ya da insanın çevresiyle ilişki kurması ve güçlenmesinde etkili yapısal peyzaj öğeleridir. Fonksiyonel ve estetik yönden tasarım amacına uygun bir kuşatma çözümlemesi, değişken ortamların ve özellikli mekanların oluşumunda etkili olur (Başal ve ark. 1997).

Şekil 2. 16. Orijinal kuşatma elemanı örnekleri, Brüksel ve Kopenhag (Orijinal 2009)

Kuşatma elemanlarının görevleri

Farklı kullanımlar için ayrılan alanların bölünmesi,

Yapı malzemeleri ya da bitkisel materyalden yararlanılarak farklı etkinlikler için ayrılan alanların, ölçü, doku, form, renk ve yükselti değişimi sağlayan tasarım ve uygulamalarla,

- Aktif-pasif alanların bitkisel çit ve yeşil kitle ile ayrımı,
- Gürültülü-sakin mekanlar arasındaki olumsuz etkilerin giderilmesine yönelik yapısal ve bitkisel uygulama çalışmaları,
- Kamuya açık ya da özel alanların kullanım amacı farklılıklarına göre bitkisel ya da yapısal kuşatma elemanları ile geçişimli, kesin farklı düzlemde bölünmesi
- Çok özel kullanımlardan yararlanmak için ortaklık, üyelik, peşin ödeme gerektiren ya da özel ekipman, alet, donanım ve beceri isteyen alanların bölünmesi
- Kullanıcı grupları farklılığından kaynaklı seyir ya da izlenen etkinliğin güvenliği ve özelliği gereği, birbirinden ayrılması amacı ile görüşe izin veren, geçişi engelleyen, girişi kontrol altında tutan ya da görsel sınırlama yapmasına karşın, geçişi engellemeyen ya da aradaki yükselti farkı açık görüşe olanak sağlayan ancak, geçişi engelleyen kuşatma eleman tipleri irdelenerek, seçeneklerin yorumu sonucu tasarımın sağlıklı gelişimi ve uygulamaya konulması mümkün olacaktır (Başal ve ark. 1997).

Çalışan işlevlerin ayrımı;

Farklı ve uyumsuz kullanımlar için ayrılmış alanların, geçişi engelleyen kesin sınırlar ile birbirinden ayrılarak özellikli mekanların oluşumunun gereği durumlarında,

- Yükselti farkı ile ayırma,
- Öncelikli yapının devamı ile ayırma,
- Mekansal kalite ve özellikler gereği olarak ayırma,
- Aynı düzlemde ayrım, şeklinde uygulama kararları alınmalıdır.

Güvenlik ve koruma

Güvenli, gizlenmiş ve korunmuş mekanlarda yaşama ya da insanın sahiplenme, korku, saklanma, bireysellik gibi ego ve içgüdüsel dürtü ve düşüncelerin doğal sonucu olarak kuşatma gereksinmesi ortaya çıkar. Basit bir çit oluşumundan, demir parmaklık

arkasına sığınma ya da yaşamlarını kale duvarları arkasına hapsetmeye varan seçenekler, geçmişten günümüze kuşatma adına verilen örnekler olarak çevrede sergilenmektedir. Güvenlik ve koruma amaçlı kuşatma elemanlarının üstlendiği görevler;

- Görsel ilişkinin kesilmesi ya da kontrol altında tutulması,
- Fiziksel bağın koparılması,
- Yaklaşımın engellenmesi ,
- Korumadır.

Oyun ve Spor Alanlarının Kuşatılması

Sportif etkinlikler için ayrılan alanlar sporcu ve seyircilerin kullanımları için ayrılacağı gibi dış etkilerden arındırılmak ve girişlerine izin verilmeyenlerden gizlenmesi amaçları ile fiziksel ve görsel engelleme sağlayan kuşatma elemanları, kullanım amacı ve bulundukları konuma bağlı olarak değişir. Spor alanlarının kuşatılmasındaki amaçlar şöyledir;

- Çevreden görsel ilişkinin kesilmesi,
- Fiziksel bağın koparılması ve girişin kontrol altına alınması,
- Yaklaşımın engellenmesi, spor alanı, seyirci, sporcu ve oyuncu güvenliğinin sağlanması,
- Rüzgar ve gürültünün perdelenmesidir.

İstinat ve taşıyıcı olarak

Toprak yüzeyinin şev verilerek tutulamadığı, düz alan gereksinmesinin karşılanması için kazı ve dolgu şevlerinin tutulması gereği, yüzme, gösteri ya da su toplama havuz ve bentlerin oluşturulması amacı ile yapılan ve duvar olarak tanımlanan elemanlardır. Bu elemanlarının üstlendiği görevler;

- Toprak ve su yükünün tutulması,
- Çatı, teras ya da balkonun taşınması ,
- Yüzey kaplama ve donatılar için iskelet oluşturmasıdır (Başal ve ark. 1997).

Pergolalar

Pergolalar, parklarda özellikle yaya alanlarında ve piknik alanlarındaki dinlenme alanlarında kullanıcıları güneşin ve rüzgarın rahatsız edici etkilerinden korumak, gölge ve gölge deseni oluşturarak ilgi çekmek, dış mekanın daha kolay algılanabilmesi için bir yükseklik sınırı oluşturmak gibi amaçlarla kullanılan elemanlardır.

Tasarım İlkeleri

Ağırlıklı olarak insanı iklimsel koşullardan korumayı amaçlayan pergolaların tasarımları da yine insan ölçülerinden yola çıkılarak yapılmalıdır. Özel bazı durumların dışında çatı yüksekliği genelde 2 m ile 2,30 m arasındadır. Ancak, büyük gösteri alanları, sergi alanları, spor alanları gibi kullanımların üstlerinin örtülmesinde yükseklikleri oldukça fazla asma ve germe sistemler de vardır. Genişlikleri kullanım amacına göre değişmekle birlikte genellikle güneşin geçiş açısına göre ayarlanır (Başal ve ark. 1997).

Taşıyıcı Ayaklı Sistemler

Bu tip sistemlerde yatay taşıyıcılar üzerine oturmuş çatıyı taşıyabilecek sayıda olmak üzere taşıyıcı ayaklar bulunur. Taşıyıcı ayaklar, çatıyı taşıyan, destekleyen, tutan elemanlardır ve genellikle sağlam metaller, beton ya da ahşap olmaları tercih edilir. Metal olarak daha hafif ve ekonomik olmaları nedeni ile profiller kullanılır. Taşıyıcı ayaklı sistemlerde belirgin iki tip bulunmaktadır. Bunlar; tamamen taşıyıcı ayaklar üzerinde duran sistemler ve bir taraftan herhangi bir yapıya bağlı olan sistemler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Taşıyıcı ayaklı sistemlerdeki yatay taşıyıcılar, sistemin çatı yükünü taşıyan ve bu yükü bağlantı noktalarından taşıyıcı ayaklara ileten elemanlardır. Bu işlevlerinden dolayı sağlam malzemeden yapılmaları gerekmektedir. Taşıyıcı ayaklar üzerine oturuş ve bağlanış biçimlerine göre çatı sistemini ve eğimini belirler (Başal ve ark. 1997) (Şekil 2.17 ve 2.18).

Şekil 2. 17. Orijinal bağımsız pergola örnekleri, Alnarp ve Baltimore (Orijinal 2009)

Şekil 2. 18. Bir kenarında yapıya bağlı pergola örneği (Anonim 2010j)

Asma ve Germeli Sistemler

Bu tip çatı elemanı sistemlerinin özellikleri taşıyıcı ayaklarının bulunmamasıdır ve genellikle iki tip olarak görülmektedir. Birinci tipte, yatay taşıyıcılar üzerine oturmuş çatı, ayaksız olarak iki yapı arasına oturtulmuştur. İkinci tipte ise çatı malzemesinin herhangi bir yapı ile bağlantısı yoktur, tamamen boşluktadır. Burada da kullanılan çatı örtüleme malzemesine göre iki alt tip ortaya çıkmaktadır; çadır tipi, bez, branda, naylon malzeme ile örtülenmiş ve halatlarla gerilmiş çatı elemanları ve yatay taşıyıcılar üzerine oturmuş çatı malzemesini halatlarla taşıyan çatı elemanlarıdır (Başal ve ark. 1997).

Pergolaları tamamlayan diğer bir malzeme de canlı elemanlar dediğimiz bitkilerdir. Pergolaların taşıyıcı ayak ve çatılarına sarılmaları sağlanan bitkiler, hem estetik açıdan oldukça etkili görsel değerler oluştururlar hem de yeşile hasret insanların bitki ile her an birlikte olmalarını sağlarlar. Bitki sardırılmış bir pergola aynı zamanda da binaların yarattığı soğuk manzara görüntüsünü de oldukça yumuşatıcı etkiye sahiptir (Littlewood 2001c).

Pergolalar, çoğunlukla değişik büyüklükte oturma eleman ve yerlerinin üzerlerinin örtülmesinde kullanılır. Bunun dışında, yürüyüş yolları, bekleme yerleri (durak, gişe, vb.), yiyecek birimleri açık alanları (restoran, kafeterya, pastane, vb.), spor alanları açık gösteri alanları (tiyatro, sirk, vb.), alışveriş alanlarının ve otoparkların üzerlerinin de pergolalar ile örtülmesine günümüzde sıkça rastlanmaktadır (Şekil 2.19 ve 2.20).

Şekil 2. 19. Asma-germe pergola örneği 1 (Anonim 2010k)

Şekil 2. 20. Asma-germe pergola örneği 2 (Anonim 2010l)

Aydınlatma elemanları

Yapıların dışında kalan tüm açık mekanların gece aydınlatılması ya da kısaca dış aydınlatma olarak tanımlanabilecek kent aydınlatması, çok geniş bir alandır. Sayısız faydaları olan iyi bir kent aydınlatması, insanın fizyolojik ve fonksiyonel ihtiyaçlarına cevap verdiği gibi, kentin maddi ve manevi güzelliklerini ortaya çıkararak estetik duygulara da hitap eder (Sirel 1992). Kentlerin sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal değerlerin geceleri aydınlatılması, canlı ve büyülü bir atmosferin oluşmasını sağlar ve özellikle kente gelen yabancıların ilgisini çeker. Böylelikle turizme de katkı sağlar.

Günümüzde dünyanın ileri gelen ülkeleri, özellikle kentsel değerler olan parkların gece aydınlatılması konusuna çok önem vermekte, parklarını kendi kimliklerini ortaya koyacak biçimde aydınlatmaktadırlar.

Parklar gün boyunca gün ışığıyla aydınlanır ve onun özellikleri doğrultusunda algılanırlar. Gün ışığı altında parkların görünümü alışılmış ve doğal olduğu için pek dikkat çekici değildir. Gece yapay ışık kaynakları kullanılarak yapılan aydınlatma ile insanlar, gündüz dikkat etmedikleri hatta farkına bile varmadıkları pek çok kent bölümünü kentsel değerleri ve yapıları algılayabilirler. Diğer bir ifadeyle uygun aydınlatma düzeni kurulmuş parkların gece görünümleri gündüze oranla çok daha ilgi çekici, gizemli ve görkemli olabilir. Aydınlatma tekniği açısından, parkların yapay ışık kaynakları ile gece aydınlatması "dış aydınlatma" olarak nitelendirilir. Dış aydınlatma kapalı mekanların dışında kalan tüm açık alanların aydınlatılmasını içerir (YTÜ Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu 1992).

Dış aydınlatmanın amaçları;

- Araçların ve yayaların emniyet içinde hareket etmesini sağlamak, dolaşımlarını kolaylaştırmak,
- Kamu düzeninin ve emniyetinin sağlanmasına yardım etmek, çevre güvenliğini arttırmak, parasal ve kişisel kayıplara yol açabilecek olayları en alt düzeye indirmek,
- Önemli bir meydan anıt veya yapının, gece görünebilirliğini sağlamak veya arttırmak,
- Özel bir çevrenin gece kullanımını özendirmek veya bir bölgenin dikkat çekici bazı özelliklerini vurgulamak,
- Mekansal görüntüyü aydınlatarak, mekanın daha estetik görünmesini sağlamak, şeklinde özetlenebilir (Haris and Dines 1988) (Şekil 2.21).

Şekil 2. 21. Mekanlar geceleri aydınlatma ile daha dikkat çekici hale gelmektedir (Anonim 2010m)

Parkların aydınlatılması, araç ve yaya yolu aydınlatması, meydanların aydınlatılması, park ve bahçelerin aydınlatılması ve ışık oyunları şeklinde gruplandırmak mümkündür. Bu gruplama, aydınlatma elemanlarının farklı işlevsel ve biçimsel özellikleri nedeni ile yapılmaktadır. Ayrıca aydınlatma elemanlarında bu farklı işlevsel ve biçimsel özelliklere bağlı olarak malzeme ve üretim tekniğinde de farklılıklar ortaya çıkmaktadır (Şekil 2.22).

Şekil 2. 22. Dış mekan aydınlatması ile kullanıcıların parkları gece de güvenle kullanmaları sağlanmaktadır (Anonim 2010n)

Aydınlatma Elemanlarının Tasarımı

Aydınlatma elemanlarının seçimi ve yerleştirilmesi hem gece hem de gündüz göze hoş görünecek şekilde olmalıdır. Aydınlatma elemanları çevrelerindeki yapılarla

uyumlu olmalı ve kullanılan lambalar da aydınlatma elemanına uygun formlarda ve ölçülerde olmalıdır. Aydınlatma elemanları ışıklı olmaları ve buna bağlı olarak kolay algılanmaları açısından çok dikkat çekici ve önemli elemanlardır. Bu nedenle aydınlatma elemanları, biçim, detay, malzeme ve diğer özellikleri açısından üzerinde bulunduğu yol, meydan, yeşil alan, yapı alanı veya parkın mimarisi, sanatsal ve estetik özelliklerine göre tasarlanmalıdır (Feyizoğlu 2008).

Aydınlatma elemanlarının üretiminde demir, metal türleri, beton, ahşap, plastik gibi çok çeşitli malzemeler kullanılarak çok farklı elemanlar oluşturulabilmektedir.

Aydınlatma elemanları taşıdıkları lambaların elektrik bağlantısını sağlarlar ve lambaları dış etkenlerden korurlar. Bu nedenle yapıldıkları malzeme hava şartlarına ve ortam koşullarına dayanıklı, paslanmayan ve aşınmayan özelliklerde olmalıdır.

Şekil 2. 23. Orijinal aydınlatma elemanı, Kopenhag (Orijinal 2009)

Şekil 2. 24. Yerden aydınlatma örneği (Anonim 2010o)

Çiçeklikler

Günümüzde yeşil alanların hızla azaldığı ve betonlaşmanın yoğun olarak yaşandığı kentlerde, özellikle yaya mekanlarında dar caddelerde ve bitkilerin doğrudan toprakla yetiştirilemeyeceği durumlarda, biraz olsun betonun soğuk görüntüsünü kırmak ve o mekana estetik bir değer katmak amacı ile çeşitli formlarda ve ebatlarda çiçeklikler kullanılmaktadır (Akyol 2006). Çiçeklikler bulundukları parka görsel katkıda bulundukları gibi sınırlayıcı, farklı yapıları birbirinden ayırıcı, istenmeyen görüntüleri

engelleyici görev de üstlenirler. Çiçeklikler ayrıca farklı tasarımlarla oturma elemanı işlevi de görebilmektedirler (Feyizoğlu 2008).

Çiçekliklerin yerleştirilmesinde özellikle bitkilerin ışık, sıcaklık, güneş gibi ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı, zararlı durumlardan, aşırı rüzgardan ve kötü kullanımlardan etkilenmeyecek veya minimum düzeyde etkilenecek şekilde yerleştirilmesine özen gösterilmelidir. Çiçeklikler bir parkta odak noktası oluşturması açısından tek başına yerleştirilebilecekleri gibi, diğer kent mobilyaları ile veya kendi aralarında gruplar oluşturacak şekilde de yerleştirilebilirler.

Çiçeklikler, drenaj için bırakılan deliklerden akan fazla sularının, çevreyi kirleterek kötü bir görüntü oluşturabileceği ve bu suların zamanla kaplama malzemesini deforme edeceği göz önünde bulundurularak mümkün olduğunca kaplama ile ilgili yüzey sularının toplanma mekanlarına yakın alanlara yerleştirilmelidirler.

Bitki taşıyan çeşitli büyüklükteki çiçeklikler sabit veya hareketli olabilirler. Çiçeklikler, bulundukları mekan ile ölçü, biçim ve malzeme açısından uyum içinde olmalıdırlar. Diğer donatı elemanları gibi çiçeklikler de sağlam yani iklim ve kullanım şartlarına uygun olmalıdırlar. Dondan, bitkilerin kök gelişiminden, Vandalizm'den ve taşıma sırasında meydana gelebilecek etkilerden zarar görmeyecek yapıda olmalıdırlar. Ayrıca dikilen bitki türünün bütün besin ihtiyacını, drenajını ve dik durmasını sağlayacak hacimde, derinlikte ve ağırlıkta olmalıdırlar. Çiçekliklerin derinliği (torf kullanmak şartıyla) örtü bitkileri için en az 15-20 cm, orta büyüklükteki süs çalıları için 50-100 cm olmalıdır.

Çiçeklikler çok farklı malzemelerden yapılabilmektedir. Beton, ahşap, metal, pişmiş toprak ve fiberglas en çok kullanılan malzemelerdir. Bu malzemeler içinde beton hem dayanıklı olması hem de parklarda kullanılan malzemelerle uyum sağlaması açısından en çok tercih edilen malzeme türüdür. Ahşap ve metalden yapılmış çiçeklikler, çürüme ve paslanmaya oldukça dirençsizdirler. Bu nedenle önlem olarak ahşap ve metalden yapılmış çiçekliklerin içleri bu etkilere dayanıklı bir malzeme ile kaplanmalıdır. Bitkiler önce plastikten veya topraktan yapılmış bir bitki kabına

dikilmeli daha sonra metal veya ahşap çiçekliklerin içine yerleştirilmelidir (YTÜ Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu 1992, Sovinsky 2009) (Şekil 2.25 ve 2.26).

Şekil 2. 25. Oturma elemanları ile birlikte tasarlanmış çiçeklikler (Anonim 2010p)

Şekil 2. 26. Çevresiyle uyumlu orijinal çiçeklikler, Brüksel (Orijinal 2009)

2.1.8. Donatı elemanlarının kullanım süreci

Donatı elemanları mekana yerleştirilmeleriyle kullanıma sunulmuş olmaktadırlar. Kullanım süreçlerinde mekanı yenilemek dışında sahip olabilecekleri diğer işlevler mekandaki kullanımlarının olabildiğince uzun sürmesine çalışmak ve ömürlerini uzatmak olmalıdır.

Objeye yönelik kullanım sürecinde önemli olan donatı elemanlarının yıpranmasıdır. Donatı elemanlarını tasarlayarak ve parklara yerleştirerek onların yaşaması sağlanmış olmamaktadır. Kent gibi dinamik bir yapıya sahip yerleşimlerde bu elemanların eskimesine yol açan etkenler vardır. Bunlar; fiziksel etkenler, kazalar ve Vandalizm'dir. Bu faktörler içinde incelenmesi ve önlem alınması en önemli faktör Vandalizm'dir (Akyol 2006).

Vandalizm, çeşitli araştırmacıların tanımlarına göre, sahibinin izni olmadan bir malın tahribi, hasara uğratılması, şeklinin ya da görünümünün bozulması ya da istenerek ve kötü niyetle mala, mülke verilen tahribattır. 3 tür Vandalizm görülmektedir. Bunlar;

- *Soyguncu Vandalizm:* Kişinin mal mülk amacıyla yaptığı eylem,
- *Öç Almaya Yönelik Vandalizm:* Kişi ya da gruba yönelik düşmanlığı ya da öfkeyi ifade etmek amacıyla yapılan eylemler,
- *Amaçsız Vandalizm:* Belirgin bir amacı olmaksızın yapılan eylemlerdir.

Yıldırım (2000)'a göre Vandalizm'i oluşturan etmenler; psikolojik, sosyal ve fiziksel çevre, eğitim, sahiplenme, onarım, yoğun kullanım, nüfus çoğunluğu ve çocuk sayısı, aydınlatma, savunulabilir mekan ve görsel kontrol, renk, yüzey dokusu, dayanıklılık olarak sıralanabilir.

Araştırmalarda, Vandalizm'i oluşturan en önemli nedenlerden birisinin aydınlatma yetersizliği olduğu, aydınlatmanın yoğun olduğu kısımlarda Vandalizm etkisiz ya da az etkiliyken, aydınlatmanın yetersiz olduğu kısımlarda etki oranının arttığı belirlenmiştir. Bu nedenle kent içi aydınlatmaların fonksiyonu daha bir önem kazanmaktadır.

Parklardaki birçok donatı elemanı Vandalizm ile bazen geri dönüşü güç zararlar görmektedir. Türkiye'nin hemen her yöresinde bu örneklere rastlamak mümkün olmaktadır. Bu sorunu çözmek için tasarımcı, toplum ve yönetimlere büyük görevler düşmektedir. Maliyeti yüksek olan bu elemanların korunması, yatırımların boşa gitmemesi için mümkün olan her şey yapılmalıdır (Akıncı Kesim ve Eroğlu 2001).

2.1.9. Estetik kavramı

Estetik sözcüğü 1750'lerde güzel sanatlar alanında beğeninin araştırılması bağlamında kullanılmıştır. Etimolojik olarak algılama ile ilgili anlamındadır. Günümüzde geniş bir anlam içinde güzelliğin algılanması bağlamında kullanılan estetik kavramı, erken çağlardan itibaren mimarlık ile birlikte anılmıştır. Birçok tasarım ürününün, estetik kaygılara iyi yanıtlar verebildikleri için, işlevsel olarak önemlerini yitirmelerine rağmen zamana karşı direnmelerinin, günümüze kadar önemlerini koruyabilmelerinin nedeni de bunun olduğu düşünülmektedir (Soygeniş 2009).

Vitruvius "Mimarlık Üzerine On Kitap" adlı eserinde, mimarlık için gerekli üç özellikten biri olarak bahsettiği "Güzellik" kavramı için "mantıklı bir uyum" tanımını kullanır. Alberti ise Rönesans dönemi güzelliğini, "bir bütün içindeki bölümlerin hiçbir ekleme veya çıkarma yapılamayacak kadar mantıklı, uyumlu bütünlüğü" olarak tanımlar.

Tasarım ürünündeki düzen, her parçanın bütün ile uygun bir ilişki ve uyum içindeki düzenlemesidir. Bunu biraz daha somut olarak anlayabilmek için düzen prensiplerini tanımak gerekir. Bir tasarımda düzen ilkelerinin kullanımı ile tasarımcı farklı algılamaları, hareket, önem, bütünlük gibi kavramları amaçlar. Düzen ilkeleri, simetri, hiyerarşi, ritim, datum olarak sıralanabilir. Bütün bu prensipler tasarımda öznel bir kavram olarak düzene ulaşmada, estetiği olabildiği kadar somutlaştırma çabasıdır.

Parklarda kullanılan donatı elemanlarının estetik özellikleri ile elde edilen somut verilerin, parkın ve dolayısıyla kentin çevresel algısında çok önemli rol oynadığı yadsınamaz bir gerçektir.

Her toplumun estetik hakkında görüşlerini ifade etmeye hakkı vardır. Peyzaj, bu tip kavramları ifade etmek için kullanılabilecek kavram ve yöntemlerden birisidir. Her peyzaj kendine özgü renk ve bitki yaşamına sahiptir. Müzisyenlerin, ressamların, yazarların ve peyzaj mimarlarının peyzaj hakkındaki görüşlerini almak önemlidir (Giorgis 1995). Bu bağlamda, donatı elemanlarına ilişkin tasarım özelliklerinin

değerlendirilmesinde, estetik kaygılar taşıyacağı düşünülen meslek disiplinlerine mensup uzmanların görüşlerinin alınması önem kazanmıştır. Bu nedenle bu tez çalışmasında farklı meslek disiplinlerine ait uzmanların donatı elemanları ile ilgili anket çalışmasına katılımları sağlanmıştır.

2.1.10. Fonksiyon kavramı

Donatıda fonksiyon, donatıda yer alacak eylemler, bunları yerine getirecek kişiler ve bunların gereksinimlerini içerir ve tasarımda önemli bir kriter olarak öne çıkar. Donatı tasarımı, fayda güden bir sanat olarak düşünüldüğünde, kullanıcıların gerekli eylemleri rahat ve sağlıklı bir şekilde yapabilmeleri, minimal bir gereklilik olarak ele alınmalıdır. Tasarımcı, donatı tasarımı sürecinde, tasarlayacağı donatının işlevini çok iyi araştırmalı ve tanımalıdır. Donatı elemanı tasarımı sürecinde, donatıyı kullanacak olan kullanıcıların donatıdan beklentileri, park içerisinde gerçekleştirecekleri eylemlere yönelik istekleri, tasarımcının özenle üzerinde durması gereken konulardır. Bu konu özel işlevli donatı elemanlarında daha da önem kazanır. Özel fonksiyonlar, özel gereksinmeler gerektirebilir, tasarımcı bu konulardaki bilgiyi etkin ve doğru şekilde kullanıcıdan alabilir (Soygeniş 2009).

İnsan boyutuna ilişkin gereksinmeler, donatının kullanıcılarının niteliği ile bağlantılıdır. Herhangi bir donatının yoğun kullanıcıları, çocuk veya yetişkinler olabilir. Buna bağlı olarak donatıların boyutlandırılması, kullanıcıların boyutlarına uygun ekipman kullanımı ve bunun ortaya çıkaracağı donatı büyüklükleri tasarım aşamasında ele alınacak konular arasındadır. Çocuk oyun alet ve ekipmanlarının boyutları bu bağlamda örnek olarak verilebilir.

Donatı tasarımında, sosyal standartlar da tasarımcının dikkate aldığı konular arasında yer alır. Sosyal bir grubun sosyal ve kültürel değerleri dikkate alınmadan gerçekleştirilen tasarımların çoğu kez yaşamayan, çalışmayan tasarımlar ortaya çıkardığı bir gerçektir. Toplumların kendi gelenekleri ve inanışlarına bağlı olarak seçtikleri yaşam biçimi ve bunu olanaklı kılan kent parkları ve donatı elemanları gereksinimi vardır. Örneğin içe dönük bir sosyal yaşamı benimsemiş toplumlardaki

geleneksel park dokusunda bu nitelik hissedilir, parkın şekillenişi ve seçilen donatı elemanı tipleri buna bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, İç Anadolu Bölgesi'ndeki parklarda kullanılan pergola tiplerinin, Akdeniz Bölgesi'ndekilere nazaran daha kapalı formlara sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte sosyal standartlar zorlayıcı değildir, yönlendirici etkileri vardır, yasal yaptırım güçleri yoktur.

Modern mimarlık, fonksiyonu tasarımın en önemli kriteri olarak ele almış, formu fonksiyonun yansıması olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda donatı formu, içindeki fonksiyonu yansıtmakta ve fonksiyon tasarımın en temel yönlendiricisi olma durumunda kalmıştır. Burada parkın insanların fonksiyonel gereksinimlerine cevap verecek biçimde tasarlanması amaçlanmış, insanın psikolojik gereksinimleri, öznelliği çok fazla dikkate alınmamıştır. Modern mimarlığın çöküşü bazı kuramcılar tarafından modern mimarlığın tasarıma, salt fonksiyonellik açısından yaklaşmasına bağlanmaktadır. Bu eleştiriler post-modern mimarlık olarak adlandırılan, mimarlıkta farklı anlayışlara yol açmıştır. Bu bağlamda konu fonksiyonelliğin sorgulanması değil, aynılaşan, buna bağlı olarak sıradanlaşan mimarlığın sorgulanmasıdır (Soygeniş 2009).

2.2. Kaynak Taramaları

2.2.1. Kentsel mekanlara ve kent parklarına yönelik çalışmalar

Atabay ve ark. (2001), " Şehirsel Tasarım ve Şehir Mobilyaları İlişkileri" konulu çalışmalarında, şehirlerin açık kamu mekanlarının organizasyonunda şehirsel tasarım kriterlerini İstanbul örneğinde yorumlamış ve öneriler getirmişlerdir.

Atabay'a göre günümüzde yoğun şehirleşme hareketleri, fonksiyon alanlarının nüfussal ve yapısal yoğunlaşmasına neden olmuş ve giderek açık alanlara olan gereksinimi ortaya çıkarmıştır. Şehirlerin tüm fonksiyon alanlarına hizmet sunan şehirsel kamu mekanlarının planlanması, tasarımı, donanımı ve giderek şehrin estetik imaj ve kimliği gibi faktörler önem kazanmaktadır. Bu nedenle, şehirlerin kamu mekanlarının planlanması, tasarımı ve donanımı bütüncül bir planlama kavramı olarak ele alınması zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, şehirlerin tarihsel

özellikler taşıyan mekanları ile yeni gelişen alanların mekansal tasarımı ve donanımının birbirinden farklı planlama süreci olarak düşünülmesi gereği açıktır.

Asatekin (2001), "Kentin Kuramsal Kimliği ve Kentin Donatımında Eşgüdüm" konulu çalışmasında, donatı elemanlarını, kentsel mekanın kentli tarafından kullanım tür ve biçimi esasında, *geçici kullanım, sürekli kullanım, işlevsel kullanım ve yan kullanımlar* olmak üzere 4 ana grupta tanımlamış ve sınıflandırmıştır.

Kent mobilyaları farklı kullanım modaliteleri paralelinde kentlinin çok farklı gereksinimlerine hizmet eder. Bu hizmetler ise kentliye farklı kurumsal düzenlemeler çerçevesinde sunulmak durumundadır. İletişim hizmetlerini, ulaşım hizmetlerini, alt yapı hizmetlerini, enerji hizmetlerini, bildirişim hizmetlerini, vb. hep ayrı ayrı örgütlenmiş kurumlar sağlarlar. Böylesi bir kurumsal çeşitlemede uygulama kopuklukları, kurumsal kimlik çelişkileri ve parçacı karar verme süreçleri yaşanması kaçınılmaz olmaktadır

Çalışmada, kentin farklı bölgeleri için o bölgenin sosyo-kültürel kimliğini, mimari yapılanmasını, kent mobilyalarının sahipleri olan kurumların özel uygulamalarını dikkate alarak ortaya çıkarılacak uyumlu bir görsellik, olumlu bir imgeye ulaşılmasına bunun da kent genelinin olumlu bir kentsel kimliği sürdürmesine yol açacağı sonucuna varılmıştır.

Yücel ve Yıldızcı (2006), "Kent Parkları İle İlgili Kalite Kriterlerinin Oluşturulması" konulu çalışmalarında, kent parklarında kullanıcılar için kaliteli bir yaşam çevresi oluşturmada etkin olan kalite kriterlerini belirlemişlerdir. Bu kriterler; aktivite ve kullanımlar (çeşitlilik), ulaşılabilirlik (okunaklılık), konfor ve imaj (güvenlik ve bakım) ve sosyallik (sahiplik hissi) olarak belirlenmiştir. Kriterler, Maçka, Ulus ve Zeytinburnu Parkları'nda kullanıcılarla yapılan anketlerle irdelenmiştir. Toplanan bilgiler ki-kare anlamlılık sınamasından geçirilmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında konfor, imaj, güvenlik, bakım ve sosyallik kriterlerinin kullanıcıların parkları kaliteli olarak algılamalarında etkili kriterler olduğu görülmüştür. Çeşitlilik kriterinin kullanıcıların parkı kaliteli olarak algılamalarını etkilemeyen bir kriter olduğu

belirlenmiştir. Sosyo-demografik özelliklerdeki farklılaşmanın genel beğeni algılamalarını etkilemediği, kalite kriterleri algılamalarını etkilediği belirlenmiştir.

Çakcı ve Çelem (2009), "Kent Parklarında Görsel Peyzaj Algısının Değerlendirilmesi" konulu çalışmalarında, görsel peyzaj algısının değerlendirilmesinde kentsel açık ve yeşil alanların, özellikle kent parklarının planlanması ve tasarlanması süreçlerinde hem kullanıcı görüşlerini hem de uzman değerlendirmelerini bütünleştiren bir yöntem geliştirmeyi ve yön gösterici mekan tipolojileri ortaya koymayı hedeflemişlerdir. Çalışmanın ana materyalini çeşitli kent parklarına ait 25 adet fotoğraf oluşturmaktadır. Fotoğraflardaki görüntüler üzerinden kullanıcı grubuna ve uzman grubuna olmak üzere iki ayrı anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra kullanıcı grubu anket sonuçları ve uzman grubu değerlendirmeleri karşılaştırılarak en çok tercih edilen görüntülere ilişkin mekansal karakteristikler ortaya koyulmuştur. Araştırmada kullanılan yöntemin analiz sonuçlarına dayanılarak, istatistiksel anlamda anlamlı ve daha önce yapılmış uluslararası literatürdeki çalışmaların sonuçlarını destekleyen veriler elde edilmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucu düzenlilik, açıklık, bakımlılık seviyelerinin ve doğal elemanların varlığının mekan tercihleri üzerine doğrudan etkili olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak bu mekansal karakteristiklerin bir araya getirilmesiyle, mekan tipolojilerinin ortaya konulabilmesi mümkün olduğu sonucuna varılmıştır.

Etli (2002), **"**Edirne İli Merkez İlçe Yeşil Alan Sisteminin Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Yönünden İrdelenmesi " konulu çalışmasında, Edirne ili merkez ilçesinin mevcut yeşil alan sistemi peyzaj mimarlığı ilkeleri açısından irdelemeye çalışmış ve bu ilkeler doğrultusunda alınması gereken önlemleri sunmuştur.

Araştırmalar sonucunda Edirne kentinde kişi başına düşen yeşil alan miktarlarının Türkiye standartlarının üzerinde olmasına rağmen aktif yeşil alanların işlevsel ve estetik yönlerden zayıf kaldığı belirlenmiştir. Aktif yeşil alanlardaki donatı elemanlarının yetersizliği, planlamalarda tasarım ilkelerine dikkat edilmemesi alanların kalitesini düşürdüğü olgusu da araştırma sonuçlarından biridir.

2.2.2. Donatı elemanlarına yönelik çalışmalar

Anılsın (2001), "Ürün Kullanıcı İlişkileri Açısından İstanbul'da Kent Mobilyaları" konulu çalışmasında, son yıllarda İstanbul'da kullanılan kent mobilyalarının nitelik, çeşit ve fonksiyonellikleri konularında önemli ilerlemeler kaydedildiğini ancak, hala pratikte birtakım problemlerle karşılaşıldığını belirtmiş ve bu problemlerin giderilmesi için üreticiler ve kullanıcıların daha çok diyalog içinde olmaları gerektiğini vurgulamıştır. İstanbul halkı, gezinti, dinlenme, spor yapma, eğlenme ve tabiatla içi içe olma arzularını bu tip açık alanlarda gidermektedir. Bu bağlamda Anılsın, açık alanlarda kullanılan her türlü kent mobilyalarında kullanıcı kitleleri ve onların beklentileri, kullanım amaçları, kentin tarihi özellikleri, alışkanlıklar, ergonomi, dayanıklılık ve estetik gibi faktörler dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Akıncı Kesim ve Eroğlu (2001), "Türkiye'de Kent Mobilyalarının Peyzaj Mimarlığı Yönünden Bazı Sorunları" konulu çalışmasında genel olarak, doğa-peyzaj-kent mobilyası-insan davranışı arasındaki uyum ve etkileşimler sonucu ortaya çıkan sorunlar belirlenmiş, peyzaj mimarlığı yönünden kent bütünlüğü içinde mobilyaların önemleri vurgulamaya çalışmıştır.

Celbiş (2001), "Ürün Kullanıcı İlişkileri Bağlamında Kent Mobilyaları ve İşlevleri" konulu çalışmasında, kent mobilyalarını ürün-kullanıcı ilişkilerinde irdelemeye ve bu bağlamda tasarımcı yaklaşımının nasıl olduğu veya başka bir ifadeyle nasıl olması gerektiği konusundaki yorumlarını aktarmaya çalışmıştır.

Celbiş'e göre, kent mobilyaları tasarımı süreci, tasarımcı-işveren-kullanıcı üçgeninde, çok çeşitli faktörlerin etkili olduğu, farklı formasyondaki kişilerin de bu sürece katıldığı ciddi bir organizasyondur. Tüm faktörlerin çok iyi analiz edildiği, tasarım işlemlerinin kullanıcı beklentilerine uygun olarak ürüne yansıtıldığı, seçme ve uygulama kararlarının doğru bir şekilde alındığı bir tasarım süreci sonunda, tasarımcıyı, işveren/uygulayıcıyı ve en önemlisi kullanıcıyı mutlu edecek kent mobilyaları ortaya çıkacaktır.

Bayraktar ve ark. (2008)'in "Ankara Atatürk Bulvarı Üzerinde Yer Alan Kentsel Donatı Elemanlarının Sınıflandırılması, Değerlendirilmesi ve Kent Kimliği İlişkisi" konulu çalışması, kentsel donatı elemanlarının kent kimliğinin oluşmasının önemli bir aracı olduğu kabulü ile gerçekleştirilmiş ve konu ile ilgili pek çok problem alanı tespit edilmiştir.

Ankara Atatürk Bulvarı üzerinde yer alan kentsel donatı elemanlarını sınıflandırmayı, değerlendirmeyi ve kent kimliği ile ilişkisini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular, saptamalar doğrultusunda birçok problemi işaret etmektedir. Öncelikli problem bulvarda bulunan donatı elemanlarının büyük bir görsel kirlilik yaratmalarıdır. Bu durumun en önemli nedeni elemanların salt birer kullanım nesnesi olarak değerlendirilmeleri olarak belirlenmiştir. Araştırmada görsel açıdan önemleri ve görsel obje nitelikleri çoğunlukla göz ardı edilen ve birbirlerine referans vermeyen donatı elemanlarının bulvar üzerinde aynı işleve hizmet eden birçok farklı tipte uygulandıkları saptanmıştır. Her bir elemanın farklı bir kurumun sorumluluk alanında olması nedeniyle mevcut durumun göz önüne alınmadığı bir süreçte, her kurumun ihtiyacı uyarınca üretilen kentsel donatı elemanlarının bir bütün oluşturmadıkları, süreklilik göstermedikleri ve birbirleri ve yapılı çevre ile bir bağ kuramadıkları görülmüştür. Atatürk Bulvarı'nın kent için önemini vurgulayan özelliklerden yoksun olan donatı elemanları, ölçek, malzeme, form ve renk seçimleri açısından bağımsız ele alınmış, bulundukları yer ve çevre açısından sembolik değerleri ihmal edilmiştir. Bu bulgular ışığında, özel bir tasarım ürünü olmayan, ortak bir dil oluşturmayan, birbirleri ve yapılı çevre ile doğru ilişkiler kurmayan, kent içinde bir süreklilik göstermeyen kentsel donatı elemanlarının gerek Atatürk Bulvarı'nın özgün kimliği, gerekse Ankara'nın çağdaş kimliği açısından bir referans oluşturmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yörük ve ark. (2006), "Peyzaj Planlama Çalışmaları Kapsamında Ege Üniversitesi Kampüs Örneğindeki Peyzaj Donatı Elemanlarının Ergonomik-Antropometrik Açıdan İrdelenmesi" konulu çalışmalarında, Ege Üniversitesi kampüsündeki mekan tasarımlarında ve bu mekanlarda kullanılan donatı elemanlarında ergonomik standartlara uyulup uyulmadığını araştırmışlardır. Ortak noktası insan olan

Peyzaj mimarlığı- ergonomi- antropometri çalışmalarında amaç; insan-makine- iş çalışma çevresi uyumunu sağlayarak, insan hata ve yıpranma payını en aza indirerek, performans üzerindeki çevresel stres faktörlerini minimize edecek şekilde fiziksel çevre tasarımını, konfor, sağlık, güvenlik açılarından maksimum seviyede olumlu hale getirecek çalışmalar yapmaktır.

Bulut ve ark.(2008), "Erzurum Kent Merkezi Donatı Elemanlarının Ergonomik Özelliklerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma" konulu çalışmalarında, Erzurum kentindeki donatı elemanlarını ergonomileri ve insan sağlığına olan etkilerini incelemişlerdir. İnceleme ve değerlendirmenin yapıldığı Erzurum kent merkezi ve yakın çevresinde donatı elemanları bakımından yaşamı olumsuz etkileyecek oranda eksikliklere rastlanmamıştır. Ancak mevcut kullanımlarda, bakımsızlık ve yıpranmadan kaynaklanan deformasyonlar, kullanımı etkileyebilecek zayıflıklar ve ergonomi kayıpları gözlemlenmiştir.

Kartay ve ark., (2009), "Peyzaj Mimarlığı Antropometri İlişkisi: İstanbul Örneği" konulu çalışmaları, kentlerimizde yoğun kullanımı olan peyzaj elemanlarının, antropometrik ölçülere uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla İstanbul örneğinde yapılmıştır. Bu amaçla, İstanbul kentinin yoğun kullanım mekânları araştırma alanı olarak seçilmiş; mevcut yapısal ve bitkisel uygulamalar antropometrik veriler doğrultusunda irdelenmiştir. Elde edilen verilere göre, insan ölçüleri ile uyumlu tasarım ve uygulamalarla birlikte, bu ölçülerle uyumlu olmayan, özellikle güvenlik açısından sakıncalı uygulamaların bulunduğu belirlenmiş ve bu doğrultuda öneriler sunulmuştur. Ekolojik veri tabanlı fiziksel planlama ve tasarım disiplini olan Peyzaj Mimarlığı kentlerde insan aktivitelerine ve ihtiyaçlarına yönelik işlevsel ve estetik mekan tasarımını amaçlamaktadır. Ortak noktası insan olan Peyzaj Mimarlığı- ergonomi- antropometri çalışmalarında amaç, fiziksel çevre tasarımını, konfor, sağlık, güvenlik açılarından maksimum seviyede olumlu hale getirecek çalışmalar yapmaktır. İnsanların kullandığı tüm mekânlar ve donatılar antropometrik veriler ile uyum içinde olmalı, buna bağlı olarak her türlü mekanda insanların tehlikelerden uzak, rahat hareket edebilmeleri sağlanmalı, yaşam kalitesinin artırılması ana hedef olmalıdır. Bu bağlamda, kent içinde

kullanılan peyzaj elemanları ve donatıların antropometrik ölçülere uygun şekilde tasarlanması önem taşımaktadır.

Durmuş (2008), "İstanbul Kent Mobilyaları Üzerine Bir Araştırma" konulu çalışmasında, İstanbul için kent problemlerinden birisi olan ve fiziki olarak görülen, aslında sosyolojik sebep-sonuç ilişkilerine dayanan "Kent Mobilyası" sorunsalına değinmiştir. Ayrıca İstanbul'daki kent mobilyalarının; kente yakışır çağdaş şehircilik ilkeleri doğrultusunda nasıl bir metot ile üretilmesi ve uygulanması gerekliliğini ifade ederek var olanlara ek olarak bu yönde daha sistematik çalışmalar yapılması gerekliliği anlatmaya çalışmıştır.

Akyol (2006), "Kent Mobilyaları Tasarım ve Kullanım Süreci" konulu yüksek lisans tez çalışmasında, kent mobilyalarının olması gereken tasarım ve kullanım sürecinin irdelenmesi, sonuçlar ve değerlendirmelerin çıkarılmasını amaçlamıştır. Bu çalışmada kent mobilyalarının tasarım ve kullanım süreci; kent mobilyalarının tanımı, işlevsel özellikleri, konumlandırılmalarında dikkat edilmesi gereken noktalar, malzeme ve üretim teknikleri, gerekli bakımları ve kent mobilyalarının maruz kaldıkları vandalistlik eylemler ile bu eylemleri engelleyebilmek için alınması gereken tedbirler hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

Kent mobilyalarının tasarımında oldukça değişik etmenlerin yer alması doğaldır. Bu etmenler arasında, gelenekler, önyargılar, tarihsel doku gibi faktörlerin var ettiği toplumsal yön, algılama sonucunda oluşan psikolojik yön, kullanılan malzeme özelliklerinin kazandırdığı anlamsal yön ve tasarım boyutunun getirdiği estetik yön gibi değişik faktörler söz konusudur. Esas olan ürünün anlaşılması ve tanımlanmasıdır. Tasarlanacak ürünün buluşa mı dayanacağı, yoksa durağan mı olduğu konuları, problemin anlaşılması, diğer bir deyişle problemin belirlenmesidir. Tasarım yapılırken profesyonel tasarım yöntemleri kullanılmalıdır. Tasarım yöntemleri kullanılırken yeni tasarım yaklaşımlarının günümüz gerçeği içerisinden yansımalarını da dikkatle ele alınmalıdır. Bunların dışında, katılımcı çalışma ile tasarımların gerçekleşmesi ve katılımcı çalışmanın profesyonelce yürütülmesi gerekmektedir. Katılımcı ve tasarımcının bir takımın aynı derecede önemli elemanları gibi çalışmalarını

sağlayabilmek de aynı derecede önemlidir. Tasarımı gerçekleştiren tasarımcıların kendi bakış açıları ve tarzları olmalıdır. Tasarım aşamasında bir sonraki evreyi görüp, değerlendirmeli ve optimum çözüm için çaba harcamalıdır.

Feyizoğlu (2008), "Kent Mobilyalarının Kentsel Mekanlarda Yeri ve Oluşum Süreçlerinin İrdelenerek Sınıflandırılması" konulu yüksek lisans tez çalışmasında, kentsel mekan kavramı ve kentsel mekanlar, kent mobilyası kavramı ve kent mobilyalarının tasarımı ve oluşum süreçleri incelenmiştir. Bu çaılşmada kent mobilyalarının kullanımını ve kentsel mekanlardaki gerekliliğinin vurgulanmıştır

Örnekci Eşen (2007), "Kentsel Donatı Elemanlarının Çevresel İmge Üzerine Etkileri: Kuşadası Sahil Bandı Örneği" konulu yüksek lisans tez çalışmasının amacı, çevresel imgeyi etkileyen faktörlerin sınıflandırılması, kente kimliğini veren kentsel donatı elemanlarının ortaya konulması ve kentsel donatı elemanlarının kamusal dış mekânlardaki etkisinin, bu mekânlara olan katkısının belirlenmesi, kentsel donatı elemanlarının insan ölçeğinde algılanmasıdır. Donatı elemanlarının çekim merkezi ve kent imgesi oluşturmadaki rollerinin tespiti, çevresel imge üzerindeki etkilerinin ortaya konulması ile imar planı ve kentsel peyzaj tasarımında yerel yönetime rehber olmaktır.

Bu çalışmanın sonucunda; kentsel donatı elemanlarının çevresel imgenin öğeleri olan sınırları ve odak noktalarını oluşturmadaki rolleri, yaya erişim aksları ve bölgelerin tanımlanmasındaki etkileri, bu mekânlara olan katkıları belirlenmiştir. Kentsel donatı elemanlarının insan ölçeğinde algılanması, çekim merkezi ve kent imgesi oluşturmadaki rolleri tespit edilmiştir. Kentsel donatı elemanlarının algısı, yoğunluğu, yerleşim modeli, ayırıcı görsel nitelikleri, estetik özellikleri ve mekânsal ilişkilerine ait duyumla elde edilen somut verilerin, zihinde yorumlanarak algılara ve imgeye dönüşümü sürecinde çevresel imgeye katkısı belirlenmiştir. Kuşadası sahil bandı'nda olumlu ve olumsuz imgesel değeri olan kentsel donatı elemanlarının saptanmasıyla ve elde edilen verilerin tasarıma geri besleme olarak aktarılmasıyla yeni tasarımlara olumlu yönde katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

Taşkıran (2010), "Kentsel Mekanda Plastik Sanat Eserlerinin Kent Estetiği ve Kent Kültürüne Katkısı-Antalya Örneği" adlı yüksek lisans tez çalışmasında Antalya Kenti'nde yer alan, seçilmiş 15 adet plastik eserin toplumsal ve fiziksel açıdan çevresi ile ilişkileri incelenmiştir. Bu çalışma ışığında, mekan-plastik eleman ilişkileri incelenip, sanatçı ve seyircilerin görüşleri doğrultusunda sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kent genelinde çok yaygın olmayan simgesel heykellerden 47. film festivali için yeniden simge olarak kullanılmaya karar verilen ve kentin çeşitli yerlerine dikilen Venüs heykellerinden birinin yakılması, ya da Kemer'de heykeltıraş Zafer Sarı tarafından yapılan Aşk Yağmuru Heykeli'nin müstehcen bulunarak belediye tarafından kaldırılması toplumun bu konuda hala eğitimsiz olduğunu gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bu düşünce tezin bir yöntemi olan üniversite öğrencileri ve mezunları ile yapılan anket sonucunu da doğrulamaktadır. Taşkıran, eğitimli denilen kesim içinde % 20'lik bir dilimin hala plastik sanat eserleri hakkında bilgisinin olmaması düşündürücü bulurken bunun en önemli sebebini kentte bu tür heykellerin az olması şeklinde açıklamıştır.

3. MATERYAL ve METOD

3.1. Materyal

Antalya kenti Türkiye'nin güneyinde, Akdeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. 2000 yılı nüfus sayımına göre toplam nüfusu 1.919.729, merkez nüfusu ise 955.596'dır. Yüzölçümü 20.723 km² olup, Türkiye yüzölçümünün %2.6'sı kadardır.

Şekil 3. 1. Antalya'nın ve ilçelerin haritadaki konumu

Antalya kenti içindeki parklarda yer alan donatı elemanlarının estetik ve fonksiyon açısından irdelenmesi konulu bu tez çalışmasında, Antalya kenti sınırları içerisinde kalan ve en yoğun nüfusa sahip 3 ilçe belediyesi ve büyükşehir belediyesi bünyesinde bulunun parklar donatı elemanları açısından incelenmiştir.

Çalışmanın materyalini oluşturan 12 parkın ortak özellikleri kent parkı olarak sınırlarının belli olması, 3000 m^2'nin üzerinde olmaları ve halk tarafından en sık tercih edilen parklar olmalarıdır. Bu kriterler doğrultusunda seçilen parkların isimleri, alan büyüklükleri ve bulundukları bölgeler Çizelge 3.1.'de görüldüğü gibidir.

Çizelge 3. 1. Çalışma alanı olan parkların kapladıkları alanlar ve bulundukları bölgeler

NO	Parkın Adı	Bağlı Olduğu Belediye	BulunduğuBölge	Toplam Alanı (m^2)
1	Atatürk Kültür Parkı	Büyükşehir Bld.	100.Yıl Bulvarı	700.000
2	Karaalioğlu Parkı	Büyükşehir Bld.	Işıklar	145.000
3	Yavuz Özcan Parkı	Büyükşehir Bld.	Konyaaltı Caddesi	22.400
4	Sakarya Parkı	Kepez Bld.	Sakarya Bulvarı	41.954m^2
5	Şehitler Parkı	Kepez Bld.	Göksu Caddesi	30.155m^2
6	Osmanlı Bahçesi	Kepez Bld.	Mehmet Akif Caddesi	5.000m^2
7	23 Nisan Ulusal Egemenlik Parkı	Konyaaltı Bld.	1357. Sokak	49.546m^2
8	Mehmet Akif Ersoy Parkı	Konyaaltı Bld.	Mehmet Akif Ersoy Mahallesi	5941m^2
9	Şehit J.Kd. Uzm. Çvş. Ali Rıza Altın Parkı	Konyaaltı Bld.	Altınkum	3031m^2
10	Manavoğlu Parkı	Muratpaşa Bld.	Barınaklar	32.680m^2
11	Aydın Kanza Parkı	Muratpaşa Bld.	Güllük	14.550m^2
12	Bayındır Parkı	Muratpaşa Bld.	Bayındırlık	66.666m^2

Çalışma alanı olarak seçilen parklar ve bağlı bulundukları ilçelerin konumları ise Şekil 3.2.'de verilmiştir.

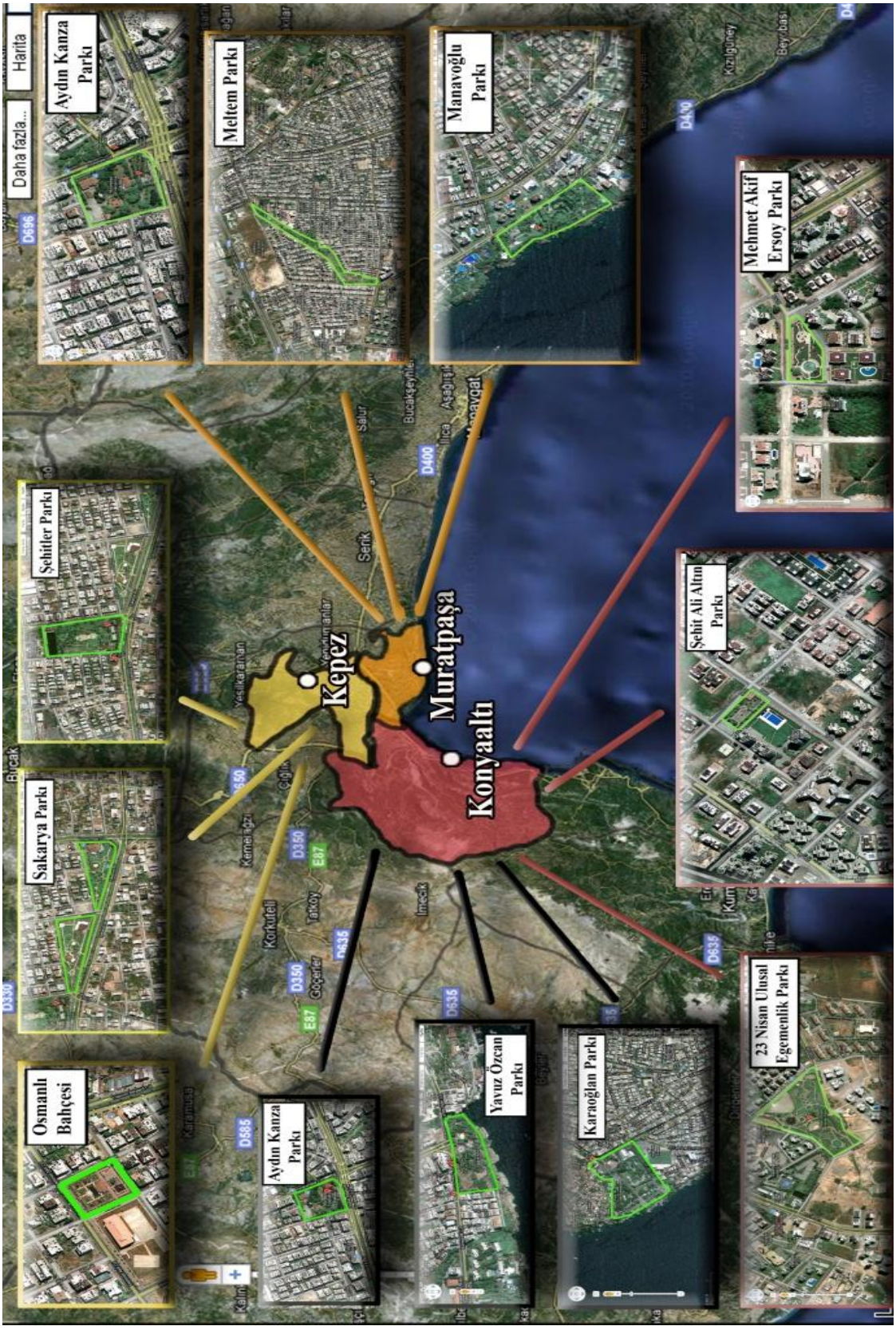

Şekil 3. 2. Çalışma alanı olarak seçilen parkların harita üzerindeki yerleri (google.maps 2010)

3.2. Çalışma Alanı Olarak Seçilen Parklar

3.2.1. Büyükşehir Belediyesi

Atatürk Kültür Parkı

Atatürk Kültür Parkı Antalya'nın en büyük kent parklarından biridir. Parkın projesi yarışma sonucu belirlenerek 1982 yılında Turizm Bakanlığı'nın onayı ile yürürlüğe girmiştir. 1992 yılında uygulanmaya başlayan 800 dekarlık alanın 500 dekar üzerine kurulmuş 1. Etabı bitirilerek 1997 yılında kullanıma açılmıştır (Şekil 3.3 ve 3.4).

Antalya Kültür Merkezi ile Cam Piramit Sabancı Kongre ve Fuar Merkezi park bünyesinde yer alır. Parkta Antalya'da düzenlenmiş heykel sempozyumlarındaki çok sayıda taştan heykeller ve her yıl düzenlenen Altın Portakal Film Festivali'ni temsil eden metalden yapılmış orijinal heykeller dikkat çekicidir. Ayrıca ahşap, beton ve metal çöp kutuları, çoklu ve standart oturma elemanları, doğal taş, kilit parke, beton ve tuğla döşeme elemanları, araç yollarında asfalt döşeme, farklı malzemelerden üretilmiş bilgilendirme ve yönlendirme levhaları, çeşmeler, doğal gölet olarak ve formal çizgilerde tasarlanmış su donatıları parkta yer alan diğer donatı elemanlarıdır. Çok renkli ahşap ve metal konstrüksiyondan çocuk oyun elemanlarına hayvan formları verilerek çocukların ilgisini çekecek hale getirilmiştir. Kuşatma elemanları, ahşap pergolalar, alçak ve yüksek aydınlatma elemanları ve çiçeklikler de parkta bulunan kullanımlardır.

Şekil 3. 3. Atatürk Kültür Parkı genel görünümü (Anonim 2010r)

Şekil 3. 4. Atatürk Kültür Parkı'ndan görüntüler (Orijinal 2010)

Yavuz Özcan Parkı

Güllük Caddesi'nin güney bitiş noktası ile Konyaaltı Caddesi'nin kesiştiği alanda yer alan Yavuz Özcan Parkı, falezlerin üzerinde olması sebebiyle kullanıcıların manzara seyri için tercih ettikleri bir parktır. Şifalı ve aromatik bitkiler sergisi, su gösterileri gibi aktiviteleri destekleyen elemanlarla satış birimleri, büfeler ve

restoranlarıyla uzun süreli rekreasyona da olanak sağlamaktadır (Şekil 3.5 ve Şekil 3.6). Yavuz Özcan Parkı'nda yer alan donatı elemanları, metal yarı hareketli çöp kutusu, oturma elemanı, döşeme elemanı, bilgilendirme ve yönlendirme levhası, plastik eleman, çeşme, su donatısı, çocuk oyun elemanları, kuşatma elemanı, pergola, aydınlatma elemanı ve çiçekliklerdir.

Şekil 3. 5. Yavuz Özcan Parkı'ndan görüntüler (Anonim 2010s)

Şekil 3. 6. Yavuz Özcan Parkı'ndan görüntüler (Orijinal 2010)

Karaalioğlu Parkı

Karaalioğlu parkı Antalya'nın ilk kent parkı olup kent karakterini yansıtan tarihsel bir niteliği vardır. Karaalioğlu Parkı, sıcak iklime has nadide çiçek ve ağaçları, beton yol ve miradorları, gazinoları ile Antalya'nın en özgün yeridir. Parktan seyredilen Antalya körfezi ve karşıki sarp, karlı Beydağları günün her saatinde değişik bir renk alan bir tablo gibidir. Parkta ayrıca wc, çocuk bahçesi, çocuklar için eğitim alanı, çay bahçeleri vardır. Antalya Büyükşehir Belediye Binası'nın önünde yer alan parkın üç

yönden girişi bulunmaktadır. İlin en eski parkıdır. 1940'lı yıllarda Haşim İşcan'ın belediye başkanlığı sırasında ana planı Perge Antik Kenti'nden alınarak düzenlenen parkta; dendrolojik değeri yüksek olan yaşlı bitkilerle 120 çeşide yakın bitki türü vardır.

Karaalioğlu Parkı çöp kutuları, oturma elemanları, döşeme elemanları, bilgilendirme ve yönlendirme levaları, plastik elemanlar, çeşmeler, su donatıları, çocuk oyun elemanları, kuşatma elemanları, pergolalar ve aydınlatma elemanları kullanıcılara rekreasyon imkanı sağlarken büfeleri, çay bahçeleri ve meydanlarıyla çeşitli aktiviteler için mekan oluşturmaktadır (Şekil 3.7 ve Şekil 3.8).

Şekil 3. 7. Karaalioğlu Parkı genel görünüm (Orijinal 2010)

Şekil 3. 8. Karaalioğlu Parkı genel görünüm (Anonim 2010t)

3.2.2. Konyaaltı Belediyesi

23 Nisan Ulusal Egemenlik Parkı

Bu park, Konyaaltı ilçesinin en önemli paklarındandır. Çöp kutuları, oturma elemanları, döşeme elemanları, su donatısı, çocuk oyun elemanları, kuşatma elemanları, pergolalar ve aydınlatma elemanları parkın içinde yer alan donatı elemanlarıdır. Bünyesinde bulunan amfide yıl içinde çeşitli aktivitelere, gösterilere imkan sağlamaktadır. Temasını ulusal egemenlik ve çocukların oluşturduğu bu park, renkli bankları ve geniş çocuk oyun alanlarıyla çocuklu ailelerin sıklıkla tercih ettiği bir mekandır (Şekil 3.9 ve Şekil 3.10).

Şekil 3. 9. 23 Nisan Ulusal Egemenlik Parkı'ndan görüntüler (Anonim 2010u)

Şekil 3. 10. 23 Nisan Ulusal Egemenlik Parkı'ndan görüntüler (Orijinal 2010)

Mehmet Akif Ersoy Parkı

Yeni gelişmekte olan Konyaaltı'nda Uluç mahallesinde bulunan Mehmet Akif Ersoy parkı çevredeki konutlarda oturanlara dinlenme ve rekreasyon olanağı sunan bir semt parkıdır. Yapısal öğelerin dikkat çekici olduğu park yer yaştan kullanıcıya hitap etmektedir. Mekana göre oldukça büyük hacimli, hareketli su gösterisi yakından algılama güçlüğüne neden olsa da çevredeki konutlar için manzara niteliği taşımaktadır. Taş ahşap ve beton malzemenin, çöp kutuları pergolalar, banklar ve yer döşemesinde uyum içindeki kullanımı donatı bakımından iyi tasarlanmış bir park etkisi yaratmaktadır. Mehmet Akif Ersoy Parkı, çöp kutuları, oturma elemanları, döşeme elemanları, plastik elemanlar, çocuk oyun elemanları, kuşatma elemanı, pergolalar ve aydınlatma elemanlarının olduğu, Konyaaltı halkına dinlenme ve yürüyüş imkanı sağlayan bir kent parkıdır (Şekil 3.11).

Şekil 3. 11. Mehmet Akif Ersoy Parkı genel görünüm (Orijinal 2010)

Şehit J.Kd. Uzm. Çvş. Ali Rıza Altın Parkı

Şehit J.Kd. Uzm. Çvş. Ali Rıza Altın Parkı, ismi ile uyum içinde bir plastik elemana, oturma birimlerine ve fiberglas çocuk oyun aletlerine sahip, dinlenme ve yürüyüş için uygun bir semt parkıdır. Çevresi beton duvarla çevrili, yolları kilit parke taş kaplanmış bu park, boylu ağaçları barındıran geniş çim alanlara sahiptir (Şekil 3.12).

Şekil 3. 12. Şehit J.Kd.Uzm.Çvş. Ali Rıza Altın Parkı genel görünüm (Orijinal 2010)

3.2.3. Muratpaşa Belediyesi

Aydın Kanza Parkı

Güllük Caddesi ile 100. Yıl Caddesi'nin kesişimindedir. Aydın Kanza Parkı, bünyesinde bulunan sanat galerisi sergilere olanak sağlaması nedeniyle halkın ilgisini çekmektedir. Şehir merkezinde bulunan Aydın Kanza Parkı bünyesinde çöp kutuları, oturma elemanları, döşeme elemanları, çocuk oyun elemanları, pergolalar, aydınlatma elemanları bulunmaktadır (Şekil 3.13).

Şekil 3. 13. Aydın Kanza Parkı (Orijinal 2010)

Bayındır Parkı

Bayındır Parkı, Muratpaşa Belediyesi'ne bağlı Meltem Mahallesi'nin en önemli parklarındandır. Su donatıları, çocuk oyun elemanları, spor sahaları ve spor aletleri, pergolalar ve toplanma mekanları ile uzun ve kısa süreli rekreasyona olanak sağlayan bu park birbiriyle uyumlu ahşap donatı elemanları açısından oldukça iyidir (Şekil 3.14 ve Şekil 3.15).

Şekil 3. 14. Bayındır Parkı genel görünüm (Anonim 2010v)

Şekil 3. 15. Bayındır Parkı'ndan görüntüler (Orijinal 2010)

Manavoğlu Parkı

Manavoğlu Parkı falezlerin üzerinde ve doğal formlara sahip tasarımıyla dinlenme ve manzara seyri olanakları sağlamaktadır. Parkta bulunan donatı elemanları da parkın doğal çizgisine uyumlu ahşap malzemelerden üretilmiştir. Çoklu oturma birimleri, geniş yeşil alanları, ahşap çöp kutuları, doğal taş ve beton yer döşemeleri, metal ve plastik konstrüksiyondan bilgilendirme ve yönlendirme levhaları, durgun su yüzeyi ve ahşap köprüler parkta bulunan elemanlardır. Yüksek aydınlatmaların yanında dekoratif alçak aydınlatmalar parkın imajına katkıda bulunmaktadır. İşletmelerin de bulunduğu Manavoğlu parkı barınaklar bölgesinde sakin ve doğayla iç içe bir kent parkıdır (Şekil 3.16).

Şekil 3. 16. Manavoğlu Parkı'ndan görüntüler (Anonim 2010y)

3.2.4. Kepez Belediyesi

Sakarya Parkı

Kepez halkın en sık ziyaret ettiği parklardan biri olan Sakarya Parkı, 24.229 m^2 ve 17.725 m^2 olan iki ayrı parçadan oluşmakta ve toplamda 41.954 m^2 alan kaplamaktadır. Sakarya Bulvarı'na paralel devam eden Sakarya Parkı, havuzlar, fiberglas çocuk oyun aletlerinin yer aldığı çocuk oyun alanları, tuğla kaplama beton ayaklı pergolalar, ahşap piknik masalarını da içeren oturma elemanları, plastik elemanları, anfi ve park içinde bulunan işletmelerle hem kısa süreli hem de uzun süreli rekreasyona olanak sağlamaktadır (Şekil 3.17). Genellikle boylu ağaçların iyi formda geliştiği parkta bitkisel elemanlar mekan algısını güçlendirmektedir. İbreli ağaçların oluşturduğu formal yapı sade ve çevreyle uyumlu aydınlatma elemanları ile devam etmektedir. Kesme taş kaplama giriş kapısı vurgulu bir yapısal eleman niteliğinde olup peyzaj mimarının yapısal tasarlama kaygısının bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 3. 17. Sakarya Parkı'ndan görüntüler (Orijinal 2010)

Şehitler Parkı

Göksu Caddesi ile Sakarya Bulvarı'nın kesişiminde yer alan Şehitler Parkı, Kepez ilçesinin en önemli parklarından biridir. Spor sahaları, yürüyüş yolları ve bitki kompozisyonları parkın içinde yer alan kullanımlarken çöp kutuları, oturma elemanları, döşeme elemanları, bilgilendirme ve yönlendirme levhaları, plastik elemanlar, çocuk oyun elemanları, kuşatma elemanları, pergolalar, aydınlatma elemanları ve çiçeklikler parkta konumlandırılmış donatı elemanlarıdır (Şekil 3.18 ve Şekil 3.19). Nüfusun büyük çoğunluğunu kırsal alanlardan göç eden bireylerin oluşturduğu Kepez Belediyesi; son dönemlerde Şehitler Parkı gibi yaptığı kentsel çalışmalarla hızlı bir değişim içindedir. Sosyal yaşamın içinde yer alan yeni kentli bireyler Şehitler parkında da bir kentli olarak her an birlikte yaşamanın ve paylaşmanın tadını çıkarma olanağı bulmaktadır.

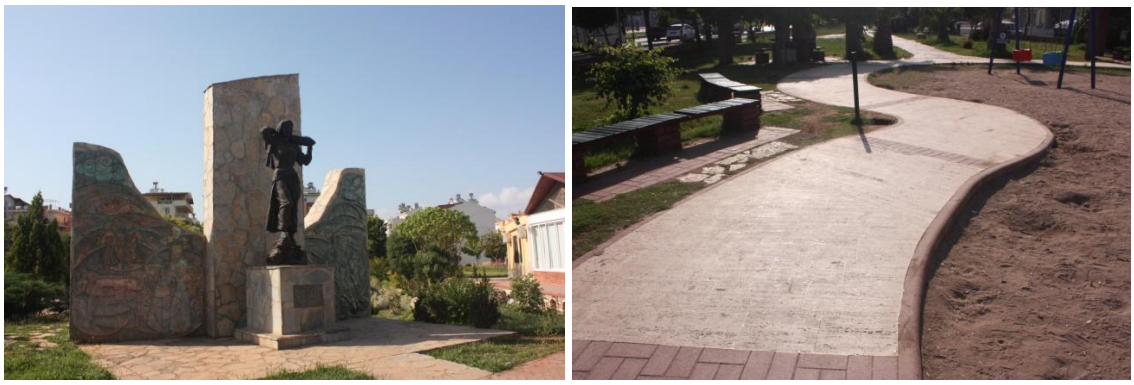

Şekil 3. 18. Şehitler Parkı'ndan görüntüler (Orijinal 2010)

Şekil 3. 19. Şehitler Parkı'ndan görüntüler (Orijinal 2010)

Osmanlı Bahçesi

Osmanlı Bahçesi, Osmanlı çizgilerini taşıyan konsepte sahip özel bir kent parkıdır. Çöp kutuları, oturma elemanları, döşeme elemanları, su donatısı, çocuk oyun alanı, kuşatma elemanı, pergolalar, aydınlatma elemanları ve parka hizmet eden bir restoran parkın içinde bulunan kullanımlardır (Şekil 3.20 ve Şekil 3.21).

Şekil 3. 20. Osmanlı Bahçesi'nden görüntüler (Orijinal 2010)

Şekil 3. 21. Osmanlı Bahçesi'nden görüntüler (Orijinal 2010)

3.3. Metod

Çalışma, literatür taraması ve konu ile ilgili verilerin toplanması ve konu ile ilgili daha önceki tez, makale, kitap, cd vb. çalışmaların incelenmesi ile başlamaktadır. Çalışma alanları belirlendikten sonra bu alanlardan fotoğraflar çekilmiş alanların uydu fotoğrafları, haritaları ve parklara ait projeler temin edilmiştir. Daha sonra da çalışmanın esas yöntemi olan anket çalışmasına geçilmiştir (Şekil 3.22). Tesadüf parselleri deneme yöntemi baz alınarak her bir ilçeden 3'er park olmak üzere toplam 12 parkta gözlemler, sözlü görüşmeler, ayrıca kullanıcılar, karar vericiler ve uzmanlar olmak üzere 3 farklı gruba anket uygulaması yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar yapılan uygulamaların belediyeler kapsamında kıyaslanmasına, ihtiyaçların, yanlışlıkların ve doğru uygulamaların belirlenmesini sağlamıştır.

Kullanıcı görüşlerinin belirlendiği anket çalışmasının evreni 112.647 nüfuslu Konyaaltı ilçesi, 399.006 nüfuslu Kepez ilçesi, 416.576 nüfuslu Muratpaşa ilçesi ve bu üç ilçeyi kapsayan büyükşehir belediyesi oluşturmaktadır. Çalışmada anket sayısını belirlemek için Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2007)'te belirtilen örneklem büyüklüğü tablosu dikkate alınmıştır. α=0,05 (standart hata) için ±0,05 örnekleme hatası ile evren büyüklüğü 1.000.000'un üzerinde olan araştırma için toplam 246 kullanıcı anketi yapılmıştır.

Mesleki görüşlerin değerlendirilebilmesi için kullanıcı anketi dışında uzmanlar ve karar vericiler olmak üzere iki gruba daha anket yapılmıştır. Uzmanlar grubunu peyzaj mimarları, mimarlar, şehir ve bölge plancıları ve endüstriyel tasarımcılar gibi tasarım ve planlama konusunda çalışan 19 adet meslek elemanı; farklı belediyelerde park uygulamalarında yetki sahibi olan 9 kişi ise karar vericiler grubunu oluşturmuştur. Uzmanlar ve karar vericilere yapılan anketlerin dışında sözlü görüşmelerle de bilgi alınmıştır ve bu görüşmeler bizzat araştırmacı tarafından yürütülmüş ve her bir görüşme yaklaşık 90 dakika sürmüştür.

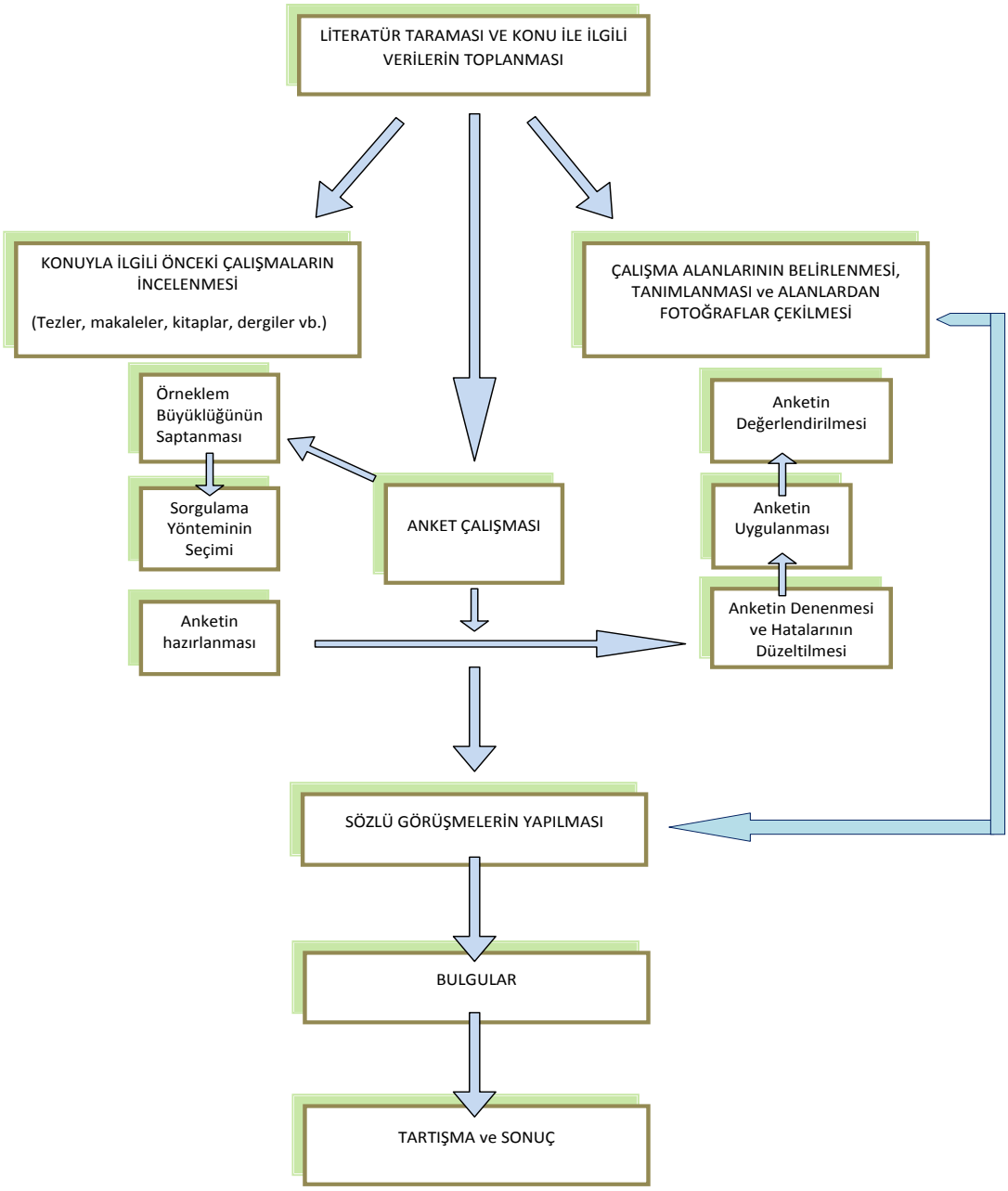

Şekil 3. 22. Çalışmanın akış şeması

3.3.1. Anket Çalışması

Ölçütlerin önem düzeyi puanlarının belirlenmesinde anket çalışması kullanılmıştır. Anket çalışması,

- Örneklem büyüklüğünün saptanması,
- Sorgulama yönteminin seçimi,
- Anketin hazırlanması,
- Anketin uygulanması,
- Anketlerin değerlendirilmesi yöntemiyle uygulanmıştır.

Örneklem büyüklüğünün saptanması

Anket çalışmasında; Büyükşehir Belediyesi: 61, Muratpaşa Belediyesi: 61, Konyaaltı Belediyesi: 61, Kepez Belediyesi: 61 kişi olmak üzere toplam 244 adet kullanıcı anketi yapılmıştır. Mesleki görüşlerin değerlendirilebilmesi için halk anketi dışında uzmanlar ve karar vericiler olmak üzere iki gruba da çalışma alanı olarak seçilen parklardaki tüm donatı elemanlarını kapsayan, görsellere dayalı daha kapsamlı bir anket yapılmıştır. Uzmanlar grubunu, peyzaj mimarları, mimarlar ve şehir bölge planlamacıları ve endüstriyel tasarımcılardan oluşan 19 kişi oluşturmuştur. Karar vericiler grubu için belediyelerin ilgili birimlerinden, karar veya onay verme yetkisine sahip 9 adet bireyden yardım alınmıştır.

Sorgulama yönteminin seçimi

Kullanıcı anketleri, birebir parklarda yerinde görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Görüşme yoluyla sorgulamanın daha güvenli ve hızlı olması nedeniyle bu sorgulama yöntemi tercih edilmiştir. Uzman ve karar verici anketleri ise yine yüz yüze görüşmelerle görseller üzerinden uygulanmıştır.

Anket formunun hazırlanması

Gerek literatür gerekse uzman görüşleri çerçevesinde hazırlanmış olan, Antalya kenti parklarındaki donatı elemanlarının estetik ve fonksiyon açısından değerlendirilmesine yönelik anket formu, iki bölümden oluşmaktadır (Ek 1).

Bu bölümler;

- Sosyo-Ekonomik Durum,
- Parklardaki Donatı Elemanlarına İlişkin Değerlendirmeler, başlıkları altında toplanmıştır.

"Sosyo-Ekonomik Durum" bölümünde bireylerin cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, mesleği, aylık gelir düzeyi, bağlı bulundukları ilçede en sık ziyaret ettikleri kent parkı ve sebepleri şeklinde 7 adet soru sorulmuştur. Parklardaki donatı elemanlarına ilişkin değerlendirmeler bölümünde ise, halk, uzmanlar ve karar vericilerin donatı elemanları hakkındaki görüşleri, ergonomi, güvenlik, bakım durumu, estetik, orijinallik, çevreyle uyumluluk ve dayanıklılık kriterleri olmak üzere 7 ayrı kriter doğrultusunda 1 ile 10 arasında düzenlenen memnuniyet cetveli ile belirlenmiştir.

Anketin uygulanması

Kullanıcı anketi, Antalya kenti Büyükşehir, Muratpaşa, Konyaaltı ve Kepez ilçeleri yerleşim dokusu içerisinde kalan, her bir ilçeden seçilen 3 parkta bulunan kullanıcılara yerinde uygulanmıştır. Uzmanlar ve karar verici anketleri ise; meslek odaları, üniversite, özel ofisler, belediyeler, gibi kurumlarda uzman ve karar verici olarak belirlenen kişilere kişisel görüşme yöntemi ile çalışma alanı olarak seçilen parklarda yer alan donatı elemanlarını temsil eden görseller yardımıyla uygulanmıştır.

Anketin değerlendirilmesi

Anketlerin değerlendirilmesi aşamasında, ilk olarak anketlere verilen cevaplar gözden geçirilmiştir. Eksik veri veya protest cevap veren anketler elenmiştir. Elde edilen bulgular Excel ve SPSS programları bilgisayar ortamına aktarılmış ve elde edilen analizlerin sonuçları *Frekans Analizi, T Testi, Tek Yönlü Anova Testi ve Korelasyon Analizi* yardımıyla değerlendirilmiştir.

3.3.2. Veri Analiz Teknikleri

Anket verilerinin analizinde, istatistik paket programı SPSS 17.0 kullanılmıştır. Öncelikle demografik özellikler (yaş, cinsiyet, çalışılan şehir, eğitim düzeyi ve medeni durum) frekans analizi ile incelenmiştir.

Cinsiyetin donatı elemanlarına verilen toplam puanlara etkisi iki grup arasındaki farkları inceleyen t-testi ile saptanmıştır. Yaş gruplarının, eğitim durumunun, mesleklerin ve gelir durumunun donatı elemanlarının beğeni düzeyine etkisi ve donatıların birbirlerine olan etkileri Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile belirlenmiştir. Ayrıca Anova'nın alt testleri olan, çok faktörlü bir deneyde veya araştırmada, varyans veya regresyon analizi gibi istatistiksel analizler sonucunda genel bir anlamlılık belirlendikten sonra hangi karşılaştırmaların anlamlı bir fark gösterdiğini bulmak amacıyla kullanılan Post-Hoc analizi ve grupların ikişerli karşılaştırmalarının yapıldığı Duncan ve gözlem sayılarının eşit olması zorunluluğunu gerektirmeyen, gruplar arası belirlenen farkı ve bu farklar arasındaki anlamlılıkları belirleyen Scheffe analizleri kullanılmıştır. Donatı elemanlarının puanlamasını etkileyen kriterlerin birbirleri arasındaki etki ise iki değişken arasında ilişki veya bağımlılık olup olmadığını var ise yönünü ve gücünü göstermek amacıyla çok yaygın olarak kullanılan bir analiz tekniği olan korelasyon testi ile incelenmiştir.

Donatı elemanlarının fonksiyonel ve estetik olarak daha genel düzeyde değerlendirebilmek için ergonomi, güvenlik, bakım durumu, estetik, orijinallik, çevreyle uyumluluk ve dayanıklılık alt kriterlerini sınıflandırma yoluna gidilmiştir. Bu aşamada ergonomi, güvenlik ve dayanıklılık alt kriterleri fonksiyon ana başlığı altında; estetik, orijinallik, bakım durumu ve çevreyle uyumluluk alt kriterleri ise estetik ana başlığı altında değerlendirilmiştir. Alt kriterlerden alınan 1-10 arasındaki beğeni puanı aritmetik ortalamaları fonksiyon ve estetik puanlarını oluşturmuştur.

4. BULGULAR

4.1. Demografik Özelliklere Ait Bulgular

Çalışma alanı olarak seçilen parklarda yerinde ve birebir 244 adet kullanıcı anketi, parklardan çekilen fotoğrafların gösterimiyle her bir kişiye her belediye için 1 anket yani kişi başına 4 anket uygulanmasıyla, 76 adet uzman ve 36 adet karar verici anketi olmak üzere toplamda 326 adet anket yapılmıştır.

Araştırmaya katılanların cinsiyet, yaş grupları, eğitim düzeyi ve gelir durumuna ilişkin bulgular değerlendirilmiştir.

Ankete katılanların % 45'i erkek, % 55'i kadındır (Şekil 4.1). Ankete katılan kadınların sayısının yüksek olmasının sebebi gün içinde parkları kullananların çoğunluğunun kadın olmasıdır ayrıca % 19'u 15-21 yaş, % 47'si 22-35 yaş, % 22'si 36-50 yaş ve % 12'si 50 yaş üzeridir (Şekil 4.2).

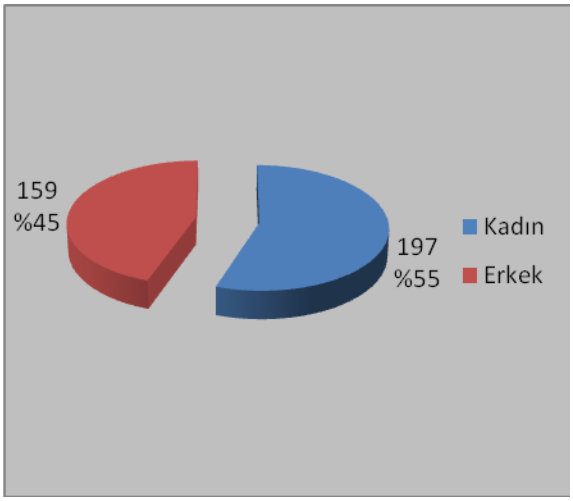

Şekil 4. 1. Cinsiyet dağılımı grafiği

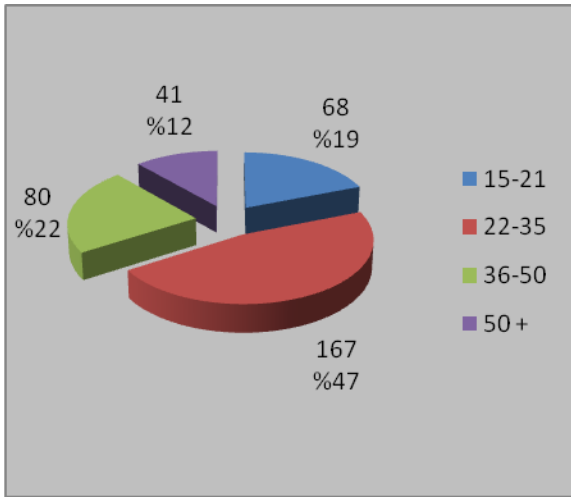

Şekil 4. 2. Yaş dağılımı grafiği

Ankete katılanların % 6'sı ilkokul, % 6'sı ortaokul, % 22'si lise, % 9'u yüksek okul, % 44'ü üniversite, % 16'sı lisans üstü eğitim görmüş ve % 2'si de okur-yazar değildir (Şekil 4.3), ayrıca gelir dağılımları da; % 6'sının 500 TL ve 500 TL'den az, %

28'inin 501-1000 TL, % 34'ünün 1001-2000 TL ve % 32'sinin 2000 TL üzeridir (Şekil 4.4).

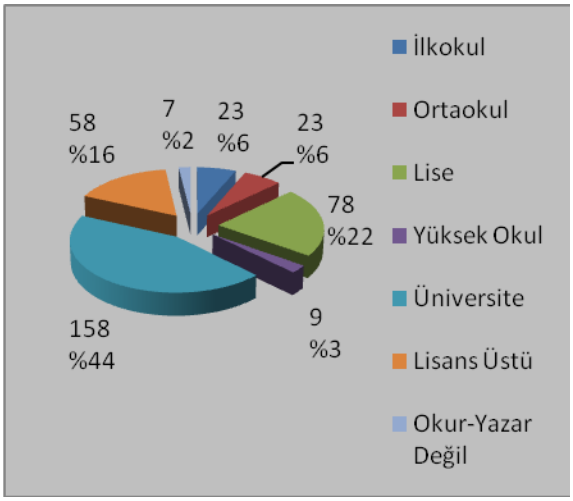

Şekil 4. 3. Ankete katılanların eğitim durumu grafiği

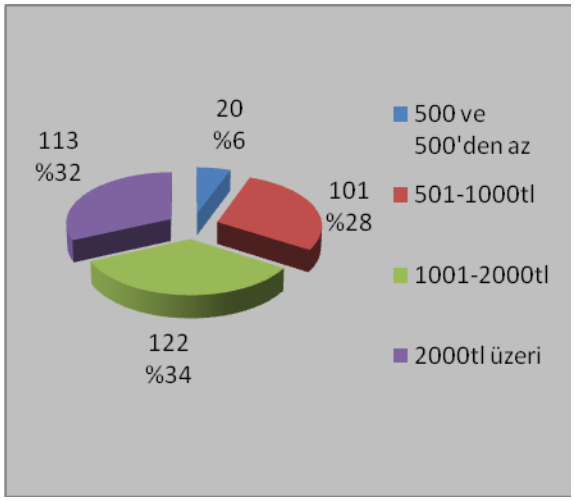

Şekil 4. 4. Ankete katılanların gelir dağılımı grafiği

Anket çalışmasına katılanların 12'si serbest meslek sahibi, 12'si memur, 5'i işçi, 21'i özel sektör çalışanı, 121'i öğrenci, 31'i emekli ve 41'i işsizdir. Anket, uzmanlar ve karar vericiler grubundan ise, 20 adet peyzaj mimarına, 2 adet mimara, 3 adet endüstriyel tasarımcıya, 1 adet şehir bölge planlamacıya ve 2 adet ziraat mühendisine uygulanmıştır (Şekil 4.5).

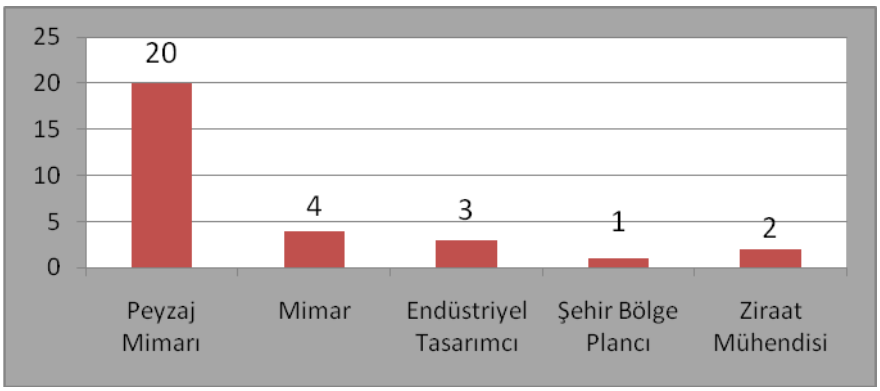

Şekil 4. 5. Uzmanlar ve karar vericiler grubunun meslek durumu grafiği

4.2. Donatı Elemanlarının Kalite Puanlarını Etkileyen Kriterlere Ait Bulgular

Yapılan araştırmada Varyans Analizi sonuçlarına göre farklı belediyelere ait parklardaki donatı elemanlarının kalite puanlarını etkileyen kriterler arasında istatistiksel olarak çeşitli düzeylerde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu farklılıkların Duncan çoklu karşılaştırma testine göre oluşturduğu gruplar Çizelge 4.1'de verilmiştir. İstatistiksel olarak farklılıklar olmasına rağmen belediyelerin donatı elemanları beğeni düzeylerinin yedi donatıdan altısının orta seviyede kaldığı görülmektedir. Yapılan anket değerlendirmesi sonuçları şu şekildedir;

- Çöp kutusu; en düşük puanı 3.6 ile orijinallik kriterinde, en yüksek puanı ise 7.1 ile hem ergonomi hem de çevreyle uyum kriterlerinde almıştır.
- Oturma elemanları; en düşük puanı 4.0 ile orijinallik kriterinde, en yüksek puanı ise 7.0 ile hem güvenlik hem de dayanıklılık kriterlerinde almıştır.
- Döşeme elemanları; en düşük puanı 5.3 ile orijinallik kriterinde, en yüksek puanı ise 7.5 ile ergonomi, güvenlik, bakım ve dayanıklılık kriterlerinde almıştır.
- Bilgilendirme ve yönlendirme levhaları; en düşük puanı 3.9 ile orijinallik kriterinde, en yüksek puanı ise 6.9 ile dayanıklılık kriterinde almıştır.
- Plastik elemanlar; en düşük puanı 4.3 ile çevreyle uyum kriterinde, en yüksek puanı ise 7.1 ile hem güvenlik hem de dayanıklılık kriterlerinde almıştır.
- Çeşmeler; en düşük puanı 3.5 ile güvenlik kriterinde, en yüksek puanı ise 6.0 ile ergonomi kriterinde almıştır.
- Su donatıları; en düşük puanı 3.1 ile bakım ve orijinallik kriterlerinde, en yüksek puanı ise 7.5 ile çevreyle uyum kriterinde almıştır.
- Çocuk oyun elemanları; en düşük puanı 3.2 ile orijinallik kriterinde, en yüksek puanı ise 7.3 ile dayanıklılık kriterinde almıştır.
- Kuşatma elemanları; en düşük puanı 3.7 ile orijinallik kriterinde, en yüksek puanı ise 7.0 ile bakım kriterinde almıştır.
- Pergolalar; en düşük puanı 4.5 ile orijinallik kriterinde, en yüksek puanı ise 6.5 ile çevreyle uyum kriterinde almıştır.
- Aydınlatma elemanları; en düşük puanı 3.6 ile orijinallik kriterinde, en yüksek puanı ise 7.2 ile güvenlik ve bakım kriterlerinde almıştır.

- Çiçeklikler; en düşük puanı 4.3 ile estetik kriterinde, en yüksek puanı ise 7.5 ile ergonomi ve dayanıklılık kriterlerinde almıştır.

Uygulanan kullanıcı memnuniyeti anketinin açık uçlu soruları olan "En sık ziyaret ettiğiniz kent parkı hangisidir?" ve "Niçin o parkı tercih ediyorsunuz?" sorularına verilen cevaplar incelendiğinde Falez parkları, Atatürk Parkı ve Karaalioğlu Parkı'nın tercih edilmesindeki en önemli sebepler doğayla iç içe, spor olanakları, çocuk oyun alanı ve kullanıcıların evlerine yakın olması şeklindedir.

Çizelge 4. 1. Belediyelerin ortalama donatı elemanı puanları

KRİTERLER	Ergonomi			Güvenlik			Bakım		
BELEDİYELER	BŞ	KP	KO	MP	BŞ	KP	KO	MP	BŞ	KP	KO	MP
DONATI ELEMANLARI												
Çöp Kutusu	6.1b	4.6c	6.6ab	7.1a	5.6b	4.7c	6.4a	6.7a	6.0a	4.2b	6.0a	6.5a
Oturma E.	6.5a	5.3b	6.7a	6.5a	6.6a	5.3b	7.0a	6.5a	6.6ab	5.7c	6.8a	6.0bc
Döşeme	6.7b	6.2bc	7.5a	6.0c	6.7b	6.2bc	7.5a	6.0c	6.7b	6.5b	7.5a	5.7c
Bil.Yön.Lev.	5.7	5.7	6.4	6.1	5.9b	5.8b	6.8a	6.0b	5.9b	5.9b	6.7a	5.6b
Plastik E.	7.1a	5.2b	5.1b	5.8b	6.8a	5.4b	5.5b	6.0 ab	6.9a	5.6b	5.7b	5.9b
Çeşme	6.0a	4.2b	4.3b	4.5b	3.9a	3.5b	4.1b	4.5b	5.5a	3.6b	4.3ab	4.4ab
Su Donatısı	7.0a	4.1b	7.0a	7.3a	5.9b	3.7c	7.2a	6.3b	6.2b	3.1c	7.2a	7.3a
Çocuk Oyun	6.5a	5.2b	7.1a	6.5a	6.1b	4.9c	7.1a	6.1b	5.9b	5.0c	7.1a	6.4b
Kuşatma E.	6.3a	4.8b	6.6a	5.0b	6.2a	4.8b	6.6a	4.6b	6.1b	5.0c	7.0a	5.0c
Pergola	6.4a	5.3bc	4.9c	6.1ab	6.4a	54b	5.2b	6.4a	6.1a	5.5ab	5.3b	6.1ab
Aydınlatma	6.2ab	5.4c	6.8a	5.9bc	6.4b	5.4c	7.2a	5.9bc	6.2b	4.8c	7.2a	5.8b
Çiçeklik	6.5b	4.9c	7.5a	5.6c	6.5ab	5.0c	7.3a	5.9bc	6.2b	4.5c	7.4a	5.6b

*Aynı kolon içindeki farklı harfler P<0,01 seviyesinde Duncan Testi'ne göre önemli farklılıkları göstermektedir.

*Duncan homojenlik testine göre α=0.05 iken oluşan gruplarda "a" en yüksek, "b" orta, "c" en düşük değeri ifade etmektedir

***BŞ**: Büyükşehir Belediyesi, **KP**: Kepez Belediyesi, **KO**: Konyaaltı Belediyesi, **MP**: Muratpaşa Belediyesi

.

Çizelge 4.1.'in Devamı

KRİTERLER	Estetik				Orijinallik				Çevreyle Uyum				Dayanıklılık			
BELEDİYELER		BŞ	KP	KO	MP	BŞ	KP	KO	MP	BŞ	KP	KO	MP	BŞ	KP	KO	MP
DONATI ELEMANLARI																	
Çöp Kutusu		4.9b	3.9c	5.5b	6.4a	4.5b	3.6c	4.8b	5.8a	5.2b	4.3c	5.3b	7.1a	7.0a	4.9b	6.6b	6.9b
Oturma E.		5.7a	4.7b	6.1a	5.8a	4.8a	4.0b	5.4a	5.1a	6.0b	5.1c	6.2ab	6.7a	6.7a	5.8b	7.0a	7.0a
Döşeme		6.4ab	6.0bc	7.0a	5.6c	5.7	5.3	6.1	5.3	6.4ab	6.1ab	6.8a	5.9b	7ab	6.4bc	7.5a	6.2c
Bil.Yön.Lev.		5.1bc	4.4c	6.3a	5.7ab	6.7bc	3.9c	5.7a	5.3ab	4.9b	4.0c	6.4a	5.6b	5.6b	5.6b	6.9a	5.8b
Plastik E.		7.0a	5.0b	5.4b	5.1b	7.1a	4.8b	5.1b	5.4b	6.9a	4.3b	5b	5.2b	6.5a	5.6b	5.5b	5.4b
Çeşme		5.5a	3.3b	4.3ab	4.3ab	5.1a	3.3b	3.7b	3.5b	5.3a	3.5b	3.9b	3.5b	5.7a	3.8b	3.9b	4.2b
Su Donatısı		6.8a	3.4b	7.1a	7.3a	6.3a	3.1b	6.5a	6.7a	6.8b	3.4c	7.0ab	7.5a	6.5b	4.6c	7.3a	7.1ab
Çocuk Oyun		5.9b	4.2c	7.1a	6.0b	5.4a	3.2b	6.0a	5.4a	5.7b	3.7c	6.8a	5.9b	5.8b	4.7c	7.3a	6.3a
Kuşatma E.		5.5b	4.3c	6.7a	4.1c	5.1a	3.7b	5.8a	3.8b	5.1b	4.3c	6.5a	4.2c	6.1b	5.4bc	6.8a	5.0c
Pergola		5.7a	4.9b	5.4ab	5.9a	5.3a	4.5b	5.1ab	5.6a	5.8ab	5.1b	5.2b	6.5a	6.2	5.7	5.5	6.2
Aydınlatma		5.9ab	4.3c	6.3a	5.2b	5.5ab	3.6c	5.6a	4.8b	5.6a	4.0b	5.6a	5.5a	6.0b	5.1c	7.1a	5.9b
Çiçeklik		6.3b	4.3c	7.5a	5.6b	5.4b	4.4b	7.2a	5.1b	6.1b	4.4c	7.4a	5.2ab	6.0b	4.7c	7.5a	5.4bc

*Aynı kolon içindeki farklı harfler P<0,01 seviyesinde Duncan Testi'ne göre önemli farklılıkları göstermektedir.

*Duncan homojenlik testine göre α=0.05 iken oluşan gruplarda "a" en yüksek, "b" orta, "c" en düşük değeri ifade etmektedir.
*__BŞ__: Büyükşehir Belediyesi, __KP__: Kepez Belediyesi, __KO__: Konyaaltı Belediyesi, __MP__: Muratpaşa Belediyesi

Antalya kent parklarındaki donatı elemanlarının beğeni düzeylerinin fonksiyon ve estetik açıdan aldığı beğeni puanları her bir donatı elemanı için aşağıda verilmiştir.

Çöp Kutusu

Çöp kutuları fonksiyon açısından 6.10, estetik açısından ise 5.25 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan orta seviyede iken genel değerlendirmede de orta derecede beğenilmiştir.

Şekil 4. 6. Farklı belediyelerde kullanılan çöp kutuları (Orijinal 2010)

Oturma Elemanı

Oturma elemanları fonksiyon açısından 6.41, estetik açısından ise 5.66 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan orta seviyede iken genel değerlendirmede de orta derecede beğenilmiştir (Şekil 4.7).

Büyükşehir Belediyesi *Kepez Belediyesi* *Konyaaltı Belediyesi* *Muratpaşa Belediyesi*

Şekil 4. 7. Farklı belediyelerde kullanılan oturma elemanları (Orijinal 2010)

Döşeme Elemanı

Döşeme elemanı fonksiyon açısından 6.66, estetik açısından ise 6.18 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan iyi seviyede iken genel değerlendirmede de iyi seviyede bulunmuştur (Şekil 4.8).

Şekil 4. 8. Farklı belediyelerde kullanılan döşeme elemanları (Orijinal 2010)

Bilgilendirme ve Yönlendirme Levhaları

Bilgilendirme ve yönlendirme levhaları fonksiyon açısından 6.03, estetik açısından ise 5.5 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan orta seviyede iken genel değerlendirmede de orta seviyede bulunmuştur (Şekil 4.9).

Büyükşehir Belediyesi

Kepez Belediyesi

Konyaaltı Belediyesi

Muratpaşa Belediyesi

Şekil 4. 9. Farklı belediyelerde kullanılan bilgilendirme ve yönlendirme levhaları

Plastik Elemanlar

Plastik elemanlar fonksiyon açısından 5.83, estetik açısından ise 5.65 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan orta seviyede iken genel değerlendirmede de orta derecede beğenilmiştir (Şekil 4.10).

Şekil 4. 10. Farklı belediyelerden plastik eleman örnekleri (Orijinal 2010)

Çeşmeler

Antalya parklarında çeşme kullanımı yok denecek kadar azdır. Araştırma alanı parklarında Büyükşehir Belediyesi hariç hiçbirinde çeşme donatısına rastlanılmamıştır. Sınırlı sayıdaki mevcut çeşmeler de fonksiyon açısından 4.38, estetik kriteri açısından ise 4.18 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan orta seviyede iken genel değerlendirmede de kötü derecede beğenilmiştir. Bunun en önemli sebepleri çeşmelerdeki drenaj problemlerinin bulunması, bakımsızlık ve hijyen açısından kullanıma uygun olmamalarıdır (Şekil 4.11).

Şekil 4. 11. Büyükşehir Belediyesi'nin orijinal çeşmesi (Orijinal 2010)

Su Donatıları

Su donatıları fonksiyon açısından 6.17, estetik açısından ise 5.98 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan orta seviyede iken genel değerlendirmede de orta derecede beğenilmiştir. Kullanıcılar suya dokunmak suyla bir şekilde temas halinde olmak istediklerini belirtmektedirler. Güvenlik kaygısıyla yapılan çevreleme elemanları kullanıcının bu talebini engellemektedir. Diğer taraftan boş süs havuzları parkı görsel olarak olumsuz etkilediği gibi kullanıcılara daha güvensiz bir ortam hissi yaratmaktadır (Şekil 4.12).

Şekil 4. 12. Farklı belediyelerde kullanılan su donatıları (Orijinal 2010)

Çocuk oyun elemanları

Anketlerden elde edilen verilere göre çocuk oyun elemanları kullanıcıları parka çeken en önemli unsurlardan biridir. Görüşmelerden anlaşılmaktadır ki nitelikli oyun elemanları bulunan parklar kullanıcılar tarafından daha fazla tercih edilmektedir. Araştırma alanı olarak seçilen parklarda genelde aynı tip ve malzemelerden üretilmiş çocuk oyun elemanlarına rastlanmıştır. Çocuk oyun elemanları fonksiyon açısından 6.13, estetik kriteri açısından ise 5.60 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan orta seviyede iken genel değerlendirmede de orta derecede beğenilmiştir (Şekil 4.13).

Şekil 4. 13. Farklı belediyelerde kullanılan çocuk oyun alanı donatıları (Orijinal 2010)

Kuşatma elemanları

Yapılan görüşmeler sonucu kullanıcıların Büyükşehir Belediyesi'ne ait olan Atatürk Kültür Parkı'nın çevre duvarını kaldırma girişimi kentle parkı bütünleştirmesi açısından oldukça olumlu bulunmuştur. Kullanıcılar tarafından kuşatma elemanların niteliği parkın bulunduğu mekanı birincil derecede etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Kuşatma elemanları fonksiyon açısından 5.68, estetik kriteri açısından ise 5.13 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan orta seviyede iken genel değerlendirmede de orta derecede beğenilmiştir (Şekil 4.14).

Şekil 4. 14. Farklı belediyelerde kullanılan kuşatma elemanları (Orijinal 2010)

Pergolalar

Antalya'da Akdeniz ikliminden kaynaklanan yaz-kış hissedilen yoğun güneşin etkisi nedeniyle kullanıcıların en çok talep ettikleri donatı elemanlarından biri de pergolalardır. Kullanıcıların beklentileri arasında sadece oturma değil yemek yeme, oyun oynama gibi bazı aktiviteleri gerçekleştirebilecekleri masaların da olduğu belirlenmiştir. Özellikle bitki ile ilişkilendirilmiş doğal malzemeden yapılmış pergolalar beğenilmektedir. Pergolalar fonksiyon açısından 5.81, estetik kriteri açısından ise 5.50 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan orta seviyede iken genel değerlendirmede de orta derecede beğenilmiştir (Şekil 4.15).

Şekil 4. 15. Farklı belediyelerde kullanılan pergolalar (Orijinal 2010)

Aydınlatma Elemanları

Antalya parklarında yapılan araştırmada görülüyor ki hemen her parkta aynı tip aydınlatma elemanları kullanılmaktadır ayrıca kullanılan alçak aydınlatmalar oldukça bakımsız kalmış ve Vandalizm kurbanı olmuştur. Aydınlatma elemanları fonksiyon açısından 6.11, estetik kriteri açısından ise 5.36 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan orta seviyede iken genel değerlendirmede de orta derecede beğenilmiştir (Şekil 4.16).

Şekil 4. 16. Farklı belediyelerde kullanılan aydınlatma elemanları (Orijinal 2010)

Çiçeklik

Antalya'daki parklarda çiçeklik kullanımı yok denecek kadar azdır. Çiçeklikler fonksiyon açısından 6.07, estetik kriteri açısından ise 5.78 puan almıştır. Beğeni düzeyi bu donatı için hem fonksiyon hem estetik açıdan orta seviyede iken genel değerlendirmede de orta derecede beğenilmiştir (Şekil 4.17).

Şekil 4. 17. Soldan sağa Büyükşehir, Muratpaşa çiçeklikler (Orijinal 2010)

Donatı elemanlarının beğeni düzeylerini dört farklı belediyenin uygulamalarından doğan farklılıkları istatistiksel olarak belirlenmesi istenildiğinde ortaya çıkan sonuçlar Çizelge 4.2'de verilmektedir. Çizelgeden de anlaşılacağı üzere Muratpaşa Belediyesi özelde çöp kutusu, oturma elemanı, su donatısı ve pergola donatılarında ayrıca genel donatı elemanı puanlarında da en yüksek puanları almıştır. Konyaaltı Belediyesi döşeme elemanı, bilgilendirme ve yönlendirme levhası, çocuk oyun elemanı, kuşatma elemanı, aydınlatma elemanı ve çiçekliklerde en yüksek puanlara sahiptir. Büyükşehir Belediyesi ise plastik elemanlar ve çeşmelerde öne çıkan puanları almıştır.

Çizelge 4. 2. Donatı Elemanları beğeni puanlarının farklı belediyelere göre α= 0.05 önem seviyesinde Duncan Testi'ne göre oluşturduğu gruplar

Donatı Elemanı	**BŞ**	**KP**	**KO**	**MP**
Çöp kutusu	5.65 b	4.35 c	5.92 b	6.66 a
Oturma	6,19 a	5,2 b	6,48 a	6,30 a
Döşeme	6.56 b	6.16 bc	7.19 a	5.87 c
Bilgi ve Yön Levhaları	5.42 bc	5.08c	6.46 a	5.77 b
Plastik Elemanlar	6.93 a	5.19 b	5.48 b	5.75 b
Çeşme	5.61 a	4.52 b	4.58 b	4.67b
Su donatısı	6.55 a	3.69 b	7.08 a	7.02 a
Çocuk Oyun	5.93 b	4.46 c	6.94 a	6.14 b
Kuşatma Elemanı	5.78 b	4.68 c	6.64 a	4.81 c
Pergola	6.03 a	5.28 b	5.38 b	6.05 a
Aydınlatma	6.00 b	4.68 c	6.60 a	5.58b
Çiçeklik	6.20 b	5.66 c	6.72 a	5.63c
GENEL	5.65 b	4.35 c	5.92 b	6,66 a

*Duncan homojenlik testine göre α=0.05 iken oluşan gruplarda "a" en yüksek, "b" orta, "c" en düşük değeri ifade etmektedir.

Çizelge 4.3'te ise değerlendirme kriterleri arasındaki korelasyonu görmek mümkündür. Ortaya çıkan sonuçlarda tüm kriterlerin birbirlerinin puanlarını etkilediği dolayısıyla aralarındaki korelasyonun anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çizelgeden de anlaşılacağı gibi kullanıcının donatı elemanının çevreyle uyumlu ve orijinal olduğunu düşünmesi o donatının aynı zamanda estetik olduğunun düşünülmesini sağlamaktadır. Aynı şekilde donatı elemanının güvenli, bakımlı ve dayanıklı olması ergonomi kriterini olumlu yönde etkilemektedir.

Çizelge 4. 3. Donatı elemanlarının değerlendirme kriterleri arasındaki korelasyon

KRİTERLER	Güvenlik	Bakım	Estetik	Orjinal	Çevreyle Uyum	Dayanıklılık
Ergonomi	0.764**	0.757**	0.704**	0.626**	0.656**	0.659**
Güvenlik		0.739**	0.661**	0.577**	0.628**	0.684**
Bakım			0.745**	0.632**	0.665**	0.710**
Estetik				0.771**	0.790**	0.613**
Orijinal					0.746**	0.539**
Çevreyle Uyum						0.631**

**Korelasyon 0.01 seviyesinde önemlidir.

4.2.1. Cinsiyetin donatı puanları üzerine etkileri

Donatı elemanlarının kalite puanlarının verilmesinde yapılan T testinde cinsiyetin anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür.

4.2.2. Mesleğin donatı puanları üzerine etkileri

Donatı elemanlarının kalite puanlarının belirlenmesinde meslekler arasında istatistiksel olarak önemli bir fark bulunmamıştır.

4.2.4. Halk-uzman-karar vericilerin (seviye) donatı puanları üzerine etkileri

Donatı puanları seviyeye göre kıyaslandığında tüm sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Tüm seviyelerde verilen donatı puanları ortalamaları Çizelge 4.4‘te gösterilmiştir. Çizelgeden de anlaşılacağı üzere donatı elemanlarını seçme ve uygulama yetkisine sahip karar vericiler anketlerde en yüksek puanları veren grup olmuştur.

Çizelge 4. 4. Seviyeye Göre Ortalama Donatı Puanları

Seviye	Sayı	Ortalama puan	Standart sapma
Halk	244	5.87	1.4
Uzman	76	5.04	1.02
Karar Verici	36	6.72	1.13

Donatı ortalama puanları seviye ile kıyaslandığında tüm seviyelerin arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4. 5. Donatı Elemanı Genel Ortalamalarının Seviyeye Göre Kıyaslanması

Seviye		Ortalama fark	P değeri
Halk	Uzman	0.83	0*
	Karar Verici	-0.85	0.001*
Uzman	Halk	-0.83	0*
	Karar Verici	-1.68	0*
Karar Verici	Halk	0.85	0.001*
	Uzman	1.68	0*

*; P< 0.05 değeri için anlamlıdır.

4.2.5. Kullanılan malzemelerin donatı elemanlarının kalitelerine etkileri

Donatı elemanlarında kullanılan malzeme donatı elemanlarının değerlendirilmesindeki en önemli kriterdir. Kullanılan malzemenin iklim koşullarına uygunluğu kadar kullanım amacına ve kullanıcı profiline uygun olması da donatı elemanının fonksiyonel ve estetik kalitesini oldukça etkilemektedir. Her donatı elemanı tipi için farklı malzemeler üretilmektedir. Fakat her malzemenin avantaj ve dezavantajları göz önünde bulundurularak tasarım yapılmalıdır.

4.2.6. Üretim tiplerinin donatı elemanlarının kalitelerine etkileri

Birçok donatı elemanı üreticisi, parkların mimarisine ve koşullarına uygun değişik stillerdeki ürünleri ve materyalleri koleksiyonlarında bulundurmaya çalışmaktadırlar. Fakat parklar, her ne kadar sofistike veya basit, formal veya eğlenceli,

çağdaş veya geleneksel görünmeye ya da bir temayı taşımaya talip alanlarsa da her zaman ihtiyaç karşılayan basit tasarım elemanlarını karşımıza çıkmaktadır.

Skalanın bir başka parçası olan tasarım ürünleri, bir alanı tasarlayan profesyonelin vizyonunun bir parçası olarak tasarlanan elementlerdir. Peyzaj mimarı Tom Oslund, "Biz donatı elemanlarını, tüm alanın tasarım anlayışını yansıtan sanatsal objeler olarak görmekteyiz" demektedir. Tasarım ve üretim servisleri, bazı büyük ticari üreticiler ve bunlara bağlı özel mağazalar tarafından önerilmektedir. Bazı tasarımcılar bu konuda yerel esnafları kullanmanın da başarılı olduğunu rapor etmişlerdir. Tasarım ürünlerinin üretilmesi birçok proje bütçesi tarafından desteklenemeyen bir lükstür. Oslund'un "Yapımda fazla mali desteğe ihtiyaç duyan projeler için, alanda çalışacak en güzel standart donatı elemanlarını bulacağız" politikası birçok tasarım anlayışının takip ettiği bir politikadır. Bir de standart ve tasarım ürünleri arasında kalan özel ürünler vardır. Bu ürünler, özel projeler için özel ihtiyaçlar karşılamasına yönelik üreticinin, standart donatı elemanlarını modifiye etmesiyle oluşan donatı elemanlarıdır. Özel ürünler belki fonksiyon, materyal, boya-cila veya kimliğe ihtiyaç duymaktadır. Örneğin; bir bankta yüksek arkalık, çelik yerine alüminyum çıtalar, özel renkler veya belirgin logo gibi. Standart ürünlerin, tasarım ürünlerinin ve özel ürünlerin avantaj ve dezavantajları Çizelge 4.6'da verilmiştir.

Çizelge 4. 6. Standart, Özel ve Tasarım Ürünlerinin Avantajları ve Dezavantajları

AVANTAJLAR	**AVANTAJLAR**	**DEZAVANTAJLAR**
Standart Ürün	Düşük maliyetlidir	Aranan nitelikte ürün bulunamayabilir
	Hatalar hesaplanmıştır	Özel karaktere sahip değildir
	Çabuk teslimat yapılır	Yerel koşullara karşı hassadır
	Belirlemek ve sipariş etmek kolaydır	Alanın karakterini yansıtmayabilir
	Daha fazla ürün temini söz konusudur	
Özel Ürün	Özel ihtiyaçları karşılar	Yüksek maliyetlidir
	Alan özelliklerine göre üretilebilir	Daha fazla planlama ve fabrikasyon zamanı gerektirir
	Ürün temini yeterlidir	
	Modifiye standart üründür	Kapsamlı dizayn ve planlama gerektirir
	Garantisi vardır	
	Özel kimlik ve dizaynı vardır	
Tasarım Ürünü	Sınırlı garanti	Ürün temini daha azdır
	Daha önce yapılmamıştır	Yedek parça bulmak zor ve pahalı olabilir
	Pahalıdır	

Çalışma alanı olarak seçilen parklarda yapılan gözlemler sonucu görülmüştür ki tüm belediyelerin kullandıkları donatı elemanları özel ve tasarım ürünü olmaktan çok uzak standart ürünlerdir. Her belediyeyi tanımlayan standart donatı elemanlarını görmek mümkündür. Fakat bu durum donatı elemanlarını dolayısıyla da parkları tek düze, monoton bir hale getirmekte ve ilgi çekici olmaktan çok uzaklaştırmaktadır. Özellikle parkların ana aydınlatması olarak kullanılan yüksek aydınlatma elemanları 4 belediyede de aynıdır (Şekil 4.18).

Şekil 4. 18. Büyükşehir, Kepez, Konyaaltı ve Muratpaşa belediyeleri standart aydınlatma

Bu tez konusunun çalışma alanı olan parklarda kullanılan donatı elemanlarının birçoğunda kullanılan malzemenin öncelikle estetik açıdan olumsuz etkiler yarattığı belirlenmiştir. Ayrıca iklim koşullarına uygun olmayan malzemeler (özellikle çocuk oyun alanlarında) donatı elemanlarının fonksiyonel olmasını kısıtlayıcı birer özellik olarak karşımıza çıkmıştır. Donatı elemanlarının tasarımında kullanılabilecek malzemeler ve bu malzemelerin avantaj ve dezavantajları Çizelge 4.7'de verilmiştir.

Çizelge 4. 7. Donatı Elemanlarında Kullanılan Materyallerin Karşılaştırması

MATERYAL	AVANTAJLAR	DEZAVANTAJLAR
Çelik	Yüksek dayanım Ekonomik Kolayca ulaşılabilir Geri dönüşümlü Birçok standartlara ve şekillere sahip Kolaylıkla ve yaygın olarak üretilir	Kaplama olmadıkça paslanabilir
Paslanmaz Çelik	Paslanmaya karşı dayanıklı Az bakım gerektirir	Pahalı Daha çok levha ve tüp için uygundur Düşük derecelerde bozulacaktır İlgili ekipman üzerinden üretilmelidir
Dökme Demir	Ağırdır Makul maliyet Özel şekillere sahiptir Gri demirden daha güçlüdür	Daha az yerel döküm imkânı Kolayca paslanır
Alüminyum	Hafiftir Geri dönüşümlü Preslenebilir, dökülebilir Özel ve standart şekillere sahiptir	Yüksek maliyet Üretimde çok elektrik sarfiyatı
Akrilik	UV karşı kararlıdır Şekillendirilebilir ve levha halindedir İşlenebilir	Kırıldığında keskin kenarlar çıkar Özel bağlama gerektirir İnce levhalar güçsüzdür
Ahşap	Kolayca ulaşılabilir Yenilenebilir Kolayca ve yoğunlukla üretilmektedir Yapısal olarak güçlüdür Bakımı Kolaydır	Dış mekâna uygun ahşap seçilmelidir Gri ve gümüş renge dönebilir Bazı türleri betonu bozar Nemden çatlaklar ve oyuklar oluşabilir Yumuşak ahşap ayrılır
Geri Dönüşümlü Plastik	Baştanbaşa renklidir Preslenebilir, dökülebilir	Yapısal Olarak Zayıf Yüksek Termal Genişlemeye Sahiptir Sınırlı renk Yüzeyi bozmadan kesilmez
Polietilen	Büyük şekillerde rotasyonel kalıplama Ekonomik Geri Dönüştürülebilir Baştan Başa Renklidir	Kolay işlenemez Yüksek ısıda genleşme
Fiberglas	Ekonomik Özel şekillere sahiptir Solmaya karşı dayanıklı Güçlü ve hafif bir malzeme	Üretimi sırasında zararlı gazlar çıkar ve zordur Geri dönüşümlü değildir Oksitlenir (yıllık yenilemeye ihtiyaç vardır) Keskin kenarları olabilir
Prekast Beton ve Taş	Ağırdır (Daha sabit bir yapı sergiler) Uygun Maliyet Boydan boya renklendirilebilir Çeşitli yüzey efektleri ve dokulandırma mümkündür Özel form ve şekillerde olabilir	Çatlak ve oyuklar yüzeyi bozabilir Nakliyesi pahalıdır Takviyesiz hantaldır
Doğal Taş	Solmaya karşı korunaklıdır Cilalanabilir Mimari materyallerle kullanılabilir Ağırdır Her parçası benzersizdir	Pahalıdır Sınırlı şekil ve fabrikasyon Özel bağlama gerektirir

5. TARTIŞMA

Mimarlık kuramcısı Charles Jencks “Jumping Universe” adlı kitabında bilim alanında gerçekleştirilen gelişmelerden sonra mimarlığın eskisi gibi algılanamayacağını, mimarlığın da bu gelişmelere bağlı olduğunu söylemektedir. Jencks, Darwin teorisinde kabul edildiği gibi, evrenin yavaş yavaş geliştiği veya tabiatın bir makine gibi işlediğini reddetmekte, yeni buluş ve bilgiler sayesinde evrenin zıpladığından bahsetmektedir. Evrenin gelişimi izlendiğinde, bazı durumlarda yavaş gelişime rastlansa da, aslında evrenin yaratıcı olduğunu ve şaşırtıcı atlayışlar içinde bir organizasyona sahip olduğunu söylemektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda modern mimari düşüncenin baz aldığı mekanistik dünya görüşünden sıyrılıp, post-modern bilimin ortaya çıkardığı daha karmaşık fakat yaratıcı dünya görüşüyle paralel bir mimari önermektedir (Soygeniş, 2009). Bu bağlamda post-modernizmin de ötesinde last-modernizmi yaşadığımız bu çağda Antalya parklarında kullanılan donatı elemanlarının oldukça sıradan ve çağın gerisinde kalan tasarımlar olduğunu söylemek çok da yanlış sayılmaz.

Mail ve Hannah (2009)’a göre tasarımcılar, donatı elemanı ve alan tasarımında estetiğe oldukça önem vermektedirler ve mekânın başarısındaki donatı elemanlarının etkilerini aşağıdaki şekilde sıralamaktadırlar ve Antalya parklarındaki donatı elemanları ile kıyaslamaları da aşağıdaki gibidir.

- Donatı elemanı bir sanat objesi olarak görülmelidir (Şekil 5.1 ve 5.2). Avrupa ve Amerika’nın farklı yerlerindeki ünlü tasarımcılara ait donatılarla karşılaştırıldığında Antalya parklarındaki donatılar sanatsal açıdan çok da değerli görünmemektedir.

Şekil 5. 1. İspanya'dan bank örneği (Anonim 2010aa)

Şekil 5. 2. Konyaaltı Belediyesi'nin kullandığı bank(Orijinal 2010)

- Bazen donatı elemanının estetiği alanın karakterini tanımlamaktadır. Malzemesiyle, çizgisiyle ve alanı modern veya kırsal bir görüntüye kolaylıkla sokabilmektedir. Bazen bitkiyi bile estetik bir obje konumuna getirebilirken, bazen kırsalın içinde kaybolabilmektedir (Şekil 5. 3 ve 5. 4).

Şekil 5. 3. New York High Line Park (Anonim 2010ab)

Şekil 5. 4. Aydın Kanza Parkı (Orijinal 2010)

- Çeşme, heykel gibi özel donatılar mekanı başarılı kılar. Gösterişli bir donatının hakkını verebilmek için çevresinin de bakımlı ve özenli olması gerekir. Özellikle bu çeşme ise drenaj problemi olmamalı, hijyen koşullar sağlanmış olmalıdır (Şekil 5.5 ve Şekil 5.6).

Şekil 5. 5. Avustralya'dan bir çeşme örneği (Anonim 2010ac)

Şekil 5. 6. Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin kullandığı çeşme (Orijinal 2010)

Parklardaki donatı elemanları güçlü sembolik anlamlar iletmektedirler. Oturma elemanları ve masalar "Bu mekân senin için" anlamı taşımalı ve etkileyen, hoş karşılayan jestlere sahip olmalıdırlar. Örneğin; New York Paley Park'ta kullanıcıları kendine çeken donatı elemanları mekânda başarılı bir şekilde kendini gösterebilmektedirler (Şekil 5.7).

Şekil 5. 7. New York Paley Park (Orijinal 2009)

- Parklardaki donatı elemanları, kimlikle ve projenin imajıyla iletişim halinde olmalıdırlar.
- Donatı elemanları tipinde ve tasarımında sosyal mesajlar iletmelidir.
- Donatı elemanları, aktivitelerin aktif ve pasif olmak üzere birçok özelliğini destekleyerek alana kullanışlılık katar.
- Donatı elemanları insanların dinlenmek, buluşmak ve sohbet etmek için yaratılan alanlar arasındaki mesafeyi daraltarak mekânı daha anlamlı gösterir.
- Donatı elemanları, görsel düzen yaratmak, alanı tanımlamak, fonksiyonel alanları tanımlamak ve uyum sağlamak için yaratılan mekânlarda etkin bir biçimde kullanılmaktadır.

Yeşil alanlar veya farklı amaçlar için kullanılan mekanlar dışındaki tüm alanların bir döşeme materyaliyle kaplanması önemlidir. Döşeme materyali, bölgenin iklim koşullarına, genel kültürel yapıya ve çevresel karaktere uygunluk göstermelidir. Düzgün yüzeyli döşemeler, insanı bir yöne yönelterek, onun gideceği nokta ile bulunduğu yer arasında bir bağlantı kurmasına yardım eder. Böylece kişi, yön ve yol arama çabası sarf etmeden amaçlanan bir noktaya kolayca ulaşabilir. Diğer taraftan döşeme zemini, insanların nerede toplanabileceğini, oturup dinlenebileceğini, üzerinde sahip olduğu desenler yardımıyla anlatabilir (Uzun 1992) (Şekil 5.8).

Şekil 5. 8. Büyükşehir Belediyesi'nden yönlendirici rol üstlenen döşeme örnekleri (Orijinal 2010)

Kent yaşamı hareketli ve birbiriyle ilişkili bir sistem olup, kentlerin gelişmesinde gittikçe artan süslemelerin boyutu arabesk bir çevreye doğru eğilim göstermektedir (Uzun, 2002). Bu bağlamda, Antalya'nın özellikle Kepez belediyesine bağlı parklarında, doğu kültürü ve Osmanlı mimari tarzı benimsenerek Antalya'nın Akdeniz stilini çağrıştırması beklenen doğallık ve sadelikten uzak detaylar göze çarpmaktadır. Her bir heykel, bir iletişim aracıdır ve bulunduğu mekana şahitlik eder. Antalya'nın parklarında bulunan plastik elemanlar gelişi güzel bir anlayışla parka yerleştirildiği gözlenmektedir. Halbuki parklar yapıldıktan sonra o parkın mekansal ruhuna parkın kullanıcılarına hitap eden bir fonksiyonu üstlenmesi beklenir. Plastik elemanı yapacak sanatçının o parkta gözlemler yapması, kullanıcıları tanıması, anlaması, çevreyi hissetmesi ve kendini de katarak sanatsal bir obje çıkarması (parka özel parçaların üretilmesi) parkın değerini arttıracaktır. Bunu yapmak için de sanatçının çok profesyonel olmasına gerek yoktur. Öğrenciler, diğer sanatçılar veya o parka katkıda bulunmak isteyen gönüllüler yarışmalar veya projeler sayesinde çok da büyük paralar harcanmadan teşvik edilebilir (Şekil 5.9 ve Şekil 5.10).

Şekil 5. 9. Gelişigüzel yerleştirilmiş plastik elemana örnek gösterilebilecek görüntüler (Orijinal 2010)

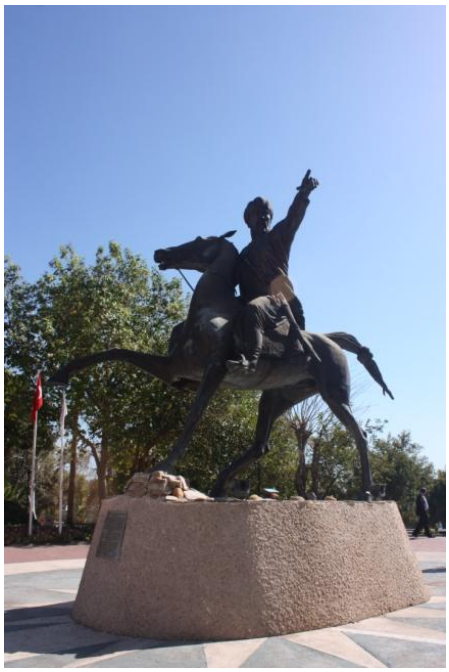

Şekil 5. 10. Plastik elemanlar bulundukları alanın ruhunu yansıtan, odak noktası oluşturan elemanlardır (Orijinal 2010)

Su donatısı parka boyut, derinlik ve çekicilik kazandırır. Bu nedenle su kullanımları, odak noktaları ve gösterişli mekanları teşkil eder. Bir alanda yer verilecek su kullanımlarını süs havuzları, kanallar, doğal su yapıları, çeşmeler, su çanakları ve benzeri yapılar oluşturabilir (Şekil 5.11 ve Şekil 5.12).

Şekil 5. 11. Kepez Belediyesi Osmanlı Bahçesi'nden parkın kimliği ile uyumlu su donatısı örneği (Orijinal 2010)

Şekil 5. 12. Antalya parklarında konumlandırılmış tasarım kriterleri göz ardı edilerek tasarlanmış su donatısı örnekleri (Orijinal 2010)

Kapalı ve açık alanların planlamasında proje süreci, (1) tasarım, (2) inşaat ve (3) kullanım aşamalarını içerir. Bu aşamalar birbiri ardına gelen bir sıralama içerisinde birbirlerinden bağımsız değil, birbirleri içine geçen ve her zaman birbirlerinden geri bildirim almaları gereken aşamalardır. Örneğin, mimar veya plancı bir mekanı tasarlarken (ilk aşama) kullanım aşamasında (son aşama) kullanıcıların nasıl davranacağını öngörebilmelidir. Mimarlar, kentsel tasarımcılar ve plancılar proje sürecinde bu aşamaları birbirinden bağımsız olarak tanımladıkları zaman kendilerini çoğunlukla ilk iki aşamadan sorumlu görürler. Son aşama olan kullanım aşaması genellikle mimarlar, kentsel tasarımcılar ve plancılar tarafından göz ardı edilir. Bu aşamada mekan sahipleri, yöneticiler, personel, müşteriler, ziyaretçiler gibi genellikle tasarım ve inşaat aşamalarında rol almamış olan aktörler yer alır. Aslında mekanda en çok zaman geçiren bu en önemli aktörlerin (mekanın kullanıcılarının) tasarım aşamasına bir etkilerinin olmaması büyük bir eksikliktir.

Preiser, "Kullanım Sonrası Değerlendirme Yöntemi (KSD)"ni mekan kullanıcılarının görüşlerinin de tasarım ve inşaat aşamalarını yönlendirebilmesi için geliştirilmiş önemli bir araç olarak ve kapalı ya da açık mekanların kullanıma açıldıktan sonra kullanıcı tarafından değerlendirilmesinin sistematik ve titiz bir çalışmayla sağlanması olarak tanımlamaktadır. Mekan hakkında bilgi veren, mekanın olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koyan bir mekan değerlendirme karnesi olarak da düşünülebilir. KSD kullanıcı ile mekan arasındaki ilişkiyi belirlerken kullanıcı ile kullanıcı ihtiyaçlarına odaklanır ve tasarım kararlarının mekan performansına etkisinin anlaşılmasını sağlamaya çalışır (Akad ve Çubukçu, 2006).

1960-70'li yıllardan beri fiziksel çevre ile insan davranışını inceleyen disiplinlerce geliştirilen yöntemler dünyanın birçok yerinde kullanılmaktadır. Fakat görülüyor ki Antalya parklarının planlamasında donatı elemanlarının sürdürülebilirliğin sağlanması için gerekli olan kullanıcı davranışları öngörüsü ve tasarımdaki kullanıcı etkisi göz ardı edilmiştir.

6. SONUÇ

Gelişmiş ülkelerde çok önceleri başlamış olan ve son yıllarda ülkemizde de ortaya çıkan "kamu mekânlarının yeniden düzenlenmesi" çalışmalarının amacı, kent insanı için daha yaşanabilir çevreler oluşturmaktır. Kent ortamlarında daha yaşanabilir çevreler oluşturmak için kentsel donatı elemanları kullanılır. Kent mobilyaları, kentsel donatı elemanları, şehir imajına mekansal ve alansal boyutlarda katkıda bulunurlar. Donatı elamanlarının doğru tasarlanması, doğru yerleştirilmesi ve bakımlarının düzenli bir şekilde yapılması önemlidir.

Donatı elemanlarına yönelik genel sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz;

- Ülkemizde ve Antalya'da turistik yerlerde donatı elemanlarına yönelik oldukça güzel örnekleri görmek mümkündür. Genel olarak parklarda bu özellikteki tasarımları görmek ne yazık ki çok ta mümkün olmamaktadır. Bunu bir tercih meselesi olarak değerlendirmek mümkündür. Belediyeler ekonomik kaygılarla bu tür ürünleri tercih etmemektedir. Belediyeler taleplerini estetik ve fonksiyon açısından özgün tasarımlar yönünde değiştirdiği zaman bu tür ürünlerin giderek yaygınlaşması kaçınılmazdır.

- Öncelikle kullanılmakta olan donatı elamanları kataloglarının geliştirilmesi gerekmektedir ve katalogların oluşturulması sürecinde yurt dışında yapılmış detaylı ve çok sayıdaki çalışmalardan faydalanmak yararlı olacaktır. Ancak taklitten sakınılması buradaki en önemli konudur.

- Üretilecek tasarımlarda ülkemizde mevcut olan son teknolojinin kullanılması ile donatıların daha özenli bir biçimde yapılmaları sağlanarak, görsel kalitelerinin artırılması noktasında da başarılı sonuçlar elde edilebilecektir.

- Bu konuyla ilgili daha önceden de yapıldığı görülen donatı elemanları sempozyum ve çalıştaylarının düzenlenmesi, belediyelerce tasarım yarışmalarının yapılması konuyu her an gündemde tutacak ve gelişimin sürekliliğini sağlayacaktır. Bu organizasyonlar, tasarımcıları teşvik edecek, kullanıcıların donatı elemanlarını gelişmişliğin bir göstergesi olarak kabullerini ve bu sayede onları sahiplenerek daha

iyi kullanmalarını, yapılan yanlış uygulamalar ile ilgili fikir sahibi olarak haklarını aramalarını sağlarken, belediyeler için de daha geniş vizyonlu düşünce ve uygulamaların hayata geçirilmesi yönünde katkılar sağlayacaktır.

- Belediyelerle yapılan görüşmeler sonucu görülmüştür ki, Kepez Belediyesi hariç diğer tüm belediyeler standart donatı elemanlarının üretimi ve bakımını üstlenmişlerdir. Bu da gösteriyor ki belediyelerin üretimlerini ve bakım işlemlerini ileriye taşıyacak bir sistemin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu sistem tasarımcı, üretici ve kullanıcılardan oluşan; katılımcı bir yönetim anlayışını gerektirmektedir.

- Belediyelerin tasarımcılarına ve uygulayıcılarına gerek proje aşamasında gerekse uygulamalar konusunda tam anlamıyla aktif olmalarını engelleyici prosedürleri ortadan kaldırmaları gerekmektedir. Daha iyi ve doğru donatı elemanlarının seçimleri için belediyelerin bu konuda uzman çalışanlarını daha verimli kullanması donatı elemanları açısından başlıca konulardan biridir.

- Özelde Antalya kentinde genelde ise tüm yurtta sanatsal değeri olmayan, estetikten yoksun objelerin çevremizde yaygın olarak kullanılması toplumun sanatla olan bağlantısını zayıflatmaktadır. Anket sonuçları da bunu destekler niteliktedir. Belediyelere ait donatıların kalite puanlarının ortalama bir düzeyde olması kullanıcının da bu elemanları beğenmediğini ancak eleştirisi de olmadığını sergilediği söylenebilir.

- Sanatsal üretimin toplumu eğittiği ve yönlendirdiği olgusuyla donatı tasarımlarında özgünlük ve sanatsal niteliklerin artırılması beklentisi karşılanmalıdır.

Parklarda kullanılan donatı elemanları ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- Parklarda kullanılan çöp kutuları genelde kapaksızdır. Bu özellik çevre sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Çöp kutularının tasarımında genelde çevreyle uyumsuz malzeme ve renkler seçilmiştir. Ahşap malzemeden yapılan çöp kutuları ise bakımsız oldukları için çekiciliğini kaybetmişler ve estetik değillerdir.

- Oturma elemanlarında kolluk ve arkalık kullanılmaması, kullanıcı tarafından tercih edilen bir durum değildir. Oturma elemanlarının malzemesi ahşap-beton veya ahşap-metal olarak tercih edilmiştir. Ahşap malzeme kullanımı çevreyle uyum çabasını göstermektedir. Her yerde görülen ahşap oturma bankları oturma fonksiyonunun dışına çıkamamakta bu nedenle parkın görsel imajına bir katkı koyamamaktadır.

- Parklarda kilitli parke taş, beton ve doğal taş döşemelerin tercih edildiği görülmektedir. Drenaj problemi çözülmeyen parklarda yağmurlu havalarda kullanım söz konusu olamamaktadır. Döşeme malzemesi seçimlerinde de parka özgün bir yaklaşım benimsenmemesi monoton parkların ortaya çıkışına neden olmaktadır. Bazı parklardaki bakımsız döşemeler parkın kullanımını da olumsuz etkilemektedir.

- Bilgilendirme ve yönlendirme levhalarında çevreyle uyumlu malzemelerin kullanımı ihtiyacı göze çarpmaktadır. Estetik kaygılardan uzak, boyutları insanı rahatsız edici ölçülerde ve bağlantı problemlerinin sıkça göze çarptığı görülen levhalar iyileştirilmelidir.

- Plastik eleman kullanımı en yoğun Büyükşehir Belediyesi'ndedir ve her geçen gün daha iyi kullanımlar gözlenmektedir. Büyükşehir belediyesinin bu konuda diğer belediyelere örnek oluşturması parkların imajını olumlu yönde etkileyecektir.

- Türk kültürünün yardımlaşma ve insana verilen değeri de temsil etme açısından çeşmelerin kullanımı oldukça önemlidir. Mevcut çeşmeler drenaj ve bakım problemlerinin giderilmesi, hijyen koşullarının iyileştirilmesi parkların olduğu kadar Türk insanının da imajına katkılar sağlayacaktır.

- Su donatıları daha çok doğayla uyumlu formlarda uygulanmaya çalışılmıştır, fakat bakımsızdırlar. Konyaaltı Belediyesi'nin kullandığı su donatılarının genelinde çevreleme yapıldığı gözlenmiştir. Bu da kullanıcının kendini güvende hissetmesine sebep olmaktadır. Bu yüzden anket sonuçlarında su donatıları güvenlik kriteri en yükse puanını Konyaaltı Belediyesi almıştır.

- Tüm belediyelerdeki çocuk oyun elemanları standartlara uygundur. Fakat seçilen tasarımların çoğunda yaş grupları ayrımı olmadığı gözlenmiştir. Ayrıca çocuk oyun elemanlarında kauçuk zemin kullanımı hem kullanıcılar hem uzmanlar hem de karar vericiler açısından olumlu bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden kauçuk zemin kullanımı teşvik edilmelidir. Çocuk oyun elemanlarında hep aynı tip oyun gruplarının seçilmesi monotonluğa sebep olmaktadır. Daha orijinal ve çocuk gelişimine katkı sağlayan oyuncakların tasarlanması ve üretilmesi çocukları ve ailelerini parka çekecek bir yaklaşım olacaktır.

- Parklardaki kuşatma elemanları çok çeşitli özelliklerde olmakla birlikte genellikle çevreyle uyumsuz ya da gereğinden fazla baskın ve kitlesel özelliklere sahip olarak karşımıza çıkabilmektedir. Parkın çevre ile olan ilişkisini bitkisel sınırlayıcılarla çözümlemek giderek yeşil dokusunu kaybeden kent ortamı için daha yararlı bir yaklaşım olacaktır.

- Yapılan görüşmelerde elde edilen verilere göre pergolalar kullanıcı için oldukça önem taşıyan donatı elemanlarıdır. Özellikle Antalya'nın mevsim koşulları düşünüldüğünde yazın sıcaktan kışın da yağmurdan koruması düşünülen pergolaların çatı örtülerinin iyi düşünülmediği dolayısıyla da tam bir koruyucu görevi üstlenemediği ve bakımsız oldukları gözlenmiştir. Yine pergolalarda da arkalıklı oturma elemanları kullanımı kullanıcılar tarafından talep edilmektedir.

- Tüm belediyelerde aynı tip aydınlatma elemanı seçilmiştir. Ayrıca alçak aydınlatmalar Vandalizm'e karşı dayanıksızdır ve bu yüzden çoğu iş göremez haldedir. Parklar bugünkü koşullarda gece kullanımı için uygun değildir. Özellikle yaz aylarının çok sıcak olduğu bilinen Antalya'da parkları özellikle hava karardığında da kullanılabilecek bir şekilde aydınlatılması gerekmektedir.

- Çiçek parteri kullanımı türk bahçelerinin geleneksel bir özelliği olarak bilinmektedir. Toprak saksı ve çiçekliklerin kullanımı Akdeniz bahçe stilinin bir unsurudur. Parklarda bir tasarım unsuru olarak saksı ve çiçeklik kullanımı en güzel örnekleriyle

yaygınlaşması Antalya halkının çevresini ve yaşadığı yeri güzelleştirme çabasını taşıması için örnek oluşturacak bir faailyet olabilir.

Günümüzde donatı tasarımları var olan form sözlüğü ile nitelenemeyecek kadar form ve fikir çeşitliği barındırabilmektedir. Bu zenginliklerle karşımıza çıkan farklılaşmalar, aynılaşmaya başladığı zaman artık donatı tasarımını sıradanlaşması söz konusu olabilmektedir. Antalya da bu süreci özellikle kent parklarında görmek mümkündür. Bu noktada peyzaj mimarları ve tasarımcılar modern zamanın formlarını ve malzemelerini, geçmiş zamanın alışıldık formları, malzemeleri ve yerel kültürlerin değerleri ile buluşturup yeniden yorumlayarak yeni özgün tasarımların yaratılması Antalya parklarında bir tercihten çok ihtiyaç olarak görülmektedir.

Sonuç olarak; Celbiş (2001)'in de belirttiği gibi donatı elemanları tasarım süreci, tasarımcı- işveren- kullanıcı üçgeninde, tasarım, doğru yerleştirme, bakım- onarım gibi faktörlerin etkili olduğu, farklı formasyonda profesyonel kişilerin de bu sürece katıldığı ciddi bir organizasyondur. Tüm bu faktörlerin çok iyi analiz edildiği, tasarım işlevlerinin, kullanıcı beklentilerine uygun olarak ürüne yansıtıldığı, seçme ve uygulama kararlarının doğru bir şekilde alındığı bir tasarım süreci sonunda; tasarımcıyı, işveren / uygulayıcıyı ve en önemlisi kullanıcıyı mutlu edecek donatı elemanları ortaya çıkacaktır. Unutmamak gerekir ki güzel parklar kullanılır, kullanılan parklar yaşamaya devam eder. İyi bir park yapabilmek için ister kuşatma elemanı, ister oturma elemanı, ister döşeme elemanı, ister çiçek kasası olsun, parktaki her öğeyi, tek bir tasarım parçası olarak görmek gerekir. Bu öğelerin her birinin fonksiyonu kadar, diğeriyle renk, biçim ve doku olarak ilişkisi de önemlidir. Peyzaj mimarlığının her konusunda olduğu gibi tasarımda da bütüncül yaklaşımlar benimsenmelidir.

7. KAYNAKLAR

AKAD, S. ve ÇUBUKÇU, E. 2006. Kentsel Açık Alanlarda Kullanım Sonrası Değerlendirme: İzmir Sahil Bantları Örneği Üzerine Ampirik Bir Araştırma. Ekonomi Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü. İzmir.

AKINCI KESİM, G. ve EROĞLU E. 2001. Türkiye'de Kent Mobilyalarının Peyzaj Mimarlığı Yönünden Bazı Sorunları. A.İ.B.Ü. Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü I.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu. İstanbul.

AKYOL, E. 2006. Kent Mobilyaları Tasarım Ve Kullanım Süreci. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı A.B.D. 125 sayfa.

ALKAY, E. ve OCAKCI, M. 2003. Kentsel Yeşil Alanların Ekonomik Değerlerinin Ölçülmesinde Kullanılabilecek Yöntemlerin İrdelenmesi. İTÜ Mimarlık, Planlama, Tasarım Dergisi, 2 (1) : 60-68.

ALTMAN, IRWİN and ZUBE, ERVİN H., (1989). Public Places And Spaces, 164-165, Plenum Press, New York.

ANILSIN, F. 2001. Ürün Kullanıcı İlişkileri Açısından İstanbul'da Kent Mobilyaları. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü. İstanbul.

ANONİM 2010a. www.copkutusu.com

ANONİM 2010aa. growabrain.typepad.com/growabrain/2008/01/mystery-bench.html

ANONİM 2010ab. archland.wordpress.com/category/sustainability/

ANONİM 2010ac. www.vagabandquest.com/australia/friday-photo-the-most-beautiful-drinking-fountain-sydney/

ANONİM 2010b. osman.midilli.com/2007/03/31/renkli-desenli-asfalt-uygulamasi/

ANONİM 2010c. www.winnscapes.com/portfolio_stones.html

ANONİM 2010d. www.karabukyenice.bel.tr/Karabuk Yenice/?syf=album

ANONİM 2010e. www.evdose.com/tur/zemin/zem0022.html

ANONİM 2010f. www.manywallpapers.com/nature-wood road_wallpapers_1743_1024×768_1.html

ANONİM 2010g. www.travelingpage.com/travel/visit-hong-kong-disneyland

ANONİM 2010h.www.zimbio.com/pictures/LBdmk6FOmQW/Public+Drinking+Fountain

+Unvelied+Reduce+Use

ANONİM 2010i. www.barcelona-tourist-guide.com/en/ramblas/ramblas-drinking-fountain.html

ANONİM 2010j. www.erdoganprefabrik.com/images/pergole6b.jpg.

ANONİM 2010k. www.asmagerme.com/asma-germe-sistem-buyuk.html.

ANONİM 2010l. www.bodrumbha.com

ANONİM 2010m. www.parkbahce.biz/park-bahce/dis-mekanlarinizi-aydinlatmanin-puf- noktalari#more-497

ANONİM 2010n. www.batikent.org/Img/kent/modern-bir-park-daha.html

ANONİM 2010o. www.yapikatalogu.com/Urunler/acik-alan-ve-yol-aydinlatma-sistem-ve-araclari-15822.html

ANONİM 2010p. www.prokentmobilya.com

ANONİM 2010r. www.panoramio.com

ANONİM 2010s. www.panoramio.com

ANONİM 2010t. www.wowturkey.com

ANONİM 2010u. www.panoramio.com/photo/6644404

ANONİM 2010v. www.muratpasa-bld.gov.tr/fhaber23.htm

ANONİM 2010y. www.panoramio.com

ANONİM 2010z. maps.google.com

ANONİM 2010 http://www.pps.org/great_public_spaces/one?public_place_id=69#

ASATEKİN M. 2001. Kentin Kuramsal Kimliği Ve Kentin Donatımında Eşgüdüm. O.D.T.Ü. Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü. Ankara

ATABAY S. ve PİLEHVARİAN KARA N. 2001. Şehirsel Tasarım Ve Şehir Mobilyaları İlişkisi. Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı. İstanbul.

BAŞAL, M., MEMLÜK, Y., YILMAZ, O. ve KURUM, E. 1997. Peyzaj Konstrüksiyonu. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları:1484 Ders Kitabı:445

BAŞER. D., 2006. Heykelin Kentsel Kamusal Mekana Etkisi: Heykel-Mekan İlişkisinin Kamusallığı Üzerine Bir Araştırma. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 115

BAYAZIT N. ve YALÇIN ÇELİK P. 2001. Günümüz Kent Ortamlarında Çocuk Oyun Elemanlarına Bir Yaklaşım. İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Endüstri Ürünleri Tasarım Bölümü. İstanbul.

BAYRAKTAR, N., TEKEL, A. ve YALÇINER ERCOŞKUN, Ö. 2008. Ankara Atatürk Bulvarı Üzerinde Yer Alan Kentsel Donatı Elemanlarının Sınıflandırılması, Değerlendirilmesi Ve Kent Kimliği İlişkisi. Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der., 23 (1): 105-118.

BULUT, Y., ATABEYOĞLU, Ö. ve YEŞİL, P. 2008. Erzurum Kent Merkezi Donatı Elemanlarının Ergonomik Özelliklerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, 14 (2): 131-138.

CELBİŞ, Ü. 2001. Ürün Kullanıcı İlişkileri Bağlamında Kent Mobilyaları Ve İşlevleri. Marmara Üniversitesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü. I.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu. İstanbul.

CHİESURA, A. 2004. The Role Of Urban Parks For The Sustainable City. Landscape and Urban Planning, 68 :129–138

ÇAKCI, I. ve ÇELEM, H., 2009. Kent Parklarında Görsel Peyzaj Algısının Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, 15 (1): 88-95.

DURMUŞ, Ç. 2008. İstanbul Kent Mobilyaları Üzerine Bir Araştırma. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., İstanbul, 107 sayfa.

ERDEM N. 2001. Çocuk Oyun Alanlarında Kullanılan Oyun Elemanları Üzerine Bir Araştırma. İ.Ü. Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı. İstanbul

EŞEN ÖRNEKÇİ, S. 2007. Kentsel Donatı Elemanlarının Çevresel İmge Üzerine Etkileri: Kuşadası Sahil Bandı Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İzmir

ETLİ, B., 2002. Edirne İli Merkez İlçe Yeşil Alan Sisteminin Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Yönünden İrdelenmesi. Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi, B Serisi, 3 (1): 47-59.

FEYİZOĞLU, S. 2008. Kent Mobilyalarının Kentsel Mekanlarda Yeri Ve Oluşum Süreçlerinin İrdelenerek Sınıflandırılması. Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık A.B.D., 97 sayfa.

GİORGİS, S. 1995. Rural Landscapes in Europe: Principles for Creation and Management Council of Europe, Steering Committee for the Conservation and Management of the Environment and Natural Habitats. Planning and Management Series No.3, Strasbourg, p.72

HACIHASANOGLU, I. 1991. Kent Mobilyaları, Teknografik Matbaacılık, İstanbul.

HARIS and DINES. 1988. Time Saver Standarts for Landscape Architecture, New York

HARIS and DINES. 1998. Time Saver Standarts for Landscape Architecture: Design and Construction Data. Second Edition. United States of America. ISBN: 978-0070170278.

ILICALI M., ARPACI H., TAYFUR S. 2001. İstanbul'da Asfaltın Yeni Yüzü; Renkli Asfalt. I. Uluslar arası Kent Mobilyaları Sempozyumu. İstanbul.

KARTAY, A. ve KORKUT, A. B. 2009. Peyzaj Mimarlığı Antropometri İlişkisi: İstanbul örneği. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 6 (3): 245-255.

KURTASLAN, ÖZ, B. 2005. Açık Alanlarda Heykel-Çevre İlişkisi ve Tasarımı. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(1):193-222

LITTLEWOOD, M. 2001. Landscape Detailing 1, Architecture Press, s.214

LITTLEWOOD, M. 2001. Landscape Detailing 2, Architecture Press, s.214

LITTLEWOOD, M. 2001. Landscape Detailing 3 Structures, Architecture Press, s.214

LITTLEWOOD, M. 2001. Landscape Detailing 4, Architecture Press, s.214

LYNCH, K. 1960. Image of the city. The MIT press. London. 194p

MAIN B. and HANNAH GREET G. 2009. Site Furnishing: A Complete Guide To The Planning, Selection, And Use Of Lanscape Furniture And Amenities, United States of America, Ss. 259. ISBN978-0-470-39183-9

NEUFERT, E. and NEUFERT, P. 2002. Architect's data 3rd edition. Wiley-Blackwell Science Publisher, New York, Ss. 648. ISBN: 978-0632057719

ORTAÇEŞME V., YILDIRIM E., MANAVOĞLU E. 2007. Kentsel Yeşil Alan Fonksiyonları Düzleminde Antalya Kenti Yeşil Alanlarına Bir Bakış. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Antalya.

ÖZAYDIN G. 1989. Kamu Mekanları Tasarımının Tamamlayıcısı Olarak Bildirişim Öğeleri. Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu Bildirisi. İstanbul.

ÖZDEMİR, A. 2009. Katılımcı Kentli Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü: Ankara Kent Parkları Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, A Serisi, 1: 144-153.

ÖZSÜLE Z., ÇAĞLAYAN A.Y. 2001. Kent Tasarımında İşaret Levhalarının Kullanımının İstanbul İli Tarihi Yarımada Örneğinde İrdelenmesi. I.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu. İstanbul.

PORTEOUS, J.D. 1996. Environmental Aesthetics: ideas, politics and planning. Routledge, London.

SAKAL, N. A. 2007. Ankara'da Kentsel Donatıların Peyzaj Planlama Ve Tasarımı Açısından Analizi Ve Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı A.B.D. Ankara, 85 sayfa.

SEÇKİN Ö. B. 1997. Peyzaj Yapıları 2. İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını. İstanbul.

SİREL, O. 1992. Bilgisayar Programları Ve Aydınlatma Projesi. Tasarım Dergisi No:23, İstanbul.

SOVINSKY R. W. 2009. Materials and Their Applications in Landscape Design, United States of America, Ss. 169. ISBN: 978-0-470-11293-9

SOYGENİŞ S. 2009. Mimarlık Düşünmek Düşlemek, İstanbul, Ss. 137. ISBN:975-8599-82-8.

TAŞKIRAN, A. E. 2010. Kentsel Mekanda Plastik Sanat Eserlerinin Kent Estetiği ve Kent Kültürüne Katkısı – Antalya Örneği. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Adana

UNGAR, S. 1999. Environmental Perception, Cognition And Appraisal. Glasgow Caledonian University, Environmental Psychology 4 lecture notes. Scotland.

UZUN, A. 2001. İstanbul Açık Alanlarında Su Donatılarının Kullanımı Üzerine Araştırmalar. I.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu. İstanbul.

UZUN, G. 2002. Peyzaj Konstrüksiyonu II. Ç.Ü.Z.F.G.Y.N: 137, s. 296, Adana.

YAZICI SÜEL, A. B. 2007. Bir Sosyal Çevre Olarak Yerleşke Kimliğinin Oluşmasında Donatı Elemanlarının Önemi: Başkent Üniversitesi Bağlıca Yerleşkesi üzerine

alan çalışması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri A.B.D., Ankara, 196 sayfa.

YAZICIOĞLU, Y. ve ERDOĞAN, S. 2007. SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Detay Yayıncılık. Ankara, 360 sayfa.

YILDIRIM, A. 2000. Kamusal Alanlarda Vandalizm. K.T.Ü. Peyzaj Mimarlığı

YÖRÜK, İ., GÜLGÜN, B., SAYMAN, M. ve ÜNAL ANKAYA, F. 2006. Peyzaj Planlama Çalışmaları Kapsamında Ege Üniversitesi Kampüs Örneğindeki Peyzaj Donatı Elemanlarının Ergonomik-Antropometrik Açıdan İrdelenmesi. Ege Üniv. Ziraat Fak. Der., 43 (1):157-168

Y.T.Ü. MİMARLIK FAKÜLTESİ KENTSEL TASARIM ÇALISMA GRUBU, (1992), İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul.

YÜCEL G. F., YILDIZCI A. C. 2006. Kent parkları ile ilgili kalite kriterlerinin oluşturulması. İTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 34437, Taşkışla, Taksim, İstanbul. Cilt:5 Sayı:2 Kısım:2, 220-230

YÜCEL, S. ve BİLİCİ, S. 1995. Donatı Elemanlarında Ahşap Malzeme Kullanımı. Lisans Tezi. A.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü. Ankara.

ZORLU D. 1992. Suyun Rekreasyonel Yönden Önemi Ve Günümüzde Kullanım Şekilleri. YTÜ Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

ZÜLFİKAR, C. 1998. Kent Mobilyalarının Kullanım İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

8. EKLER

8.1. Anket Formu

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ **Anket no:** ☐ **Tarih:** ☐

Antalya Kenti İçindeki Parklarda Donatı Elemanlarının Estetik ve Fonksiyon Açısından İrdelenmesi Adlı Yüksek Lisans Tez Çalışması İçin Anket Formu

Bu anket Antalya Kenti Büyükşehir, Muratpaşa, Konyaaltı ve Kepez Belediyesi sınırları içinde yaşayan halkın kent parklarındaki donatı elemanlarına ilişkin memnuniyet düzeylerini saptamak amacıyla yapılmaktadır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Yard. Doç. Dr. Reyhan ERDOĞAN
Ceren TOPÇUOĞLU
Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarlığı Bölümü

A. Sosyo-Ekonomik Durum

1. Cinsiyetiniz: **a.** Erkek ☐ **b.** Kadın ☐

2.Yaşınız: **a.** 15-21 ☐ **b.** 22-35 ☐ **c.** 36- 50 ☐ **d.** 50'den büyük ☐

3. Eğitim durumunuz : **a.** İlkokul ☐ **b.** Ortaokul ☐ **c.** Lise ☐ **d.** Yük. Okul ☐
e. Üniversite ☐ **f.** Lisans Üstü ☐ **g.** Okur-Yazar Değil ☐

4. Mesleğiniz : **a.** Serbest Meslek ☐ **b.** Memur ☐ **c.** İşçi ☐ **d.** Çiftçi ☐
e. Özel Sektör ☐ **f.** Öğrenci ☐ **g.** Emekli ☐ **h.** İşsiz ☐

5. Hanenizin aylık gelir durumu?

a. 500 TL'den az ☐ **b.** 501-1000TL ☐ **c.** 1001-2000TL ☐ **d.** 2001TL'den fazla ☐

6. Bağlı bulunduğunuz ilçede en sık ziyaret ettiğiniz kent parkı neresidir?

……

7. Niçin o parkı tercih ediyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

a. Güvenlik ☐ **b.** Doğayla İç İçe ☐ **c.** Spor Olanakları ☐ **d.** Servis Birimleri ☐

e. Temizlik ☐ **f.** Çocuk Oyun Alanı ☐ **g.** Evime Yakın ☐

B. Yaşadığınız Çevre İçinde Yer Alan Parklardaki Donatı Elemanlarına İlişkin Değerlendirmeler

8. Antalya Büyükşehir Belediyesi sınırlarında bulunan parklardaki donatı elemanlarını, aşağıdaki kriterler doğrultusunda değerlendirerek 1-10 arası puan veriniz.

ÇÖP KUTUSU												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

OTURMA ELEMANI												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

DÖŞEME												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

BİLGİLENDİRME ve YÖNLENDİRME LEVHASI												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

PLASTİK ELEMAN (HEYKEL, ANIT vb.)												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

ÇEŞME												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

SU DONATISI (HAVUZ, ŞELALE, GÖLET vb.)												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

ÇOCUK OYUN ELEMANI												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

KUŞATMA ELEMANI (DUVAR, ÇİT, vb.)												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

PERGOLA												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

AYDINLATMA ELEMANI												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

ÇİÇEKLİK												
		Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		
KRİTERLER		**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
Ergonomi	Kullanışlı											Kullanışsız
Güvenlik	Güvenli											Tehlikeli
Bakımlı	Bakımlı											Harap
Estetik (Güzellik)	Güzel											Çirkin
Orijinallik	Orijinal											Sıradan
Çevreyle Uyumluluk	Uyumlu											Uyumsuz
Dayanıklılık	Dayanıklı											Dayanıksız

ÖZGEÇMİŞ

Ceren Yıldırım, 1983 yılında Antalya'da doğdu ilk, orta ve lise öğrenimini Antalya'da tamamladıktan sonra 2001-2005 yılları arasında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'ndeki lisans eğitimini tamamladı. 2008 yılında ise Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı.